LA HISTÒRIA ES DIVERTEIX

(Novel.leries)

Bepes

Algú pot dir:
- Per què fas llibres?
Si es contestés:
- Per ganes de fer-los,
sería una resposta acceptable. Però la resposta és més complexa. L'autor és un convilatà que fa molts anys que creu, que ha vingut fent en la vida normal les coses que ha volgut els altres. De menut, s'havía de creure el mestre. El mestre et deia com havies de sumar, llegir, on neixia el riu Ebre, i com t'havies de portar fora d'estudi. Un no podia sumar de la manera que volía, llegir-hi, ni fer el què volia fora de classe. Fora de classe et feien creure els manadors paternals i, devegades, contundentment. En les hores fora de casa tampoc podies declarar-te independent. Si trencaves un vidre d'un cop de pedra, l'afectat no hi passava i venia a casa aqueixar-se i a cobrar. Si per la vila anaves a tocar timbres o a obrir portes, hi havia el senyor Miquel agutzil, senyor d'una gran panxa i posseidor d'una vareta blincadissa adequada per a varetejar els baixos dels vailets que feien el que no havien de fer. Si creient uns companys s'anava per figues, l'amo de la figuera si hi era a temps s'hi oposava...S'havia de creure a molta gent, no hi ha dubte.
Passà l'edat infantil, i s'havía de contribuir en el pressupost familiar. La compra d'espardenyes a Can Sidro Corder era constant, i un vestit a Cal Satre Morató valia onze duros, i es fan les primeres armes a l'Ajuntament empadronant la vila. El secretari Esparragó és un home cridaner i l'has de creure quan et mana la feina a portar a cap. I l'has de creure malgrat es passin mesos i mesos sense cobrar. Es passà per l'escenari del Casal i t'has de limitar a actuar de la manera que els mossens volen aprenent-te els papers de memòria, i el mestre Vilaró et diu quin so té cada nota i l'has de creure encara que mai l'hagis endevinat...A un li entra la ceba del futbol. Llavors pla! El capità Peninos si no el creies et deia de tot! S'entra a treballar cobrant cada mes. Et posen davant uns llibres de vora deu quilos de pes, amb unes ratlles de les quals és pecat fer-ne passar cap número. I ja hi ha més gent que et manen. I ve el servei. La que faltava! Allà et mana tothom, d'un caporal a un tinent coronel. De portar un botó mal cordat en pot venir fins un consell de guerra, i per fer tard a llista o saludar malament a un superior que n'hi havia tants, una prevenció t'espera...I un comença a pensar que ha nascut per a creure i prou i per a fer allò que volen els altres. Si t'has associat amb celebradors d'esdeviniments, a taula, i les celebracions són com han de ser,
- Nois, en fareu un gra massa...- t'has de sentir.
Si ets separatista, t'agafen. Un no es pot desfer de creure, creure sempre, en pau i en guerra. En guerra un pensava que la podria fer a la seva manera al veure com anava, doncs no, també s'havia de creure i això que devegades era un mal creure...
Uns amics casats diuen - diuen -, que a casa manen ells. Es la solució? S'arribarà a manar canviant d'estat civil?. Sí, sí...
I en la única cosa que un no ha cregut, que ha fet allò que li ha semblat, que s'ha rigut de tothom, que ho ha envestit tot a la seva manera, ha estat fent llibres. A un se l'ha tractat de manca de seriositat, segurament amb tota la raó, però en aquest camp no s'ha escol-

tat ningú, no s'ha cregut ningú i s'ha declarat independent que és en l'únic lloc que n'ha pogut ser.
Si ha convingut s'ha inventat situacions, personatges, afeccions, converses, començaments i finals d'actes, i tot, tot, al seu aire, renyint amb la lògica unes vegades i amb la gramàtica gairebé sempre. Per totes aquestes coses s'han fet amb "LAHISTORIA ES DIVERTEIX" disset llibres. I malgrat tocar temes diversos, la vila, l'estimada vila, ha tret sovint el nas en planes les quals de qui sap què volien parlar. La vila, la vila d'abans de la guerra amb alguns relleixos moderns, és, per l'autor, un amor insustituible. Primer, la vila, i llestos.
-I què en vols fer d'aquests llibres? - pot preguntar algú.
Doncs tot simplement, fer-ne col.lecció. Així com hi ha col.leccionistes de segells, de monedes, d'anelles d'havans, de cactus, de rellotgés, de màquines de tren, de deutes, de dones...jo faig col.lecció de llibres fets meus. Em podria haver donat per a fer col.lecció d'aranyes, de bombes o de disgustos. A la meva manera hi he guanyat fent-la de llibres meus...
I algú encara em pot dir:
- L'escriure t'haurà fet perdre el llegir!
Pot tenir raó, però jo, posat a no creure en el camp literari, el meu camp literari, quedi entès, seguiré no creient i seguiré escrivint sense llegir, per dolent que sigui, mentre hi hagi salut.

Bepes, maig 80

PROGRAMA

Presentació de la vila 1
El gremi que vivía dels aires del cel.
Forasters.
La importància del menjar i el beure.
L'home que es menjava cent sardines.
Pregunta de nuvi: - Ja sap cuinar bé?
Anem fluixos de història?
Llafranc, base de la vila.
Anrtopologia i convilatans.
Per què no tenim cases de pedra?

Qui fundà Llafranc. 21
El dolmen de Can Mina.
Els primers viatjants.
Jònia, la grega formosa.
La por.
Un judici.

Hannibal 38
Romans a Llafranc.
El festejador Jeroni.
El primer curs d'esperanto.
Pacte greco-romà.
Murrieria grega.

Hannibal envesteix els Pirineus 51
Filistia i Hannó.
Romanització general.
El director Constanci.
Gala, mestra de llatí

Llafranc progressa 64
Les festes de fi d'agost.
Esclaus.
El dictador Polux.

El Banc de Llafranc 75
Pirates de vacances.
El darrer assentament del banquer Levi: "Pirates a Caixa"

El pirata Selim 82
El timoner ploraner.
La trista història de Halida i de Susa.

Roma s'esbardella 91
Visigots.
Moros.
"Qualsevol es banyi amb aigua de l'Onyar!"

La mala fi d'Empúries 96
Es parla d'evacuació.
Més pirates.
L'heroic cornador.

Fundació oficial de la vila 105
La gran trobada de la bella Clementina i Jaumot
Maria-Lluisa, bandoler.
Rapte de ser convilatanes.
" I si d'un cop de sabre, d'un capellà en fes dos?"
L'actuació del coraler Bastons

Les muralles 134
El pas dels francesos, l'abat de Sant Pere de Roda
i quatre monges implicades.
La gran batalla de Les Formigues.

Les muralles de nou 141
Els vents!
Els ronquets del sabater Masdevall.
De com es festejava quan no es pidia festejar.

El fill de Joan Nadal. 157

Les noies del coraler. 162

Carnaval 169

La deixa del geni taper 173
La cuina.
Els cremats.
El relleno

La consellera Macarina 176
Matrimonis i crits.

Eleccions. 185
El cas de la minyona grassa, espatlladora de sufragis

De nou l'Ora Marítima 189
Les natxades del botiguer Cruanyes
Cooperativistes.

Erudits 195
La sardana i el porró.
Bancs.
l'escut de la vila.

La vila és considerada una vila de quatre dies per visitants d'aqueductes i Vies Apies. No en parlessiu a gent de Torroella amb carrers de cases de pedra, als de Barcelona on se'ls hi censà un rei visigot, als de Montblanc que tenen muralles vives, ni als de Tarragona que disposen del palau d'August. I, aparentment, tenen raó. A remarcar que diem aparentment i més endavant hem de veure l'abast d'aquest adverbi. La vila, abans de la vinguda d'aquells savis que fien taps a mà, era una vila com moltes. Erem pagesos i mariners amb totes les coses que aquests dos oficis porten a coll. Els tapers remodelaren els convilatans, creant una manera de viure que no és probable es torni a veure mai més. De tant en tant s'observa un rampell d'aquella època d'or i en determinats moments la gent es mou amb ànima tapera. Desgraciadament aquest de tant en tant no sovinteja massa però té lloc periòdicament com el pas d'un cometa que no es pot estar de passar, i mentre aquesta demostració d'atavisme no mori voldrà dir que els tapers no treballaren en va. Quan hom es desfà en barretades parlant del temps dels tapers s'ha de tenir present que aquella gent posà al dia les afeccions astronòmiques, ja que abans d'ells la vila menjava per menjar, perquè no es pot passar sense i perquè és una funció obligada llevat pels que no poden o pels que fan vagues de la fam, determinacions ambdues, que solen donar molt mals resultats. Fundaren les trobades multiconvilatanes a les platges, els balls de carrer, revaloritzaren el Carnestoltes, el Gori-Gori...establiren el treballar al gust, crearen cooperatives, masses corals, casinos, cafès i tavernes, el Sant Dilluns, germandats, La Higiénica Barberil, les lectures de diaris a les fàbriques a l'hora de la feina...El tarannà de la

vila feu un gir de 180 graus, que són els que valen.. Actuaren, entre altres coses contra la descriminació de classes. Era rar, en aquell temps que dos convilatans es trebéssin pel carrer sense dir-se bon dia fossin de la mà que fossin, malgrat haver-hi gent de barret i gent de calces de vellut i espardenya, elements que avui ja no es veuen gairebé enlloc. Fou tan extraordinari el viure de la vila en temps taper, que permetia l'existència d'un nucli que vivía, convivía i l'abillava sense que se sabés com s'ho engiponava. Eren els que feien acte de presència permanent en tavernes i cafès molt abans de les jubilacions, o sigui, que concorrien en aquests establiments de salut pública sense que costéssin res a l'Estat. Sí, és un dels misteris de la vila. Però malgrat l'envejable situació d'aquell nucli, que no s'ha registrat ni en els més avançats paisos socialistes nordeuropeus, el nucli era format per gent sociable i de societat. Els trobaveu a qualsevol aconteixement que tingués lloc a la vila: enterraments,, vagues generals, inauguració del Tren Petit, vinguda del rei, discursos del diputat Albert, arribada de palla nova, embossos al carrer Estret, declaracions de guerra, armisticis... Els propietaris dels damunt dits establiments públics, els tractaven amb tota mena de compliments malgrat que el gasto que hi feien era literalment simbòlic. "Gent porta gent" devien dir els amos de cafès i tavernes. A la vila se sabia tot. Les anades i vingudes en tot sentit dels convilatans i convilatanes eren registrades al dia on la gent es trobava: establiments públics i parades de fresca, i si en aquests llocs d'informació passava algun epissodi per alt, es disposava d'una senyora, la Severa, la qual es cuidava de portar-los a domicili. Ara, ni a cafès, tavernes, casinos, cues esperant venda a la Societat, parades de fresca i noves servides a domicili es va saber mai, i possiblement mai se sàpiga, com i de què vivien

aquell nucli de convilatans els quals es veien pertot llevat de veure'ls entrar i sortir de fàbriques, de terres de conreu i que es desconeixia fossin afiliats a cap de les infinites activitats que formen l'estatment dels oficis varis. Eren els autèntics culs de cafè, si el mot s'aplica a n'els que no se'n mouen mai. A la vila no hi havia res, des del punt de vista urbanistic o arquitectònic dels quals els donvilatans se'n podéssin sentir orgullosos, però aquells culs de cafè segur, que amb la proporció de casa nostra, no es trobaven en gaires llocs més. S'arribava a dir que vivien dels aires del cel. I potser ea veritat perquè era un veritable enigma saber de què dimoni vivíen. Alguns d'aquests elements privilegiats se'ls veia algun cop amb cartes als dits i hom podia pensar que en determinat moment feien bones al canari, però és que n'hi havien que ni això feien, i que on es jugava hi anaven a mirar i prou. Això sí,, controlaven els jocs i discutien jugades com si fossin capitans d'equip. Quan es discturía de política, flaca de la vila, eren uns discutidors sense rival. S'apuntaven a tots els cors que es feien, es disfressaven per Carnaval, prenien part a les poques vagues que llavors es feien...Ara, s'ha de creure que cap d'aquestes activitats eren prou per a mantenir-los tot l'any. El progrés i la inflació aniran reduint l'existència d'aquests envejats convilatans..El turisme i la puja de preus els farà molt mal si és que no els elimina del tot. Passaran avall com moltes coses, però ningú els podrà regatejar el mèrit de què durant un temps, i llarg, si no vivien d'aires celestials, ho semblava. Naturalment, qual ells estaven a l'apogeu un pa valia 40 cèntims i un porró de vi, 30. Tal com s'estan posant les coses, no a n'aquests nostres recordats , sinò a molts que se sabia de què vivien estan condemnats a fer qui sap quina fi.

La vila, per segons quins forasters, és una vila que monumental, arquitectònica i urbanisticament parlant, si no hagués existit, ni els monuments, ni l'arquitectura i l'urbanisme hi haguéssin perdut res. La vila no té rastres vistos de l'antigor. Així com hi ha gent que perquè sense haver-hi tingut art ni part, tenen muralles de pedra gruixuda, castells amb escuts a portes i finestres, i ponts del diable, i viuen i dormen carregats d'orgull, a la vila encara que hagi passat i bé sense aquestes coses, hem de sentir que és una vila de quatre dies. Ja n'anirem parlant. El motiu pel qual forasters els quals havien vingut per una setmana hi passaren anys, no té res a veure amb places murades i ponts llevadissos, ni amb llegendes de comtes que robessin abadesses de bon o mal robar, o amb bandits de gran cartell. El secret era l'esperit de la vila, la manera d'anar pel món d'aquells convilatans del temps que els tapers feien taps a mà, i crearen, entre altres coses, el miracle d'aquells vividors especials més endarrera tractats. Quan el foraster prenia part en un ball de carrer, en un aplec popular a les dues centrals de Tamariu, havia escoltat els mariners de Calella cantant havaneres a la tavvna que artisticament és on donen més resultat, pujat a Sant Sebastià, participat en un Gori-Gori saltant alguna "Corra" tal com Déu mana, i fet algun ressopó, signava al cens en blanc. Alguns d'aquests forasters s'hi casaven a la vila, i tenien la sort de fer-ho amb una noia guapíssima i que sabia cuinar. Un dels altres gols de la vila.. A la vila, un temps, s'hi menjava molt i, qui podía, més o menys bé. Hi havia gent de bona trinxa i a taula s'h coneixia. Sovint es feien pel carrer convilatans de tota edat amb una gran llesca de pa complementada amb una anxova o un verat fregit,episodi malauradament ja desaparegut.

El menjar i el beure tingué una gran importància quan s'anava bé

de calaix. Les tavernes quan encetaven vi, solien encarregar al nunci que ho escampés a cops de trompeta per la vila, la qual, en general, no es deixava perdre gaires encetades i, sobretot, cap berenar. Trobava que passaven moltes hores del dinar al sopar, i berenar era com una llei orgànica, d'obligat compliment. Tantes hores sense menjar feien venir, deia la vila, el cor petit i els convilatans volien ser gent de cor gran i n'eren, ja no ho cal dir, berenessin o no.
De taula se n'havia de sortir satisfet, complet, tip, malgrat els metges recomanéssin el contrari. Era picar ferro fred.
- Que s'hi alcin ells amb gana! - deien els partidaris de sortir de taula com se n'havia de sortir.
Un dia de mercat en una ciutat veïna, cinc convilatans s'hi quedaren a dinar. Llavors anar a mercat i no dinar-hi era com no anar-hi. Som a la Fonda en el temps dels tres plats llargs i postres. Ens trobem a les postres, i un dels comensals comenta:
- Heu quedat bé?
- Home...
- Jo tornaria a començar.
- Doncs tornem-hi!
I es tornà a començar partint de postres en sentit invers. Es dinà dos cops tot simplement.
Un element, tamariuenc ell, es menjava segons conten fonts ben informades cent sardines fregides al comptat. Hi havia, per a donar-li abast tres fregidors en actiu...Acabada la sardinada, l'home es tirava a l'aigua estrenant una fària i es posava a nedar d'esquena com si ho fes assegut a l'aigua, que era un sistema emprat en aquell temps per la gent de Tamariu.. Quan era a mitja fària, girava i tornava en terra. Vist de lluny semblava un nedador a vapor. I ni ell ni cap de les cent sardines passaven per cap treball, ans al contrari.

Que la vila considerava el menjar molt més que com una necessitat per a fer anys i casar la noia bé ho proven la munió de cases dedicades, a dins i a fora, a la santa activitat de les porcions. A Llofriu, A Esclanyà, a Montràs, a masos escampats, a les tavernes i a les platges existien, carregats de prestigi, aquests mai prou lloats establiments fundats per la bona marxa del pais. A terra endins, el fort de les porcions eren els platillos de menuts d'animals casolans i els cargols del morro fort. Els cargols moderns ja són com els pollastres. Semblen fets de laboratori, i les cloves es trenquen només de mirar-les. Si no s'arribava als pressupostos dels platillos, sempre hi havia el recurs de fer el fet amb un parell d'anxoves i quatre olives negres amb un grapat d'escarola regada amb olis honestos. A les platges, on normalment es disposava de vivers, la base era el peix fregit al qual la vila ha estat addicta des de temps immemorial. Llavors cap peix tenia tractes amb neveres i es menjava sempre fresc que és la millor manera de menjar-lo diguin el què diguin amb les vitamines al cap els partidaris i defensors del peix congelat. El peix també s'ha tractat portat a taula d'altres maneres que fregit i a la vila i arran d'aigua s'hi han fet suquets per a parlar-ne anys seguits, però això ja eren actes distints de la porció pura. Els suquets ja entraven a la categoria d'àpats i venia allò dels vots de gràcies pels cuiners que mai no fallaven. Hi havia un suquet que es feia a deshores. El de sardina, peix catalogat de blau, però que ensuquetat sortint de l'aigua pels volts de la mitja nit quan no era prohibit anar a dormir més tard de la una, era comparable pels amnts del peix, com una simfonia de Beethoven o com prometre la noia. En una d'aquestes sardinades hi havia un foraster que se la mirava. Es veu que el cor se n'hi anava. Els sardinadors ho van calar i amablement, amb aquella amabilitat que un temps tenia la vila a l'hora de l'àpat,

- Hi vol ser, senyor? - se li digué.

El forastèr va quedar meravellat. Hi feu conèixer els senyals a la convidada, però els convidadors van quedar compensats quan aquell home ensardinat fins a dalt de tot va dir:

- Mai m'hagués pensat que el peix tingués aquest gust tan bo!

L'afecció de la vila a la bona taula era deguda a que es tenia la sort de disposar de bones cuineres. Les dones sabien, llavors, els homes de quin peu es dolien i, si podien, almenys a taula, treballaven bé. Les noies que anaven per a joves, un temps no sortien de casa que no sabéssin diversos secrets de la cuina. En el temps que els casoris es feien amb intervenció paterna i demanades de mà (la diferència és que abans es demanava i ara s'agafa), el nuvi, abans de parlar de dots i altres coses, preguntava:

- Ja sap cuinar bé?

Noti's que no es limitava de preguntar si la nuvia sabia cuinar, demanava si sabia cuinar bé. Un temps, en altres llocs, el futur marit pagava una mena de tribut als sogres per assegurar-se la virginitat de la núvia. Ací només es demanava si sabia cuinar bé. Els fogons, en els matrimonis o fora, tenien la importància que havien de tenir i que haurien de ténir sempre si el món fos com hauría de ser. Es possible que si s'hagués donat a la cuina el respecte que mereix, no hi hagués hagut els disbarats d'aquests darrers anys, i si no es milloren els cuinats, perillen moltes embaixades, bancs, eleccions i tipus de canvi. La desaparició dels antics estris de cuina -olles i cassoles tradicionals-, i la poca valor que es dóna modernament a les tècniques del coure, són, en potència, perills insospitats per la humanitat. Les salses pre-fabricades i els repassos a base de productes envassats, si bé ténen l'aventatge de tenir dinars ràpids, ténen el desaventatge d'una manca de plaer

palatal. S'hi troba a faltar l'inigualat xup-xup, l'imprescindible i adequat sofregit, i el patir d'esperit del cuiner. El sufregit universal s'ha provat que comporta mal humor, afeccions desmesurades a la droga i una propensió imparable d'enganyar a la senyora. Si el món no muda de maneres de coure potser no s'hi serà a temps. Una futura casada de l'època que es parla, havia de saber matar un conill d'un sol cop de mà de morter en plenes orelles, i degollar un pollastre sense tombar el cap ni derramar una llàgrima. Altrament el casori es feia sense compromís. Pensant que el matrimoni era el fi de les noies, i amb la convicció que un matrimoni mal cuinat era un matrimoni perdut, les mares no deixaven sortir, a efectes matrimoniales, les noies de casa que no dominéssin un arròs, que no maneguéssin estofats, que no es batessin bé amb platillos i samfaines i que no portéssin a bon terme un suquet de peix. I, sobretot, que no capitanegessin un relleno. Una noia que no guanyés la batalla del relleno anava al matrimoni coixa. Malgrat que en general erem una vila escudellòmetra, els dijous, diumenges i festes de guardar la cuina passava de l'obligada escudella als plats de compromís. I quan venia la Festa Major la mà de la cuinera havia de deixar parat a tothom. I s'ha de tenir en compte que en aquell temps venien forastres, i amb els forasters s'hi havia de quedar bé ja que si no s'hi quedava els forasters podien deixar de venir per falta d'atenció, i una Festa Major sense forasters ja podia plegar. Hi havia cases bones amb cuinera pròpia. La cuinera era molt ben considerada i arribava a ser com de la familia. Una dona que havia contribuit a cops de llossa a convertir vailets i vailetes en homes de pèl al pit i dones ben guarnides, no es mereixía altra cosa. En diades senyalades també hi havia dones que cuinaven en les cases del mig i fins de baix, o sigui, en termes polítics, a casa de

gent del centre i de gent d'esquerra. En el temps dels tapers, a la vila per la Festa Major, es posava l'olla grossa dins la petita, sortía l'ànec rostit a taula i plens de relleno fins al cap d'amunt s'anava a pair al concert amb un sisenyo a la boca. Es comptava, a més de les cuineres associades, amb un famós equip de cuiners per quan es tractava d'atendre a més de vint menjadors a cop. Una de les seves especialitats era fer arròs amb olla, i aquella gent actuava com si en la feina hi anés la salvació del País. Quan un cuiner treballava en la confecció d'un sufregit era pecat mortal dirigir-li la paraula. Un sofregidor havia d'estar per la feina, havia de treballar alegre de mans i pensaments. Preparar un sufregit després d'haver tingut raons amb algú donava mals resultats. Moltes agafades d'arròs provingueren de tenir el cuiner preocupat per un discurs d'un ministre o perquè la dona trobava que li donava pocs quartos. I malgrat tenir cuineres i cuiners els quals, segons on haguéssin nascut tindrien medalla i pensió vitalicia, malgrat posseir els rodals amb més categoria, les noies més guapes i descendir d'uns passats de moltíssim renom, hi ha qui es mira la vila per damunt l'espatlla perquè va fluix, diuen, de història, perquè no té pedres patinoses. Anem fluixos de història...anem fluixos de història...Devegades es fan declaracions massa depressa. Hi ha gent que va pel món estfada perquè és d'un lloc on hi vingué a la vida un músic genial, un frare que arribà a sant, un gran contrabandista o un general de fama. No, ací no disposem, que se sàpiga, de cap convilatà que hagi tingut monument a casa o a fora. Hem tingut dues o tres cobles que pel fer de la vila ja n'hi ha hagut prou. Les cobles de la vila han actuat per les vuitaves de Corpus, al teatre en temps que la vila era centre sarsueler, a l'ofici, als enterraments civils, als balls de carrer i a les famoses passades pre-carnavalesques

executant les fenomenals "Corres" i "Airets", dues veritables Marxes Triomfals amb les quals feien saltar i ballar a tothom. I d'unes cobles que facin saltar i ballar tot un poble a gust, què més se'ls pot demanar?. Els frares de la vila sempre han anat fent i la gent que els feia servir no se n'havia queixat mai. Si algun cop anaven fluixos de vitamines a l'hora de cantar, sol.licitaven el reforç de convilatans diversos dels quals només exigien bona veu. En quant a contrabandistes, s'hi fumà molt temps de contraban a la vila, però els que proporcionaven tabac d'estranquis eren coneguts de tothom. No s'hi ficava la gent d'on treien el tabac, però si a l'estanc no n'hi havia o el que hi havia no era del gust dels convilatans, era ben lògic que els fumadors l'anéssin a cercar on ens n'hi donaven Hi ha res més simple i de bon arreglar? Sempre que els carrabiners donaven un disgust als contrabandistes, qui tenia el disgust de debó era la vila que ho considerava un mal fet, un atropell. Si la solució dels problemes del país fos anar a cercar governants de contraban, es veuria ben clar que era una cosa digna de millor causa anar-hi a cercar tabac. En el camp militar tampoc hi hem excel.lit. No se sap per què a la vila hi ha carrers amb nom de generals quan ací durant anys les úniques armes que hi han hagut i amb gent afeccionada a fer-les servir han estat les escopetes de la Societat de Caçadors. Si es passessin comptes comparant el cost dels perdigons escampats pels rodals més aviat pocs potents en questió de caça, el cost de cada conill seria exhorbitant. El mèrit de caçar amb el de les peces cobrades disparant, en vedats on en la majoria els guardes ensenyen els conills, és un mèrit relatiu. Ara, sortir cop i recop i disparant moltes vegades contra un conill imaginari, és d'un mèrit fabulós. Comptant-t'hi els engalonats de la guerra civil (no se sap per què d'una cosa tan incivil com la guerra nostra se n'ha de dir una guerra civil) potser

tampoc s'ha sobressortit massa en les activitats bèl.liquès. Ara, això no vol dir que arem fluixos de història ni, sobretot, que som gent de quatre dies. Avui som una vila nova, i tenim molta gent nova. Es cert. Totes ho són ara de noves. Els contorns clàssics que durant anys distingien viles i pobles, varien cada dia. Als quinze dies d'haver passat per un poble, ja es desconeix, ja hi ha edificis nous. No se sap per a qui es fan, però es fan. Cases i bancs. Ens han invadit, al pas del temps, diverses invasions. Ara ens han invadit els bancs. Si han vingut per a deixar quartos a la vila tot anirà bé;si han vingut a cercar-n'hi estem ben arreglats. Una altra invasió ha estat la dels cotxes. La vila, que durant quinquenis llargs era una vila paradora de fresca, ara no pot ni passar pels carrers tranquil.la ni, sovint per les voravies. El govern ja fa tot el què pot apujant la gasolina, però quan més s'apuja més cotxes es veuen. I els posseidors de cotxes són gent tossuda. Ho diem per si el govern ho desconeix. I s'anirà en cotxe sigui quin sigui el preu de la gasolina.

Som, diuen, un poble nou. Aquí ja cal aturar-se i no anar barroer. La vila és una vila antiquissima i ja l'any 993 es parlava d'ella. Però hi ha més encara ja que hi poden haver discusions quan es parli de qui venim i qui eren els avis dels avis i molt abans de l'any més amunt dit. A parentela antigua no creiem que ens guanyi ningú, o no gaire gent. Tampoc s'ha d'exagerar. Els que s'han guanyat o no la vida fent històries, han afirmat que la base de la vila fou Llafranc, que la fundaren gent de Llafranc, del Llafranc d'abans de moltes guerres. Deu ser veritat, i els historiadors s'han de creure, altrament haurien treballat per a res, i una gent que s'ha passat la vida capbuçant-se per arxius, remenant runes i no dormint per a descobrir l'edat que tenia un tros de gerra o de palangana i com anaven vestits i quins gustos tenien llurs propietaris, mereixen crèdit, i sobretot de part d'aquells que no s'han mogut mai de casa ni s'han basquejat

comprant les històries que han fet els historiadors els quals les han fetes perquè la gent les comprés. Cal, doncs, donar la raó i saludar afectuosament als historiadors que diuen que venim de Llafranc, tant com no es demostri que venim d'un altre lloc. Es més, a la vila ens hauria de plaure que passats nostres haguéssin fet temps enllà temporada a Llafranc, ja que en altres coses algú ens pot passar la mà per la cara però no ens la hi poden passar amb Llafranc el qual en boniquesa no té parell segons diuen els que han vist molt món. A nosaltres no ens cal haver-ne vist molt de món per a creure que com Llafranc, res. I encara que hi hagués un altre punt millor, nosaltres no ens ho creuriem. Primer, Llafranc. Això és un punt de separatisme que ha de plaure a tots els partidaris de la cala. Consti, naturalment, que ens referim al Llafranc del temps que fundà la vila. Encara avui fer pujar algú a Sant Sebastià, àdhuc a gent que ho ha vist, diu, tot, és un èxit assegurat. Amb tot això no se sap de ningú que hagi fet el desmenjat mirant-se Llafranc des del balcó de Les Pasteres. Al contrari, hi ha hagut moltes badades de bòsa davant del famós paisatge. Abans dels quaranta milions de turistes, el mirador, ja veuen, era privilegi d'uns centenars de convilatans. El paisatge ara ha donat la volta al món. I sort que, per quartos que tingui segons qui no se'l pot endur com aquell castell escocès amb fantasma i tot que va viatjar ell i fantasma a les Amèriques, que si no... S'ha de donar la raó, doncs, a n'els que fan l'afirmació més damunt dita, entre ells a l'historiador senyor Pella, home de Begur quin poble encara que un temps de la seva gent se'n digués bacanards és ple de bonissim personal principalment d'aquells afeccionats a fer anar els fogons a les seves immortals cales quan s'hi havia de baixar i pujar a peu o a esquenes d'un ase. Que Llafranc és antic i que el seu rodal fou visitat molts anys abans dels almogàvers, l'Arrendataria i el Palau de la Mondloa, no cal que

s'hi insisteixi. I que era massa bonic perquè navegants , il.lustres o no, hi passessin de llarg,tampoc. Ni per Llafranc ni pel mirador dels voltants d'El Cau on la gent que pot assegurar aquestes coses assegura que hi ha vestigis d'un poblat pre-romà. Que bé van triar el lloc aquells inconeguts ascendents nostres per a fer-se un tip de veure en abundor milles de mar, vessanes de cel i carregaments de nuvolades. I ben segur que per Llafranc no hi passaren de llarg ni semites, ni fenicis, ni púnics, ni grecs, ni romans, ni àrabs, ni jueus ni tampoc els autors dels dolmens de Fitor i del de Can Mina d'Es Torrents els quals devien ser molt més antics que aquells senyors esmentats. Els dels dolmens sí que hi degueren passar unes temporades úniques amb poca gent i lliures d'impostos! Fora del temps dels tapers, ells degueren ser els que van treure més profit de la cala. A quantes platges, amb el grau de boniquesa de Llafranc se sap que hi hagin fet estada contemporanis potser dels equips cro-magnonesos? Potser arran del Salt de Romaboira un iber autèntic deia coses boniques a l'orella d'una ibera amb bons armaris. L'home hauria escollit bé. Quina fembra, per ibera que fos, gosaria contradir massa a un element que la festejava arran del Salt tinguent en compte la manera de festejar d'aquella època en la qual els festejadors no admetien retops?. L'estada a Llafranc dels senyors ibèrics la prova el dolmen de Can Mina. Ara, per a parlar a fons d'ells i de llurs coses, perquè les seves devien tenir de coses malgrat la seva condició d'ibers, no hi ha més que un dolmen mut que no en descobreix els secrets, però com es veurà, algú assolí a fer-ho. I que a Llafranc hi desembarcaren grecs ho juren els historiadors amb la troballa de restes de vivendes, d'espigons, i de monedes de curs legal a Empúries. Que el camarada Avié no parli de Llafranc en la seva discutida Ora Marítima, no se n'ha de fer massa cas. Segons sembla, el senyor Avié es va

moure poc de casa i en el cas de la famosa Ora es va limitar a fer de traductor d'un periple que va fer per la costa un ciutadà mariner molts anys abans que l'amic Avié portes tants conflictes amb l'emplaçament i la'existència de Cipsela. Passà per alt Llafranc a l'autèntic recopilador dels accidents geogràfics de la costa catalana? Hi ha dues contestes a fer. Una, que fos un mal recopilador. L'altra que el navegant hi passés un dia de boira. Anys endarrera a Llafranc hi tenien lloc unes boirades fenomenals. Un dia Es Noi Menut en trobà encara una d'aquestes i l'hagueren d'anar a recollir a l'Escala.
Del pas dels romans, els historiadors ja s'h fan bons. Teules, tombes,, temples, mosaics, estatues, monedes, fàbrica de terrissa...
Els romans, com se sap, seguien les passes dels grecs, i les seguiren, entre altres llocs, a Marsella, a Empúries, a Llafranc i fins a Grècia mateix la qual acabà essent una modesta provincia romana. I tota aquella gent, a partir dels ibers, s'ha de creure que a Llafr-anc s'hi casaren i s'hi reproduiren, de la mateixa manera que ho han fet els que vingueren després d'ells. Llafranc sembla que és un dels llocs més addients per a portar a cap reproduccions de tota mena..
I l'historiador senyor Pella flaira fi quan assegura que els antics pobladors de Llafranc, mescla ja d'ibers i gregues, romans amb llafraneques fugiren terra endins empaitats pels pirates normands primer i per d'altres més tard que ho piratejaven tot, fundant la vila.
Era molt dificil batre's amb els pirates d'aquell temps els quals eren una gent que sabien bé l'ofici i actuwen sempre contra gent espantada. La por que encara es té a la vila i que molta gent no sap de què la té, ve de la que elà passats, molt passats naturalment, portaven a coll al pensar que cada moment una nau pirata pogués arribar per a suministrar-se de taula, llit i canvi i borsa. Al fugir lluny de les platges, aquella gent devia pensar que si els pirates

volien alguna cosa que caminéssin una mica que potser se'n desdirien. De tota manera ells estaven disposa a protestar o a fer el pobre circumtànies aquestes que encara estan de moda a la vila...

I que el senyor Pella, i tots els que han dit que la vila la fundaren els llafranencs descendents dels que anaren passant per la platja durant anys, es veu clarissimament mirant determinats convilatans. Contemplats amb ull antropològic es veu a la llegua que aquests convilatans porten a coll trets d'aquells llunyans parents. Hom es pot donar compte que per la plaça o pels carrers hi ha gent que corra amb un nas grec que enamora, com n'hi ha que tenen les maneres, el gest i l'enfurrunyament d'un iber o d'un indiget. Tenim un carrabiner el qual era el mirall clavat d'un artaginès quin parent provenia ben segur d'un escapat de l'exèrcit d'Hannibal quan organitzà, molt abans que el senyor Mussolini, la marxa sobre Roma. I seguint l'estudi trobareu veins que són la pura estampa d'un patrici romà. Altres porten escrit a la cara faccions visigòtiques, un de més enllà, si usés turban el prendr ieu per un moro d'anomenada, i, un dia de molta gent al carrer no haurieu de maldar gaire per a dir davant el pas d'un altre convilatà: "Si no que no pot ser diria que no ha passat el temps i que per la vila he vist un almogàver!". La pena i fonda és que llavors no es portaven registres civils. Calculin quina fortuna no valdria avui un registre civil en el qual hi constéssin els matrimonis de grecs amb noies d'Esclanyà, de romanes amb ciutadans de Llofriu, i de llafranenques amb representants visigots...Que a la costa hi feren temporada homes de llança i sabre, forts cosa de no dir, i que hi deixaren descendets també és cosa provada a la vila. Teniem un convilatà que passejava per plaça una central d'En Malànima com si no fos res extraordinari. La vila deia que aquell element tenia dos restos de costelles. Potser els tenien, o més, els

seus ignorats, en detall, avant-passats, guerrers romans o cartaginesos, o potser, millor encara que fos aixi, combatents ibers de Fitor o de Can Mina. La vila pot dir: "Oh, veuran, quants pobles hi han que puguin presentar ciutadans amb dos o més restos de costelles?" I en questió d'antiguitat, dolmens són trumfos, podem lluir uns galons de molt més grau que molts altres llocs que qui sap què es pensen perquè tenen casals de pedra i n'és comte, marquès o duc encara algú de pes, algú dels que remenaven les cireres i que potser encara les remeni ja que el País és País de remenar-n'hi i sempre hi ha hagut un gran nombre de remenadors de cireres en actiu.

Potser anant pels carrers no trobeu cap Venus autèntica, però un floret de convilatanes amb túniques adequades podrien perfectament passejar-se pel Partenó d'abans sense desentonar. Farien dotze hores honorables de les quals els escultors grecs en feren figures formosíssimes.

En el caràcter de la gent de la vila hi influiren, per força, els que tenien els que la fundaren. L'us de determinades flexions verbals, la forma de perdigonejar un conill real o imaginari, la gràcia de treure un peix de l'aigua, la disposició per a festejar, la capacitat per a fundar cors, la manera que porten els cistells les dones quan van i venen de plaça, l'afecció a disfresar-se, a discutir a baixar vora mar, a obrir botigues i a treballar molt uns i poc els altres, tot això i altres coses foren heretades del món antic. Després vingueren ses majestats els tapers i implantaren les seves de costums i lleis, però malgrat tot, gratant una mica encara avui hi ha convilatà que té rampellades d'aquells passats gloriosos.

Un dels pobles que modernament vingueren a la ja vila, fou el dels gitanos els quals, però, poca influència han deixat à casa nostra.

En primer lloc perquè els gitanos, temps endarrera, s'ho arreglaven tot ells amb ells i, segonament, perquè les senyores gitanes, cabell negre, monyo de castanya, grasses i ben portades, i que es dedicaven a vendre roba a domicili portant de segles apreses les regles del regateig, quedaren curtes davant les dames de la vila les quals de regatejar en sabien més que elles. I és que la vila porta el regateig a la sang i a la llàvia herència d'una avior mercadera iniciada més de mil anys endarrera per uns senyors grecs que compraven i venien a Llafranc. Durant la darrera República encara es regatejava, i es comprava. Després vingueren uns anys que es regatejava i prou, sense comprar. Amb la guerra marxaren molts regaters. Quan s'acabà i la gent tornà a anar a plaça, encara que timidament, es tornà a regatejar. I encara hi ha algú que no se'n sap estar i ho prova, però els venedors han après moltes coses i quan flairen algun regater tiren amunt i fent veure que treballen pel client cedeixen dos o tres punts, i tothom content. D'ença dels quaranta milions de turistes els quals un temps pagaven sense preguntar preus, l'afecció al cotxe i que les Caixes deixen diners a tornar en deu anys, la gent, en general, no se'n cuida de regatejar. Deu anys per a tornar diners són molts anys, i potser algú pensa que no els haurà de tornar perquè en deu anys poden passar moltes coses i si s'esdevenen les que els creditors pensen, els que han deixat els diners quedaran ben guarnits.
Les gitanes, doncs, a la vila hi tingueren molt poques coses a fer. Trobaren que hi havia gent més gitana que elles. Ara, malgrat tot, alguna peça de roba vengueren potser per cansanci d'una o altra part la qual cosa ha estat sovint base de negocis.

Per què no tenim cases de pedra? Per por. Com hem vist, la gent que fundà la vila ho feu fugint dels pirates els quals quan ho

creien convenient piratejaven els soferts pobladors de les costes. I aquells fugitius feren les primeres cases sense massa convencim ent, pensant que d'un moment a l'altre les haurien de fer més terra endins per mor de noves visites piratesques. I qui és que amb tal estat d'esperit s'entreté a alçar cases de pedra que s'hi està tant? Quan la vila es voltà de muralles, les cases ja eren fetes i es deixaren com eren. A més la vila, encara que honrada, era pobra, i mai cap dels que la senyorejaren fou partidari de les construccions amb pedra. Primer que no hi feren anys, després perquè a la vila només hi havia gent d'aixada i coralers, i portar paletes de fora resultava molt car, i la poca gent que pagava ho feia de mala gana, i ni el senyor Frugello ni els que el seguiren es volgueren embolicar. A n'el senyor Frugello, les forces vives li feren agafar por dient-li que el poble, amb l'amenassa dels pirates, era més aviat un poble de posar i treure i que segur que si començava una casa de pedra l'hauria de deixar a mig començar i maxar corrents. Les forces vives amb un senyor permanent a casa no tindrien tanta excusa per a no pagar. Amb el senyor fora, que era la cosa que les forces volien, n'hi hauria més d'excuses per a fer el sord davant els impostos. I el senyor Frugello acabà fent-se fer una casa depressa sense masses galindaines, les justes per a no ser igual que les altres. I d'aquella casa el senyor Frugello va voler que se'n digués palau, la qual cosa no va caure gairé bé ni a les forces vives ni a les que no n'eren.

Quan la vila fou de Sant Pere de Galligans, digueren que de pedra ja en tenien a Girona. Hi feren poques estades. Veieren que rajava poc i aviat se'n desferen. Abans dels de Sant Pere, el país l'usufructuaven comtes i vescomtes, i al rodal hi havia entrat i sortit, diuen, el vescomte Ennego. Aquest el què volia era que la gent

creien convenient piratejaven els soferts pobladors de les costes. I aquells fugitius feren les primeres cases sense massa convencim ent, pensant que d'un moment a l'altre les haurien de fer més terra endins per mor de noves visites piratesques. I qui és que amb tal estat d'esperit s'entreté a alçar cases de pedra que s'hi està tant? Quan la vila es voltà de muralles, les cases ja eren fetes i es deixaren com eren. A més la vila, encara que honrada, era pobra, i mai cap dels que la senyorejaren fou partidari de les construccions amb pedra. Primer que no hi feren anys, després perquè a la vila només hi havia gent d'aixada i coralers, i portar paletes de fora resultava molt car, i la poca gent que pagava ho feia de mala gana, i ni el senyor Frugello ni els que el seguiren es volgueren embolicar. A n'el senyor Frugello, les forces vives li feren agafar por dient-li que el poble, amb l'amenassa dels pirates, era més aviat un poble de posar i treure i que segur que si començava una casa de pedra l'hauria de deixar a mig començar i maxar corrents. Les forces vives amb un senyor permanent a casa no tindrien tanta excusa per a no pagar. Amb el senyor fora, que era la cosa que les forces volien, n'hi hauria més d'excuses per a fer el sord davant els impostos. I el senyor Frugello acabà fent-se fer una casa depressa sense masses galindaines, les justes per a no ser igual que les altres. I d'aquella casa el senyor Frugello va voler que se'n digués palau, la qual cosa no va caure gairé bé ni a les forces vives ni a les que no n'eren.

Quan la vila fou de Sant Pere de Galligans, digueren que de pedra ja en tenien a Girona. Hi feren poques estades. Veieren que rajava poc i aviat se'n desferen. Abans dels de Sant Pere, el país l'usufructuaven comtes i vescomtes, i al rodal hi havia entrat i sortit, diuen, el vescomte Ennego. Aquest el què volia era que la gent

treballés fort al camp i que tingués els galliners plens. L'argument pagès era que quan més treballaria més hauria de pagar al dit vescomte, i aquest i la pagesia vivien com si s'espinessin. Es deia que agafà algun mal creient, algun poc pagador, però els que restaven creien igualment poc, i el senyor vescomte va veure que hauria d'agafar a tothom, i que d'un poble ple de gent agafada ben poc profit en treuria. I s'ho deixà córrer.

Al senyor Bernat Tedmari, mieu, no li plagueren les noies de la vila, ja que les guapes es quedaven a casa quan sabien que el senyor hi era. Sembla que alguna quedà escarmentada d'algun senyor d'anomenada, i les que sortien al carrer potser amb ganes que les escarmentéssin, eren noies de segona mà. I a l'home quan li preguntaven si es quedaria molt temps, es diu que va dir:

- Com voleu que em quedi amb aquestes noies que teniu?!

Dalmau de Palol, si com sembla era de Palol de Reverdit, d'Onyar, de la Farga, de Vila-Sacra, o de Sabaldorit, quan se li feu la mateixa pregunta, es passejà pel poble, se'l mirà bé i va declarar:

- Si el senyor Frugello d'això en diu un palau, jo sóc el rei de França! M'estimo més, tant per tant, qualsevol dels meus Palols enlloc d'aquest aprenent de poble...

Andreu de Biure va sortir de la vila molt malhumorat. Va dir que el rei Alfons li havia venuda a un preu exagerat, i no la volgué, o no hi volgué viure, i ni pensà construir res amb pedra.

Potser el que hagués fet alguna casa que mereixés el nom de palau hagués estat el senyor Bernat de Margarit, però sembla que hi hagué plet gros amb la gent de Santa Anna la qual feu sortir tota mena de canonges dient que la vila era d'ells i que el rei Joan, per rei que fos, no podia traspassar una vila que ja n'havia estat. I els de Santa Anna, finalment, digueren que ells amb una rectoria espaiosa i una bona majordona ja ho tenien tot entès.

I els convilatans, si els senyors, que ho podien fer tot, no volgueren buscar-se maldecaps construint amb pedra, tampoc els volgueren ells. Ni el blat ni el coral donaven per a fer-ho i ells digueren que no estaven per romanços. Aquests i cap d'altres són els motius pels quals a la vila no hi hagin carrers amb cases amb devantals de pedra. Sí, hi ha l'església que la hi feren perquè sense pedra no s'hagués pogut fer tan alta i perquè es feu un temps que la clerècia anava bé d'efectiu i trobà mà d'obra barata. Però la mà d'obra s'apujà al córrer el temps i malgrat que l'església feu sortir l'infern diverses vagades, els paletes si no cobraven més no acabaven el campanar. I es veu que no se'ls volgué pagar més, i el campanar ja veuen com està...

Més tard, quan tothom que s'estimava construia amb pedra, a la vila hi havia un plet permanent entre els priors i els contribuents a l'hora de cobrar uns i de pagar els altres, i si les cases eren com eren, que hi fossin. I quan els primers tapers feren acte de presència diguéren, igual que uns passats seus, a l'hora de la pedra, que ells tampoc estaven per romanços.

Quan el senyor Frugello fundà, oficialment la vila, volgué que se'n digués Palaz-Frugello. Els convilatans deien que allò eren genes de complicar les coses, i quan algú els preguntava d'on eren, ho deien en veu tan baixa com podien ja que no es prenien massa seriosament aquell nom. Més tard algú ho complicà encara més i en feu dir Palatio-Frugelli, que molts convilatans no ho sabien ni dir. Hi hagué, una vegada, una reunió a casa del sabater Verneda per a demanar que es posés un altre nom a la vila, de més bon dir. El sabater Verneda era el que més despotricava contra aquell Palatio-Frugelli, d'us obligatori, i no va parar fins que tingué lloc aquella reunió. Uns digueren que s'havien deixat perdre una pila

de noms molt ben trobats i precisament vora la vila: Ermadàs, Llofriu, Esclanyà, Montràs...i barris mateixos de la vila com Vilaseca, Les Torretes, Brugarol, Fitor tots molt millors que aquell Palatio. Altres feien propostes a base del prefix Vila: Vilaoberta, Vilabladera, Vilacontenta, Vilacantadora, Vilacoralera, Viladepas, Vileta...També algú proposà el nom de Palau del Vent, el qual tingué molts vots. El sabater Verneda, però, proposà mudar el nom de Palatio-Frugelli pel de Peix Fregit. L'autoritat fou informada que a Cal Sabater Verneda es conspirava, i quan l'autoritat va comprovar que es feia un complot contra el nom del poble, feu pagar contribució doble a tots els assistents a la reunió, i al sabater Verneda per haver tingut lloc a casa seva li posà dos mesos de presó..

Aquella gent, però, seguí conspirant, de pares a fills, fins que la vila es conegué per Palafrugell. Als soferts veins els costà més de 300 anys tenir un nom de més bon dir que aquell Palatio. El nom que proposà el sabater Verneda no fou una proposta perduda ja que encara avui el Peix Fregit és el sufix del nom oficial de la vila.

Qui fundà Llafranc? Els pobles navegants, els que tenien la mar a prop, així que disposaren de bons vaixells, bons remadors, bones veles i bons capitans que soportaven el mareig bé, començaren a moure's per l'aigua. Uns dels que s'hi mogueren bé foren els grecs els quals, de sempre, han tingut moltes illes. Roma tenia poques illes quan començà, però Roma s'engelosí del geni grec, dels seus artistes, dels seus filosofs, dels seus guerrers, dels seus mariners, dels seus déus i de les seves dones, i sempre va mirar de

treure grecs del mapa, que ja és voler treure. La cosa ha durat, no és sols de l'antigor, no. En temps del senyor Mussolini, que és relativament recent, algú va sentir que deia parlant dels grecs, que Itàlia tenia una espina grega clavada i que ja anava siguent hora de desclavàr-se-la. I com que li sortí bé declarar la guerra a la pobra Abissinia, on es bateren avions contra ciutadans que els feien la rateta amb un mirall pa tota contesta a les bombes imperials, ell que sí, que declarà la guerra a Grècia. Però davant la sorpresa del món, aquells grecs que tothom es pensava que havien passat de moda s'hi tornaren i sort tingué el Duce del cop de mà que li donà el Führer. Aquest ja va veure que el Duce sería un aliat el qual li portaria més aviat maldecaps. I n'hi portà més que donar-li el cop de mà amb la guerra de Grècia. En la darrera guerra gran l'hi feren presoner i el Führer hagué de llogar un aviador trempat el qual el deslliurà en una maniobra sensacional d'una presó de dalt d'una muntanya. El Führer devia pensar que el Duce es quedaría a casa i no l'emprenyaria més, però el senyor Mussolini es tornà a embolicar fins que feu la mala fi que tothom sap. Roma, doncs, de molt temps anava a la saga de Grècia, i en la temporada que Roma era Roma, forjadora de generals, emperadors i contra-emperadors, fou quan completà el programa d'anar despullant Grècia a tots els llocs on els grecs havien plantat bandera.

Com hi van arribar a Llafranc, els grecs? Ha de jugar més el càlcul que els testimonis. Pels voltants de la cala s'hi trobaren monedes de curs legal a Empúries. On hi ha moneda hi ha negoci. Almenys algú n'ha fet de negoci: el que té la moneda. Aquells grecs eren negociants. Amb qui feien el negoci? Amb els passavolants que visitaven la cala, i amb la gent de terra endins. I a terra endins hi havien, abans dels grecs, ilergets, ibers i algú més sense

nom registrat, potser separatistes ja que sempre n'hi han hagut encara que pocs. Ja sabem, si volem, que Llafranc era un centre comercial grec, i els primers d'arribar-hi foren els d'un escamot capitanejat per Demètri I. Ja feia temps que els focis, o parents seus, començaren Empúries, i els grecs l'havien engrandida i ja hi treballaven com al mateix Peloponès quan hi arribà l'equip de Demetri I. Entre els comerciants, encara que oficialment es digui en contrari, a la competència sempre se la veu amb mals ulls. I pels mercaders d'Empúries Demetri I era un competidor. Allò volia dir que part de la seva clientela podia passar i segur que hi passaria, a mans de Demetri I. L'autoritat deia que la competència millora el producte ja que, per a vendre, el venedor la vol oferir millor que els altres, o a més bon preu sortint-t'hi guanyant en ambdós casos, el comprador. Però el Gremi de Mercaders Emporità, el qual ja havia assimilat alguna cosa de la població indigena, va dir que l'autoritat no les endevinava pas totes i que devegades s'hi havia de fer el sord, I digueren a Demetri I que allà ja hi havia prous venedors, i que si se n'hi establissin de nous no farien negoci ni els ja establerts ni els que pensaven establir-s'hi, i que ells entenien que ell no voldria perjudicar comerciants ja amb establiments oberts els quals, li ho podien jurar no lligaven els gossos amb llonganisses, i que si ell venia a rebentar-lis la plaça, ni ells ni ell, els lligarien amb res a n'els gossos... Demetri I, el qual no havia vingut portant cap recomanació, escoltava i mirava a terra no sabent què dir.

- A més, amic, - deien els del Gremi-, ja veus quines ventades ens hi toquen aci. Es necessita una veritable vocació vendre aguantant aquest vent ...

- De vent, ja en fa, ja ...- digué Demetri I.

Efectivament s'havia girat un tramuntanal desfermat, i el Gremi l'aprofità com argument per a eliminar un competidor.

- Oh, i hi ha vegades que aquest ventarrot dura tres mesos!

Devegades intervencions de gent que no han fet mai res extraordinari tenen consequències de gran importància. Maurici, gran pescador de llagosta, el qual s'havia parat a escoltar la conversa entre mercaders, es dirigí al nou-vingut.

- Jo he vist una cala que ha d'enamorar a qui la vegi. I no és molt lluny d'aci per a uns que han fet vela des de Grècia. Es passat el Cap d'Aigua Freda...

- Bé, i on és el Cap d'Aigua Freda?

- No teniu pèrdua. Es un cap que cau aplom damunt l'aigua, de pedra grisa, i que es troba després del gran sorral de les illes trencades. Passat el Cap d'Aigua Freda venen tres caletes que semblen per a jugar-hi, passeu avall fins que trobeu un altre cap que guarda la cala que us dic...

I Demetri I, entre la mala cara que feien els mercaders empuritans, el vent que xiulava com si avisés a la gent que s'apartés, i l'entusiasme que posava l'amic Maurici a descriure-li la cala, decidí seguir el consell del llagostiner...

Passen de llarg, segons un diari d'a bord que Demetri I devia portar encara que malauradament no s'hagi trobat, una gran platja amb unes illes a Ponent. Probablement es tracta de l'avui Platja de Pals i de les Illes Medes les quals fa molt temps són allà mateix. Les anotacions al diari, tractant-se de la meticulositat que en les seves coses tenien els grecs, no poiden diferir massa d'aquestes:

" Després d'una gran platja que deu vorejar les quatre milles, la costa s'alça com si estés tipa de veure sempre aquell sorral gene-

ral migpartit per un riu d'amples ribes que se'n va qui sap a on, planer i blau fins a perdre's vora tres muntanyes de color gris presidint una gran plana. Trobem tres cales hermosíssimes -l'amic Maurici ha dit la veritat-, però no hi ha vestigi de cases ni s'hi veu camí que porti muntanya amunt. La costa, d'un to vermellós, fa uns traus que si fossim turistes els cor se'ns hi aniría. Trobem una nova cala amb les muntanyes que la volten plenes de pins. Sembla que els donguin els pins ací, de tants com n'hi ha. No s'hi veu ningú tampoc. Hi hem desembarcat. Hi ha una riera a part de garbí amb tamarius a banda i banda. A la nova cala no hi toca aquesta mena de vent que pel camí semblava que feia volar la barca. Hi ha unes cabanes, poques, al damunt la platja. No és cala de negoci, ja que no hi altre camí per a sortir-ne per terra, que el llit de la riera. Tampoc sembla deshabitada del tot perquè ens han guissat uns gossos i els gossos segueixen el camí dels homes. Potser els homes que hi han ens espien amagats a la verdor de la riera. Ens reca deixar lacala perquè té sorra neta i de bon trepijar descalç, i l'aigua és més verda que blava segurament pel sorral del fons. Però hem de marxar. S'ha d'aprofitar aquest vent que per anar avall no té rival. La,costa es torna a enfilar i passem per paratges per a matar-hi hores, però això està prohibit pels que ens havem de guanyar la vida fent negoci. Passem dessota una muntanya que deu tenir uns 700 peus d'alta. Enllà es veuen uns illots petits com formigues. Els hi degueren posar per a fer bonic ja que és dificil que s'hi pugui fer cap casa al damunt...Manoi, quina cala!...I el que feia el diari s'ho deixa córrer i es dirigeix a la tripulació:

- Mireu, mercaders de Grècia! Qui és que ha vist res semblant? Dempeus, fills de l'Atica!

I la tripulació en pes amb Demetri I al davant, saluda la cala

amb un llarg i calurós aplaudiment.

Aquell any la primavera havia estat esplendorosa i la gent de Demetri I trobà Llafranc al punt. El sol, un sol sense trampa, encenia tots els ornaments de la cala protegida de llevant pel cap que la guardava d'aquell vent esbojarrat. Demetri I decidí que de la muntanya se'n diria la muntanya de la Guarda, i, del lloc, Lloc Franc. A garbí, la costa s'abaixava una mica perquè l'aigua no s'hi fes mal. I tot brillava com si s'hagués tret la pols el dia abans. I Demetri I per primera vegada va trobar que Grècia no era la número u en tot, i això que l'home era un fervent enamorat de la seva Grècia...Troben una riera amb aigua. Els nou-vinguts fan una incursió riera amunt i troben una font i, els grecs, homes de malvasia, es desfan en elogis d'aquella font. Decididament decideixen establir-se a la cala. Passen uns dies preguntant-se per què ningú s'hi havia establert abans...Sí que hi havia estat algú. Han trobat el dolmen de Can Mina! Què va esdevenir-se per què els del dolmen no haguéssin deixat altres rastre del seu pas?. Segur que els que el ha stiren eren gent de terra endins. Si s'hagués tractat de gent marinera - i el dolmen fos un monument funerari-, els navegants solien tirar els seus difunts a l'aigua. La tomba de la gent de mar, era la pròpia mar. Almenys en aquell temps. A la mar s'hi havien dipositat del més anomenat almirall al més desconegut marner. La mar els tornava a tots igual si hi feien el darrer viatge. Demetri I sabía que la mar més d'una vegada s'havia emportat marins mar enllà perquè no haguéssin de veure les misèries de la terra. I si un dia han de tornar seran molt més considerats que els que han mort terra endins on hi mor tothom. A la mar només ho moren els escollits. Totes aquestes coses estava pensant Demetri I davant el dolmen de Can Mina. Els grecs foren els primers de fer històries, però les feren de la seva gent, i Demetri I

el qual n'havia llegides moltes, no recordava haver llegit res relacionat amb aventurers pre-grecs fent temporada més avall d'Emporion. Però Demetri I era un grec carregat de paciènd a i no parà fins que aconsegui conèixer la història del dolmen...En resseguí bé els voltants, netejà el seu interior d'argelagues i altres matolls i trobà terrissa molt ben conservada en la qual algú havia pintat una parella que festejava, es veia clar, al cim de la muntanya de la Guarda. Com si fes un trenca-caps, Demetri I anà reunint peces de terrissa fins que arribà a conclusions definitives. El pintor era el propi festejador ja que una cara femenina, que sempre era la mateixa, es veia reproduida en diverses peces. Es veia clar que aquell antiquissim artista anava provant de reproduir una imatge que no li acabava de fer el pes. Demetri I anà comparant aquelles imatges i veié que de l'una a l'altra el pintor anava guanyant punts. A la darrera que trobà hi figurava al costat de cara de la noia, un sol. Demetri I va veure clar que l'home volia dir que la noia era maca com un sol. I troba, aplegant ceràmica i més ceràmica, tota l'auca d'uns amors centenaris o més. Quan té tots els caps lligats, ja no hi ha dubte. Troba un element provist d'una gran barba i un monumental garrot dirigit contra una bella figura femenina la qual té els mateixos trets facials que la reproduida diverses vegades pel desconegut pintor. Demtri I ho veu prou clar. L'home del garrot vol garrotejar una noia perquè li vol festejar amb un que ell no vol. Es veu que l'home del garrot era propietari, ja que darrera d'ell hi ha un gran ramat, i, a mà dreta del gravat, un element que deu ser el pintor senyalant-se una pell de xai amb la qual es passejava pel món. Clavat. La filla de l'home de la barba era una gran pubilla i l'home de la pell de xai un pobre pelat. L'home del garrot devia dir en aquell moment, a la seva filla,

que si s'embolicava amb el de la pell de xai, aquell garrot la faria mudar d'opinió, cosa que durant un temps, els garrots tenien a l'abast quan una filla no seguia els consells del pare. S'hi han arreglat moltes coses a garrotades, i en queden moltes per arreglar-s'hi, pensava Demetri I. Troba una gerra que significa les gràcies de la noia, ja que es tracta d'una gerra de corves delicadissimes i es veia damunt un núvol contemplat pel subjecte de la pell de xai. Era tal com ell devia veure un temps a la noia, potser inabastable, com els núvols, que mai ningú en pot tancar cap a cap armari. Al peu de la gerra s'hi veia un signe una mica jeroglific, però que Demetri I deduí que es tractava d'un punt interrogant. Eren, segurs, els dubtes que tenia l'enamorat llavors de tenir l'amor que tant volia. Hi ha una rajola pintada en la que s'hi veu el xicot de la pell de xai amb la mà a la barba, i diverses postes de sol. L'home, és ben clar, es passà dies pensant i més pensant, fins que es decidí. S'emporta la noia. Es veuen com fugen empaitats per l'home del garrot, el qual veu impotent com la parella li fuig, i, d'enutjat, garroteja a tothom que troba, sigui qui sigui. La parella fuig bosc enllà i arriba vora la mar.. El lloc d'arribada és el mateix on han desembarcat Demetri I i els seus. La muntanyade la Guarda s'hi veu excel.lentment reproduida, i la platja. Ara l'artista fa lluir dos sols. Un representa la noia. L'altre la boniquesa de la cala. I damunt dels dos sols, migpartit, el gran garrot del pare de la noia. Davant dos que s'estimen no hi ha ramats de bestiar ni garrots que hi valguin.. L'auca segueix. Es veuen dos cors, un cel ple d'estels i una lluna en els seus diversos posats que va de dalt a baix del quadre. Allò vol dir que l'amor va durar moltes llunes. Fins que s'acabà. Va morir la dolça companya perquè es veu una rajola enterament pintada de negre. Es

com devia veure el món el pintor de la pell de xai al perdre la seva enamorada....I eren tots dos, una mica més enllà del dolmen, enterrats agafats de la mà. Qui havia enterrat el pintor? La resposta la trobà Demetri I amb uns darrers documents amb unes pintures més bastes que les del pintor enamorat. Mal fetes i tot, Demetri dedui que el pintor nou era un caçador de senglars i que perseguint-ne un vingué de que sap a on -afecció aquesta de fer quilòmetres en seguiment de peces de caça havia de perdurar entre els habitants de la vila anys a venir-, i trobà els dos festejadors. Ell no havia festejat mai, deducció feta per Demetri I davant la cara de sorpresa del caçador davant la parella. I s'hi acostà. Cap dels dos es movía. El caçador pensà que es tractava d'un festeig mut. En la nova auca es veu la mà del primer pintor amb una rajola negra,i, amb l'altra la mà de la noia. El caçador s'adona que cap respirava i que ja no eren d'aquest món. Vora la parella hi ha la terrissa pintada contant la història d'aquell amor, el primer potser, que tingué lloc vora Llafranc. Es veu com el caçador conta aquella història a la seva gent de muntanyes enllà. Després es veu aquella gent enterrant els dos enamorats i, en honor d'ells, alcen el dolmen de Can Mima. El darrer testimoni gravat mostra com el caçaire en cap deixa a les pedres funeràries la història pintada més damunt dita...Demetri I se sent tocat per la troballa i, amb el seu millor grec deixa escrit a la pedra frontal del dolmen de l'amor: "Caminant, vingui's d'on vingui's, atura el pas. Si et rius de l'amor, mira aquesta història. Potser mudis de pensar. Si no te'n rius, mirant-la hi creuràs més. Els amors d'aquest Lloc Franc seran sempre protegits pel d'aquesta parella, que fou la primera que hi visquè enamorada, per poc que els enamorats la vulguin escoltar. DEMETRI I."

I aquella gent, la gent de Demetri I, treballà en equip, fort, i ben aviat el Lloc feia goig de debó. Damunt el suau coma1 de platja s'hi veuen unes construccions. S'hi veu fum. S'hi cuina. Durant en temps no se sap res de pirates. Deuen tenir altres platges abonades. I la gent pot viure i cantar. Els grecs tenen bona veu i sovint fan unes grans cantades a la platja, afecció que s'havia de trametre amb els anys, a convilatans que encara eren lluny.

Els grecs, com que sortirèn per negoci, deixaren les dones, els que en tenien, a casa. Si el negoci marxava, cada temporada les anaven a saludar aprofitant els viatges a Grècia per a refer magatzems. Alguna vegada portaren gregues disponibles per a conservar la raça pura, però els grecs solters del Lloc s'ajuntaren amb senyoretes del rodal i la raça hi sortí guanyant.

Durant un temps no hi havia autoritat oficial. Manava el de més edat seguint la tradició de la metròpoli on es considerava que el més vell era el que disposava de més seny perquè abans de fer una cosa se la pensava dos cops, o tres. Durant Demetri I l'home manà bé. Era una autoritat sense tivantor de regnes, liberal, paternalista i ben disposada. Les cases eren de la comunitat i tothom contribuia a que fos una comunitat florent. S'estava posant la primera pedra al cooperativisme que tants partidaris hauría de tenir anys a venir.

El negoci era vendre mercaderia grega a la gent del rodal i als visitants de la plaça. Alguns sortien terra endins on hi havien petits nuclis de població, convertint-se en els primers viatjants de comerç de vendes a domicili. Al principi costava arrencar el negoci ja que a la gent del país comprar havent de pagar li venia més malament que bé. Sempre tenien por de comprar car. Els grecs els mostraven gerres, anells, teixits, túniques...Ensenyaven roba de senyora perquè la gent veiés com guanyava una dona passant de mal vestida a ben vestida. Els camperols, però, deien, probablement en iber,

que ells les dones les feien servir per a treballar al camp, i que per aquesta mena de feines no es necessitava mudar-les. D'altra part els viatjants han fet de sempre l'ofici de convéncer la gent i si ha convingut l'han convençuda parlant la llengua que parlés, i seguien mostrant roba de senyora. Els ibers continuaven fent que no amb el cap. El viatjant major, que es deia Eurymedon, i el qual havia venut roba a diverses senyores gregues d'estatua, posà d'una revolada, una túnica blanca al damunt d'una de les noies que assistien a l'espectacle tota ulls.

- Mireu-vos a n'ella i mireu-vos a les altres! - va dir triomfalment Eurymedon més amb el gest que amb paraules.

Les noies xisclaren plenes d'entusiasme. El pagès, Roure de nom, lluità com un lleó per a fer marxar el viatjant sense comprar-li res, però el pagès Roure no sabia quina cosa era un viatjant ni, llavors, quina cosa era una noia davant una estrenada de vestit. A la poca estona totes les noies anaven vestides com la mostra. Ara, tampoc sabía Eurymedon quina cosa eren els pagesos del rodal, i a l'hora de cobrar en tingué un cap a lligar. El negoci no fou molt brillant, però al veure l'alegria de les noies vestides a la grega, Eurymedon va dir en arribant al Lloc que la solució d'omplenar calaixos era dedicar a vendre roba de dona més atenció que a vendre altres coses. I ho endevinà, ja que els dies de festa les dones deixaren de treballar i a les botigues de Llafranc no se les podien treure del damunt.

Amb nous desembarcs grecs hi arribà alguna dona les quals se sentiren geloses al veure que noies del rodal entunicades feien el mateix goig que elles, si no en feien més. I es veu que en feren més a jutjar per la decissió que prengueren Mitritades i Diaios els quals, si bé saludaren a les gregues autèntiques, es posaren a la

botiga, a tot estar, a dues mestresses de casa del poblat veí. Les gregues de debó contrarestraren la maniobra aliant-se amb elements indígens. La batalla de la mescla havia començat amb bon peu i ja no s'aturaria. Nous emigrants procedents de Grècia s'havien apuntat al Gremi de Pescadors i Coralers i l'aliança amb noies del País anà seguint...

Entre les gregues arribades a Llafranc hi havia Jònia la qual segons es deia semblava feta pel mateix Fidies. I a Jónia no li feien el pes ni els grecs del Lloc ni els naturals del rodal que portava vistos. I era una pena ja que Jònia vessava formosura pels quatre costats. Ja hi havia algú que volia entaular relacions amb Jònia però la noia era inabordable. No en feia cas del jovent que li deia coses i, sobretot, se'ls mirava a tots amb cara seriosa. Mirar-se un home somrient era donar esperances i el mirat tenia dret a reclamar. I Jònia seguia dient que ni botiguers, ni coralers, ni mariners li podien treure cap hora de dormir.

- Oh, filla - li deia un dels homes de la tercera edat del Lloc -, no n'hi ha d'altres. I pensa que ara pots triar cosa que potser no podràs fer d'aquí a uns anys. I els homes, Jònia, s'han de tenir molt en compte. No se sap per quina mena de lleis naturals cada vegada n'hi ha menys i pot venir un moment que n'hi hagi tan pocs que no puguin donar l'abast. Reflexiona que si no haguéssin estat els homes el món seria pér a estrenar. Hi hauria milers i milers de ciutadans que veuen sortir el sol cada dia que no ho podrien veure...

- Amb tots els respectes, vell mentor, els homes tenen molt mèrit en el fet de què la humanitat pugui veure sortides de sol, però ja em diràs, si no haguéssin estat les dones qui les veuria les sortides de sol.

- D'acord, fins ara el mèrit és a cinquanta per cent, però si els

homes flaquegen de qui s'hauran de refiar les sortides de sol?

- Així jo em tinc de casar perquè la meva descendència vegi sortides de sol...

- Casar-se, estimada Jònia, és quelcom més que veure sortir el sol.

- Es que no me n'agrada cap!

- Devegades ho sembla que una cosa no agrada, i quan s'ha provat...

- Ho provaré. No vull que per mi s'acabin els homes...

Hi havia coses que aquells primers pobladors suportaven bé: disgustos, insults, revessos econòmics, una mala nit de pesca...però on es fallava era quan s'esdevenia un fenòmen climatològic de proporcions pujades de to. La pluja normal era benefida perquè era l'amiga dels pagesos de llavors, i en seria dels que farien paraigues temps a venir. Els vents, quan es presentaven amb bufar discret, tenien molts partidaris. Ara, quan vents i pluges es convertien en temporals, aquella gent perdia l'oremus. Sobretot quan llamps i trons feien acte de presència de forma espectacular. Els sorolls celestes ho tenien tot espantat i molts elements al sentir-los perdien el món de vista. Molts monuments d'aquell temps, als quals s'han donat lleugerament moltes significacions, no eren altra cosa que pedres orientades al sol perquè brillés sempre i els privés de nuvolades amb trons.Per tal que aquells monuments tinguéssin més efectivitat s'hi feren molts sacrificis al seu voltant. Els grecs digueren que a Grècia no hi tronava pas tan fort com a la colònia, i que calien sacrificis de qualitat per a treure'n profit. Com sempre, a l'hora de pagar la gent del país no se sacrificava gaire i, és clar, les tronades no tenien fi. Feu la por la que obligà a oferir als indigens coses de més valor que mates d'enciam i pells de conill. Les oferiren a contracor, però davant del monument al sol s'hi ve-

geren un dia, aus de corral.El darrer de deixar-n'hi fou el camperol Anglada. Hi portà dues gallines,plorant a llàgrima viva. Es mirà bé aquella mena de galliner, i pensà que no li vindría d'una gallina i se n'emportà una d'algun vei que la hi havia deixada i que feia més cara de ponedora que les seves.. I més d'un llafranenc degué contemplar, amagat, l'acció del camperol Anglada perquè una darrera l'altra van desaparèixer totes les aus domèstiques del monument restant-t'hi només les aportacions de verdura. Els esperits que movien els trons se sentiren ofesos, i els grecs van veure que amb la gent del país no hi havia gaire coses a fer, i decidiren que si els del rodal a més de no oferir sacrificis s'emportaven les gallines que ells duien al monument, doncs que si s'espantessin dels trons que s'espantéssin. I també deixaren de fer ofrenes als directors de les tronades. I aquestes seguiren espantant a tothom. Què havien de fer davant gent com aquella? I la gent preferí espantar-se que sacrificar galliners, i això que se sap que hi hagué més d'un vei que de resultes dels trons que feien llavors s'hagué de donar com a desaparegut. Altres perderen la gana. La senyora Dorotea, la millor contralt de la platja, no pogué cantar mai més. Al vei Arquímedes li caigué la barba a la qual tenía en molt apreci. El senyor Blanc, al qual la tronada el trobà en plena mar, es tancà a casa seva i no en sortí mai més. El senyor Menta perdé el seny i deixà molt mal parades totes les dones que trobà durant tres dies. Quan hi ha pànic hi ha pànic, i la noia Platona durant una tempesta de nit sortí al carrer tota nueta, i com que coincidí que hi sortí de la mateixa manera el noi Riera, ambdós rodaren pels carrers fins que es trobaren al mig de la Plaça Murada i tingueren por junts fins que sortí el sol...

I fou en l'època de la por dels trons, en la qual la gent esporuguida s'abraçava a la primera cosa que trobava, que Jònia pensà, formant també part del gremi de la por, que si s'abraçava amb algú de bon abraçar potser no en tindria tanta. I ja feia dies que mirava a qui podria dirigir l'abraçada quan tingué lloc un famós plet per allò dels somriures femenins dirigits a l'altre sexe. Es veu que Jònia, un dia, sense pensar amb els trons, somrigué al vell Carlot i al jovincell Badoret. Carlot era el solter més vell, més mal forjat i amb menys dents del poblat, i Badoret quan venia una barca forastera anava a cercar monedes a sota-aigua que li tiraven les tripulacions per a veure'l capbussar-se de dalt de l'Illa Blanca. Jònia se'ls va mirar somrient per aquelles coses, però ambdós entaularen plet ja que a la platja si una dona es mirava somrient a un cavaller ja sabia el què li anava. I fou en va que la noia digués a Carlot:

- Però, Carlot, jo t'he mirat com t'he mirat perquè em fa gràcia la teva figura desmanegada, la teva fatxa, tot tu...

Com també que digués a l'altre pledejador:

-...Badoret, menut,, jo t'he mirant rient per això, perquè ets menut i pels salts que fas de l'Illa Blanca a l'aigua cercant monedes!

Cap li volgué saber res i portaren la cosa al que feia de jutge. El dia del judici quedà molta gent al carrer, entre altra el propi jutge, els acusadors, l'acusada i la defensa. El jutge no volgué tenir disgustos i celebrà el judici a la plaça. El defensor de Jònia era Aristides, vei de Llofriu i home escoltat. Darrerament havia intervingut en diversos judicis en coses del camp, i, com que ell era defensor, tan aviat havia defensat els senyors contra els pagesos com els pagesos contra els senyors. Quan obtenia bons vere-

dictes senyorils, els camperols li feien mala cara, i quan aconseguia bones notes pels pagesos, els senyors no li tornaven els bon dies. I entre els enutjats hi havia el senyor jutge ja que amb les intervencions d'Aristides s'havia trobat d'haver de condemnar a un estament que poc abans l'havia lliurat amb tots els pronunciaments favorables i viceversa. I el senyor jutge estava pensant amb quin ciri trencat sortiria Aristides, mentre preparava el judici.

- Silenci!. Que parli Carlot.

- Aquesta noia m'ha mirat somrient. I ací és costum que quan una noia et mira somrient és que vol orgue.

- I tu creus, Carlot, que a la teva edat en pots donar d'orgue?

- Veure, senyor jutge, jo no en podria donar a una dona com la que escombra el passeig, la qual fa anys que fa fils, però a una cosa tendra com Jònia, em penso que fins vostè en podria donar d'orgue.

- Amb mi no t'hi fiquis, que qui ha entaulat plet has estat tu i no pas jo. Tu dius que aquesta noia t'ha somrigut. Hi ha molta gent que riu al veure't perquè a la platja no hi ha ningú que faci la fatxa que fas tu...

-Veurà, ací hi ha un judici per a fer complir una llei o perquè jo faig mala fatxa?

- Es que aquesta mala fatxa pot haver ocasionat un somriure mal interpretat. Estàs segur que és aquesta noia la que et va mirar rient?

- Segur.

- Tens testimonis?

- Més que de jutge, aquest interrogatori sembla del defensor de la noia! Jo puc tenir tota la mala fatxa que es vulgui, però sóc home de paraula.

- Està bé, de moment. Anem per l'altre. Tu, Penegal...

- Badoret, senyor jutge.

- Mira, és la mania de posar motius que té la gent. Si no s'hi posa

mà vindrà un moment que no es coneixerà ningú pel nom...Tu, doncs, Peregal...és igual, ja està dit ara. A tu també t'ha somrigut, diu, aquesta noia?

- Sí.

- I saps per què ho ha fet?

- El pare m'ha dit que si volia m'hi podia casar.

- Ja saps l'edat que té ella i la que tens tu? I què en saps tu, del casori?

- Res. Serà la manera d'aprendre'n coses.

- Ja saps que un casori entre gent d'edat desigual és una cosa molt difícil?

- Més que atrapar monedes al vol o a sis braces de fons?

- Potser no tant...però hi ha coses que encara no tens edat per a saber el rendiment que se'n pot treure.

- El meu pare m'ha dit que quan sigui l'hora em posarà al corrent.

- Estàs segur que va ser aquesta noia la que et va mirar somrient?

- Sí.

- I saps per què t'hi va mirar?

- Sé que m'hi va mirar.

- En fi, conflicte havemus. Tenim aquesta noia la qual segons sabem, no somrient, ni de cap manera es mirava els homes de la platja, i hi ha una costum a la qual es vol donar força de llei, segons la qual quan una noia es mira a mig riure, sense riure-se'n, a un home no lligat amb fembres, la que queda lligada és ella. Hi ha lleis molt especials al món i aquesta és una d'elles, què hi volen fer. I tenim dos mirats. Un passa de l'edat i l'altre no hi arriba, però la llei no en diu res de l'edat dels mirats. I si la defensa no ho arregla, els que estem ben arreglats som nosaltres.

Aristides intervé amb una defensa breu i contundent.

- Amb la vènia. La llei és ben clara. Parla d'una mirada somrient a un solter. I segons els demandants, la meva defensada en va mirar dos, i sembla al mateix temps. No es pot obligar a Jònia a lligar-se amb dos a la vegada. Amb això la llei no en diu res. O hem d'acatar la que hi ha o fer-ne una de nova...

El jutge no va tenir altre remei que absoldre a l'acusada. I Jònia regalà un gran somriure a Aristides. El jutge, al qual Aristides havia fet jutjar moltes vegades contra la seva intenció, va veure que havia arribat la seva ja que Aristides era tan bon defensor com solter.

- Un moment, senyores i senyors! La llei és la llei i ho és per a tots. Les lleis no es fan perquè només les compleixi, encara que sembli estrany, una determinada classe de ciutadans. Les lleis es fan perquè les compleixi tothom. I aquesta noia, al meu davant i al davant de tots vostès, s'ha mirat amb el millor dels seus somriures al defensor Aristides...

A Jònia, el defensor Aristides tampoc li feia el pes, però tingué la sort que ella tampoc el feia al defensor, i el seu fou un gran matrimoni. La nit de nuvis fou una nit de llamps i trons, i Jònia va veure que poder-se abraçar amb un home, una nit de nuvis de llamps i trons era una bella cosa encara que el nuvi estés tan espantat com ella.

Uns vaixells amb gent armada surt de Massalia Mediterrani avall. Se sap que els cartaginesos han dit que volien anar a espantar els romans de la mateixa Roma, i els romans s'espantaren de debó ja que ells foren els que trencaren el pacte Roma-Cartago aliant-se amb Sagunt, i a Sagunt el cartaginès Hannibal reduí considerabilíssimament el cens, i, engrescat, declarà que ningú no el pararia fins a Roma.

No tots els romans estaven espantats igual, i un primer cònsul pensà que si es tallaven les fonts de suministre de l'exèrcit cartaginès, aquest, si hagués de fer la guerra en dejú, faria una mala guerra per bons generals que tingués. I naus romanes desembarquen a Empúries. Els grecs de la ciutat l'havien convertida en una mena de super-mercat i eren poc batissers. Tant és així que reberen els vaixells amb tota mena de reverències. I els romans es ficaren terra endins a destorbar la reraguarda cartaginesa.

Però darrera les esquadres romanes baixen uns vaixells desarmats i també recalen a Empúries aprofitant-se de l'anomenada de les legions i centúries. Els pobres grecs primer s'hagueren de partir el negoci i acabaren perdent-lo del tot. Roma era Roma. Noves naus romanes arriben a Empúries i veient que no hi havia negoci per a tanta gent, dues d'elles fan vela aigues avall. Quan arriben davant de Llafranc no saben què dir. Canut, comandant d'un dels vaixells exclama:

- Carai!

Hi ha tota la tripulació mirant. Un diu:

- S'hi veuen cases. Deuran ser romanes...

- O no. Aviat ho sabrem. Que desembarqui un sol vaixell. Que vagi a la platja i segons com ho vegi que digui que tenim l'esquadra darrera el cap....

Quan la gent de Canut es plantà davant la cala, la gent que hi vivia s'adonà de la visita. Dirigía la platja llavors un descendent de Demetri I, ja conegut.

- Barca a la vista, Demetri!

- Bé, sense esverar-se. N'han vingudes moltes de barques ací. Qui sap qui són, què volen i amb quin so venen.

- Es un vaixell romà, Demetri...

- D'acord, però hem d'estar a veure venir. Si venen en so de guerra

i porten altres vaixells armats, tampoc podem fer res. Nosaltres som botiguers i pescadors, no som guerrers, i som pocs. I les guerres les solen guanyar els que són més. Voler-se batre essent menys que els altres és una bogeria, llevat que se sàpiga que s'ha de perdre i plegar aviat. Si venen en so de pau, parlant la gent s'enten. A veure, on és Jeroni?!

- Aquest es passa el dia festejant. No sabrà que tenim visita fins que els visitants siguin a casa seva.

- Bé, aneu-lo a cercar. Ell té els quartos de la comunitat i no vull que aquests visitants ens trobin amb els pixats al ventre...

Jeroni, efectivament, era el caixer de la platja. Demetri considerà que un home com Jeroni que es passava el dia festejant, no tindria mai, enfeinat en festejar, la tentació de fugir amb la caixa. I era justament així. Jeroni festejava i res més. Festejava a Sila, del rodal de la cala. L'home feu coneixença de Sila un dia que anant de cacera riera amunt la trobà banyant-se dins un petit toll que cada dia l'esperava tot cofoi. El dia que Sila no hi anava el toll no sabia com matar les hores.

- No t'envagis! - digué Jeroni quan la noia fugia vers la verdor del marge tota enlluentida d'aigua neta.

- Poca-vergonya! - cridava Sila del darrera unes moreres.

- Tornaràs demà?

- Trapasser!

- Que no t'havia vist mai ningú banyant-te?

- D'on has sortit, homenot?!

- No cridis, bonica. Jo només et volia veure bé i prou.

Es clar, no s'entengueren aquell dia. Un parlava grec i l'altra ibèric. La noia no contestà i Jeroni la veié com corria ja amb roba al damunt. I aquella nit Jeroni, despert o dormint, no veia altra cosa

que la bella estampa de Sila sortint del rieral. I Sila, si bé es va ofendre que algú la veiés banyant-se sense el seu consentiment, trobà que l'home que la mirava era un galant minyó. En essent l'endemà Jeroni es presentà de nou a l'hora del bany a la banyera privada de Sila. La noia al no veure ningú va pensar que aquell "poca vergonya" havia fet efecte i es disposà de nou a refrescar-se que el temps n'era temps. A les dones, a segons quines ja va sense dir, no se les enten gaire i pels anys que n'hi ha per entendre-les. El cas és que Sila, si bé estava decidida si se la tornava a mirar el del dia abans a deixar anar un repertori de "poca-vergonya", de deu pensaments a favor del repertori, en tenia quatre dolent-se de que el contemplador no fes acte de presència. I els quatre pensaments a favor de la contemplació ho endevinaren perquè Jeroni, ben amagat, podé seguir la remullada de la noia sense perdre detall, malgrat que ella, a despit dels quatre pensaments més damunt dits, no s'adonés de la presència del mut i amagat espectador. I l'home, quan més mirava més encantat restava davant la cosa mirada. Mai havia vist res semblant. Sí, de petit el portaren a la ciutat a veure una mena de museu on s'hi exposaven estatues femenines al natural. Jeroni, bo i essent un marrec de pocs anys, pensà que els escultors havien fet trampa, que no podia ser que hi haguéssin dones tan ben posades, però ara veia que els escultors no havien mentit i que sí que n'hi havien de dones com les del museu, i per sort, vives. I Jeroni s'adonà que Sila li havia monopolitzat ulls i pensaments amb una mena de monopoli a llarg termini. I fou a la tercera sessió que l'home decidí intervenir. Ell era un grec de poca volada comparat amb els que havien donat fama a Grècia, però si algú n'havia de donar de fama, no a Grècia sinó al món enter desitjant una dona, aquest seria ell. I quan s'actua amb tals propòsits...I intervingué. Sila, al veure'l,

i això que part d'ella desitjava ser vista, considerà oportú cridar una mica i passà del "poca-vergonya" del primer dia al "desvergonyit" que considerà més contundent. I amb les presses de fugir, primer de les mirades del jove i després del jove mateix ja que Jeroni no en tingué prou de mirar sinó que entrava riera endins, Sila perdé peu, relliscà -les relliscades femenines de fa molts anys són perilloses-, i va caure malament. Jeroni s'espantà al veure que per culpa seva la noia devia haver rebut algun cop i restava immòbil entre dues aigues. S'hi acostà apressadament i veié que no devia haver tingut temps de beure'n molta perquè trobà que pesava molt poc. La deixà a la flonjor de les herbes de la riba. Va veure que tenia la roba a prop, i encara que ell fins llavors no n'havia vestida mai cap de dona feu el què pogué per a deixar-la tan tapada com li'n fou possible. Quan Sila obrí els ulls encara Jeroni li plantofejava suaument les galtes superiors repetint-li que no tingués por. Les relacions home-dona devegades són complicades i d'altres van com una seda. Les entre la ibèrica Sila i el grec Jeroni foren de les darreres. Primer Sila intentà esverar-se ja que el primer pensament fou que aquell home l'havia vista i l'havia transportada nua, però el segon fou que el mateix l'home l'havia vestida. Encara que per a vestir-la l'hagués vista despullada, Sila pensà que potser l'havia vestida aclucat d'ulls. L'accident del bany arreglà coses. Els banys, sempre s'ha dit, són molt beneficiosos, i Jeroni hi va creure sempre més amb les propietats benèfiques dels banys d'aigua dolça...

Primer s'entengueren fent l'ofici del mut. Jeroni digué, amb signes, que ell volia mirar i prou, i que ella era molt guapa.

- Jo, jo...- feu picant-se al pit- mirar i prou - afegí posant-se un index vora un ull-. I tu, tu molt guapa - digué juntant els dits de la mà dreta i posant-se'ls als llavis.

Això darrer Sila ho va entendre perfectament i com totes les dones a les quals un home els diu que són guapes, desarrugà fronts i el paper Jeroni pujà uns enters. I la noia aprengué quatre mots dels principals en grec, i Jeroni més o menys els mateixos en llengua ibèrica, i dels dos llenguatges en feren un, un modest esperanto quan el senyor Zamenhof qui sap encara on era. No hi ha impossibles quan la gent es vol entendre. Els problemes venen quan no es vol entendre encara que parli la mateixa llengua. Amb aquell incipient esperant, doncs, Sila i Jeroni es contaren les seves coses. Ell li deia que era del comerç, que estava a les ordres del vell Demetri i que tenien la base a la cala que ells en deia Lloc Franc, la qual, si fins llavors era la millor que havien vist, a partir d'aquell moment seria la millor del món. Sila resultà ser una noia de les set que tenia el camperol Menitxell el qual feia anys que venia suant per a fer produir una terra que anava curta d'aigua. Menitxell deia a tothom que la única humitat que regava les seves terres era la de les seves suors i que això mai ho podrien pagar els que es queixaven dels preus de granes i verdures. Menitxell ja ho veia que havia de mantenir masses dones i més d'una vegada havia desitjat treure-se-les del damunt de la manera que fos encara que les hagués tingudes de regalar. Quan Sila li digué que podria ser que tingués relacions amb Jeroni el qual vivia a la platja de la riera,

- Ja era hora! - va dir -. I d'ara endavant les altres sis s'aniran a remullar cada dia a la riera...

Jeroni portà Sila al Lloc. Tothom n'estigué molt content de l'aportació, ja que, com s'ha dit, Sila era bufonissima. Demetri, el qual sempre volia ser el darrer de dir, preguntà a Jeroni què portava Sila al casori.

- Totes les gràcies del rodal.

- Jo vull dir en espècies - digué Demetri, negociant abans que res.
- Sóu un materialista, Demetri!
- Jeroni, quan amb els anys, les gràcies de Sila es converteixin en desgràcies em donaràs la raó i jo no hi seràs a temps. Està bé que al matimoni hi aporti gràcies, però si hi aportés, a més, alguna vaca, per exemple, quan Sila vingués a menys les vaques haurien anat a més, m'entens, Jeroni?
- Demetri, jo, per Sila, si tinc de dixar de ser grec aviat ho tindré entès. Dexa la botiga i em faig pagès.
- Jo ja t'he avisat. I això d'agafar-se les dones amb aquest desesper portarà mals resultats. Al temps...

Quan Jeroni es presentà davant Demetri el dia de l'arribada del vaixell romà,
- Jeroni, tenim visita - se li digué.
- Ah, si?
- On tens els diners?
- On sabeu tots. I suposo ben guardats.
- Bé, em penso que la visita és romana. Almenys viatgen en velers romans. Si venen amb aires pacifics tot s'arreglarà. Si no hi venen i darrera seu hi ha més naus, malament. Però que quedi entès que de quartos no en tenim, que vivim de la caça i de la pesca. I les botigues que permaixin tancades...
- I si venen per dones? - pregunta malfiat Jeroni.
- Ara veuràs els maldecaps que pot portar fer companyia amb una dona guapa. Quan es tracta de fer companyia amb una dona, val més que tingui bona mà a la cuina que bona cara al carrer.
- A Sila no se l'emporta ningú, per romans que siguin!
- Bé, de moment, deixeu-me dir a mi.

- Els anem a esperar?

- No, no, que vinguin. Ja veurem què volen. Potser només ens venen a saludar.

Han desembarcat sis homes. Van platja amunt. No van armats. S'enfilen pel camí que porta al comal on hi han les cases. Troben una petita plaça. Hi ha tres cases. Una al davant, de cara a mar, i una a cada costat. Puig enllà se'n veuen més. Poques. Hi ha una gran quietud. Es migdia.

- Hi ha algú o no hi ha algú? - pregunta el comandant Canut.

Demetri apareix al llindar de la porta de casa seva. Es presenta amb un gran barba i un bastó,més alt que ell, arrodonit del cap d'amunt.

- Hi ha algú -diu-. Qui sóu i què voleu?

- Ah, bon dia. Parles llatí, doncs?

- Ja ho veieu.

- Som negociants romans i venim en so de pau.

- La pau sigui amb vosaltres, doncs. Ma casa és petita, com totes, però m'honorareu si hi voleu entrar.

- No serà una trampa, home? Mira que tenim l'esquadra darrera el cap!

- Quan jo convido a gent que ve en so de pau, és que sé el que em faig. Entreu i acceptéu una tassa de beguda.

Els sis entren i s'asseuen al voltant d'una taula rodona. A l'estança, tan petita com neta, hi ha una llar amb foc, cues de peix penjades a les parets,i un bust de Zeus damunt una lleixa al costat d'un corn marí. Demetri diu mirant casa endins:

- Roxana, malvasía per a set!

A la poca estona entra Roxana, tercera edat, amb una gerra i set vasos.

- Beveu sense temor. Es pura de Quío.

- A la teva salut.

- A la vostra.

- Sóu molts ací?

- No. I vosaltres?

- Hem vingut amb dues naus, però com t'he dit tenim l'esquadra darrera el Cap.

- Però no sóu negociants?

- Sí, però primer cal apuntalar-nos.

- Si us apuntaleu amb l'esquadra no en fareu gaire de negoci. La gent del rodal és més aviat poruga i si veu armes a la que no veureu serà a n'ella.

-Hi ha molts compradors ací?

- No. La poca gent que hi ha viu molt escampada.

- Doncs vosaltres, que teniu fama de mercaders, amb qui el feu el negoci si hi ha pocs compradors?

- Nosaltres ja hi vam venir ací per negoci, però se'n fa poc. Vivim de pescar i de caçar, i de la boniquesa del Lloc.

- A nosaltres també ens ha engrescat i per poc que poguem no ens en voldriem moure.

I,o era de debó que el Lloc plavia tant a Canut, o que pensava que gent de negoci com la grega li amagava l'ou al menysvaluar a la parròquia, la cosa certa és que el comandant un cop hagué liquidat el darrer estri amb malvasía proposà a Demetri, sense embuts, comprar-li el rodal.

- Comprar?

- Sí, sí, comprar. El Lloc ens agrada, i si avui no s'hi fa negoci com tu dius, potser se n'hi faci un altre dia. Un negociant ha de tenir paciència i és estrany que uns mestres en l'ofici, com vosaltres, no en vulguin tenir.

- Veuràs, el Lloc no és posat a la venda. Ara, sempre es pot prendre en consideració una oferta. Deixeu-ens-hi pensar. Demà us donarem una resposta.

Aquella mateixa tarda uns dels homes de Demetri pujà a la muntanya de la Guarda i reportà al patriarca que darrera el Cap no hi havia esquadra de cap mena.

- Llavors, apujarem el preu - digué l'home somrient.

- Quin preu?

- Ens compren el poblat.

- I us el vendreu?

- Un negociant ha de fer negoci en tot. Cap a garbí hi ha una altra cala, com sabeu, i encara no hi ha ningú establert...

En essent l'endemà, quan Canut al davant ja de les tripulacions de les dues barques es presentà al poblat, tothom era a la plaça. I es feu el tracte. Era el primer dels que anys a venir s'hi farien. Demetri apujà fins on pogué. Canut,com a bon negociant,regatejà a fons. I ambdós restaren satisfets. Un pensant que havia venut bé i l'altre que hi havia comprat. Tot anava bé fins que al sortir de casa Demetri entre la gent de la plaça, Canut s'adonà de Sila, la qual, junt amb altres dones volgué veure romans de prop. Sila sobresortia damunt les demés fembres, i Canut s'hi enlluernà. Ell, abstret amb les coses de l'ofici,mai se n'havia mirades gaires de dones i la veritat és que no en feia massa cas, però la magnificència de Sila el sobtà. Tant, que digué a Demetri:

- Jo crec, Demetri, que amb el preu que hem quedat ens hi podríem donar aquesta noia.

Demetri pensà que per mor de Sila el negoci podria perillar, però intentà sortir-se'n.

-Amic Canut, paraula és paraula. T'he deixat el Lloc, amb les cases,

a preu rebentat. I no s'ha parlat que amb el preu hi anés la gent.

- I no has pensat, Demetri, que aquesta dona us la podem prendre?

- No.

- Doncs deuries haver-hi pensat.

Temis, un dels homes de confiança de Demetri, el qual sense entendre el llatí pensà que es tractava de dones, pregà a Demetri que traduís al romà:

- Digueu-li que si en vol alguna d'aquestes altres les hi donarem a bon preu, i que si les troben cares les hi podem donar de franc.

Demetri actuà d'intèrpret i digué a Temis:

- Ell diu que vol aquesta, Sila.

Jeroni és dels que pensa malament quan veu que el comandant no para de mirar-se-li Sila. Ell ja li havia dit que no es mogués de la riera però Sila era tan maca com curiosa i com que mai no havia vist cap romà volgué saber com eren. I diu, esverat, a Demetri:

- Demetri, aquesta noia no es ven!

- Què ha dit, aquest? - pregunta Canut.

- Que aquesta noia val molts quartos! - apunta Demetri per a veure si la situació, ja de guerra freda, té alguna solució.

- Demana! - diu Canut mostrant una bossa i fent dringar les monedes que contenía.

Jeroni demana sclarimentes al patriarca i aquest li diu que no es posi nerviós, que aquella gent són romans i que si aquell dia han vingut sense esquadra hi poden venir l'endemà o l'endemà-passat, i que l'esquadra vindria a gust si sabia que es tractava de perjudicar grecs...Que d'aquella gent, ben portada, se'n podia treure algun profit però que mal portada era una gent perillosa. Però Jeroni insistía que del rodal es podia vendre tot, llevat de Sila.

- I digueu al romà que aquesta dona no és ven, perquè és meva!

I amb aquell seu esperanto digué a Sila, la qual s'havia tornat molt vermella al veure de la manera que el romà se la mirava, les intencions de Canut. La noia es mirà al comandant, es mirà bé a Jeroni, i després de la comparació digué:

- Està massa gras, Jeroni. M'agrades més tu.

- Bé, què fem? - fa Canut impacientant-se.

Hi ha un picat entre Demetri i Jeroni. Aquest no vol afluixar ni amb precs, ni amb amenssaes ni amb diners.

- Jo havia dit què fem! - diu Canut ja del tot amoscat.

- Trobarem una solució, amic.

- O la noia o no hi ha tracte! - diu Canut. I diu més: I ja no us les haveu amb el negociant Canut. Ja ha entrat en joc Roma, la Roma de Rem i Ròmul!

- Canut, Canut, no compliquem les coses amb la politica que tot es pot arreglar, home.

- O em veneu aquesta noia o té la paraula Roma!

- Parlem-ne, Canut. Deixa'm un temps. Tot es pot arreglar, potser tot és questió de quartos...

- Aquesta tarda, a la posta de sol, vull la noia ací. I prou!

I donant l'esquena als reunits se'n va ell i la seva gent, amb pas romà, turonet avall.

Desolació en el camp grec. Tothom mira a terra llevat de Sila i Jeroni que es miren als ulls. Demetri pensa amb el puny clos a la barba. Un negociant que vulgui vendre ha de trobar la manera de fer-ho, perxò no és bo tothom per a fer negoci. I Demetri és un bon negociant. I la gent li veu iniciar un somriure, el somriure del guanyador. Demetri sap que el camperol Meritxell està tip de tenir dones a casa. De set, Sila s'havia reunit amb Jeroni, i dues havien fet la mateixa cosa amb uns viatjants d'Empúries. En quedaven quatre...

- Escolteu! - diu-. Podem fer un bon negoci.

- Si compteu fer-lo amb Sila no hi ha negoci. - diu Jeroni.

- Jeroni, fins ara se m'havia deixat dir sempre i no us podeu quixar o no us podeu queixar gaire. Roma és Roma, ja heu sentit Canut. Ens ho pot agafar tot en nom de Roma i ens n'hauriem d'anar igualment i anar-nos-en de franc. A Canut li donarem Sila...espera't, Jeroni, i no la hi donarem.

El pla de Demetri fou un bon pla de negociant grec, de negociant murri. Feu escollir de Can Meritxell la noia, de les quatre que restaven, que més s'assemblava a Sila i, a la posta de sol, es clogué el tracte amb bonissimes condicions pel venedor el qual per la inclusió de Sila en el lot obtingué una quantitat de diners extra..

Els botiguers marxaren tots. Alguns mariners i coralers rèstaren al servei de Roma. Altres es declararen independents malgrat haver-ho de fer d'amagat com la majoria que n'han volgut ser. L'època de Demetri es conegué durant un temps com l'època de les immbbiliàries. Durant el mandat de Canut la seva gent aplaçà la totalitat de les noies del camperol Meritxell. Ara al Lloc hi trobem un petit moll a garbí. La construcció d'aquest moll portà discussions que va resoldre Canut fat caler el seu vot el qual en aquell temps no sols servia per a desfer empats si no que valia per dos.

Potser es trobi estrany que surtin dones tan sovint, però ja em diran de què es pot parlar que valgui més la pena, que pagui més el tret. Si haguéssim viscut en un món sense dones, que els homes s'haguéssin reproduit per generació espontània, de mil històries que s'han fet se n'haurien pogut fer, a tot estirar, dues. Unes històries d'homes sols serien unes històries aburridíssimes. Unes his-

tòries de ferrers, generals, cobradors de contribucions, burots, camàlics,manobres , polítics, dentistes i defenses centrals, ja em diran quines històries se'n podrien fer sense dones pel mig!
Una de les dones que feia goig de Llafranc era Filistia, nascuda de Properci i de Licinia. Segons Properci, Filistia fou encarregada mirant-se Llafranc de dalt del cim de la muntanya de la Guarda i que per això sortí tan formosa. I n'era tant, que l'element masculí del poblat només gosava mirar-se-la de lluny.. I tots pensaven que eren molt poca cosa per Filistia a la qual estaven convençuts se l'emportaria algú de gran influència o de gran butxaca.
Pel món passaven moltes coses les quals a Llafranc quan se sabien ja eren velles si s'havein esdevingut una mica lluny del Lloc. Una de les que hi passà relativament a prop fou quan el senyor Hannibal organitzà la primera marxa sobre Roma. A cap edat jurà que els romans es recordarien d'ell i estava, es veu, disposat a no jurar en va. I per la primavera del 218 el trobem amb una cinquantena de mils homes, vora de deu mil cavalls i més de cent elefants a punt de passar els Pirineus. Qualsevol ho parava allò! Es clar, no trobà retop enlloc. Mai ningú no l'havia vist un exèrcit tan nombrós, sobretot amb tants elefants, i, al seu pas fugia o s'amagava tothom. Algú per a quedar bé amb els que feien por deixà anar algun crit de "Visca Hannibal!" i aquest crit privà que el famós element de la familia Barca comencés la guerra abans d'arribar a Roma. Un "visca" cridat a temps ha arreglat moltes coses. Es si es fa abús de cridar-ne que devegades es veu que no són visques honestàs. Quan la gent dels volts d'on Hannibal havia d'envestir els Pirineus s'assabentà de les intencions que portava el cabdill de passar-los no es pogué estar de dir, encara que fos en veu baixa:
- Aquest home és boig...
Per a la gent del país, pels Pirineus només hi podia passar el

vent si hi passva pel damunt ja que els colls de pas eren colls privats de follets i genis de la muntanya els quals, en aquell temps, no tenien cap tracte amb els homes. Les tribus de les valls pirenenques deien que els genis de les serres si no agafessin por d'aquell fabulós exèrcit, cosa que no s'havia de creure perquè cada geni valía per més de mil homes per armats que anéssin, en deixarien passar molt pocs i ja es veuria quants n'arribarien a l'altre costat. Ells sabien que hi havia moltes muntanyes encantades i la gosadia de trepitjar neu pura, reservada als esperits muntanyencs, es pagaria cara. I tal com pensava aquella gent succeí, ja que molts propietaris dels encantaments pirenencs feren sortir la seva influència i molta tropa de peu i d'a cavall caigué timbes avall i no se sap del cert que gaires elefants arribessin vora Roma aen bon estat. Però el cabdill cartaginès es batía amb qui fos, i malgrat la gent perduda a les serralades, es plantà davant Roma a sang i a foc. I la gent romana tremolà de debó al veure aquell famós i temible enemic a una llegua de la ciutat, tant que feu exclamar a algú de pes:
-Hannibal ad portas!.
Trigà Hannibal presentar-se davant els Pirineus. Venia de molt lluny i la tropa llavors anava a peu, i si els cavalls s'avançaven massa havien d'aturar-se esperant homes i elefants. Per a seguir avançant tenia gent de descoberta. Un d'ells, el cap dels exploradors, era de la pròpia familia del general, i la seva ascendència, segons ell, anava fins a la propia reina Dido, fundadora de Cartagle Sí, aquella senyora perseguida per Pigmalió el qual ja feu assassinar al pobre marit de la reina. Mai es pot estar tranquil quan a la dona d'un la vol un altre. I ja ve de lluny això.
- Vosaltres seguiu pel Nord. Jo veurè si aquestes muntanyasses són de més bon passar per l'Est - foren les darreres paraules que de

l'explorador en cap escoltaren els seus companys de descoberta.
I Hanno, que així es deia el cap dels exploradors, seguí el camí de l'Est. Transitar per terres desconegudes, encara que el transitador sigui un cartaginès de prestigi, és una mala cosa, i no parlar la llengua del país, una altra. I Hannó es perdé. Ell ja demanava de la manera que podia si la gent sabia, ho pagaria bé camins que portéssin a l'altre costat de serralada, però trobà molts arrançaments d'espatlles, gesticulació a la qual el país ha estat afeccionat tota la vida. Veient que parlant i prou no l'entenien, Hannó va mostrar una bossa de diners als quals el país de temps immemorial també hi ha estat afeccionat. Un dels preguntats va entendre que Hanno volia anar vora mar i:

- Seguiu-me! - va dir.

I el portà a Llafranc. L'home, al veure el paisatge, se'l va mirar boca-badat. I es boca-badà per segona vegada al trobar-se davant per davant amb Felistia. I donà una gran quantitat de monedes al seu acompanyant el qual, davant l'èxit d'aquella actuació es dedicà sempre més a portar forasters vora l'aigua i a mostrar-los-hi les noies ben plantades del rodal.
I pel que fa a Hannó, ja no hi hagués res, ni l'anada a Roma, ni l'honor cartaginès, ni la devoció per Hannibal, que fos per damunt d'aquella Felistia trobada a Llafranc. Hannibal en fou molt tocat de la desaparició del seu explorador, i donà ordres que se'l cerqués pertot i a tota costa, castigant exemplarment a qui l'hagués segestrat o mal ferit.. . No podia permetre que algu, segurament pagat per Roma torpedillés la seva marxa. Escamots cartaginesos escorcollaren cases i cabanes, amenassaren, pegaren i cremaren. Tot en va. Ningú no donà raó d'on podia estar Hanno. Era perillós tornar vora el cabdill no portant noves de l'explorador desaparegut, i

ho estaven discutint dos dels que havien anat trucant a quantes cases havien trobat fins vora de la mar. Precisament els trobem dalt mateix de la muntanya de la Guarda. Es Morera qui parla:

- Si aquest home ha vist això, segur que s'hi ha quedat. I jo no goso anar davant l'amo dient-li que no l'hem sabut trobar. Si té un mal dia ens hi pot anar la pell. Generals com l'amo no s'hi miren gaire a deixar sense pell a la gent.

- No seria just, Morera. Nosaltres ho hem rebuscat i regirat tot. Podriem dir que l'hem trobat i que està malalt.

- Els cartaginesos no n'estan mai de malalts, Prunés.

- Doncs que s'ha mort.

- El voldrà veure.

- Doncs que no ha volgut venir.

- I si sents Hannibal que diu: "I per què serviu, vosaltres!", què?

- Mira, Morera, en tot trobes pegues. Podem dir que és questió de dones.

- Hannibal quan s'acosten guerres no se les mira les dones.

- Carai!, podem dir que la que ha trobat Hannó era molt guapa...

I fou el propi Hannó qui contestà la proposta que pensava fer Prunés. Filistia l'havia portat, com es feia amb tots els forasters, a contemplar Llafranc des de la muntanya de la Guarda i Hannó, davant l'espectacle que tenia als peus i el femení que tenia al costat va pensar que a Roma hi anés qui volgués que ell es quedava sense discussió amb la noia i el paisatge. Quan decidí intervenir en la conversa que mantenien els dos enviats cartaginesos, portava Filistia de braet i a la qual deia de la manera que podia, i que la noia pensava que no li podia dir res més que allò, que la volia tenir al costat fins que el món fos món. Filistia quan va veure els dos ho-

mes armats es va espantar tota, però el descendent de la reina Dido la calmà fent-li amb signes que s'esperés que ja veuria ella com les arreglava ell aquelles coses.

- Doncs ja podeu dir a Hannibal que això que heu vist és veritat.

- Hannó...ets tu?!

- Sí, i aquesta és Filistia. I ara digueu si és tan guapa com volieu dir al general que era.

- Més, Hannó. No sabria pas com dir-li-ho com n'és de guapa, però...

- Ja sé el què vols dir. Que Hannibal us ha manat de cercar-me, de trobar-me i de portar-me al davant seu, no?

- Sí. I ja saps com és Hannibal.

- Hannibal, que si arriba a Roma, i hi arribarà, es farà famós, es pensa, com em pensava jo fa quatre dies, que aquest món és una guerra encesa i que no hi ha més remei que fer-ne, i que si no les fas tu te les fan els altres. Batallar, i guanyar. I, si perds, demanar la pau i tornar-te a preparar per a fer una guerra nova. Jo també era del parer del general. Un guerrer és un guerrer. Es guanya la vida fent guerres i si no en fa és un sense feina. Però, amics, quan vaig trobar Filistia i en el lloc que la vaig trobar, vaig veure clar, clarissim, que al món hi havia quelcom més que guanyar o perdre guerres. Jo no sé si vosaltres us l'haveu mirada bé a n'aquesta dona, i si l'hagués trobada el propi Hannibal, pr Barca que fos, què hauria decidit. Potser hagués dit que Roma era molt lluny i que si volía alguna cosa que vingués on era ell.

- Jo el què l'amo hagués decidit, no ho sé - digué Prunés -. Jo el què puc dir és que si a n'aquesta dona l'hagués trobada jo, i diguem-ho tot, a n'ella li hagués caigut bé, no m'hagués recordat mai més d'altra cosa que tenir-la al costat.

- I tu, Morera?

- Veuràs, jo sempre he vetllat armes. Les dones, sí, ja les he vistes

i segons quines batalles guanyàvem ens en regalaven alguna com a trofeus de guerra. Però ja sabiem què passava. Eren dones de temporada, de batalla. A Cartago, les dones, quan ens veien tornar vencedors, reien. Les poques que he vist ací ens han mirat plorant. Jo he viscut massa aqueferat amb les batalles i no he tingut temps de mirar-me-les a fons. Ara, si totes fossin com aquesta que portes de bracet, Hannó, jo, la veritat.. Es romana?

- No, és del país.

- Vull dir que encara que ho fos, jo, sergent d'un escamot de la guàrdia , claudicaría.

- Jo si us la pogués deixar perquè l'ensenyessiu al general, us la deixaria. Però hi ha coses que no es poden deixar, sabeu?

Sí, el report de Prunés i Morera fou el que ja pensaven fer quan trobaren Hannó. El cabdill escoltava en silenci. Hannó era un dels seus homes de confiança, un dels que ell creia que per ell i per Cartago estava disposat a tot.

- I dius que era molt guapa?

- Molt...

- N'havia de ser molt per a fer desviar un home com Hannó.

- Ell ja ens la volia deixar perquè la vegessiu, però degué tenir por que l'anada a Roma perillés...

- Mira, que estic temptat d'anar-la a veure...Si no fos que tinc tanta gent esperant...Però un cabdill ha de donar l'exemple. Hem vingut per anar a Roma per camins que cap romà passarà mai, i no vull dones a la marxa. La meva és una marxa militar i amb dones es convertiria amb una marxa verda les quals no solen donar gaire bons resultats...Cartaginesos, endavant! I vosaltres dos, vosal-

tres dos teniu una missió. A Hannibal qui li fa li paga. Torneu d'on veniu i castigueu com es mereix la deserció d'Hannó....Amunt, cartaginesos! Contra la gent de Cartago no hi ha Pirineus que hi valguin!

Prunés i Morera tornaren el Lloc. El contemplaren del mateix punt on trobaen Hannó i Filistia. S'ho miraren tot bé. Es miraren ambdós. I es llevaren els sabres, s'acostaren a un lloc on el penya-segat deixava veure la mar al fons i llençaren els sabres Salt d'En Romaboira avall. Segons es digué amb el temps s'enrolaren en un barca de coralers, i se sap que de tant en tant anaven a casa a l'ex-explorador Hannó i li demanaven que els deixés contemplar una mica la bella Filistia.

De la companyia Hannó-Filisitia en sortiren plançons a desdir. Hannó pensava que els fills potser seguirien la carrera de les armes, s'enrolarien amb els cartaginesos i d'aquesta forma compensaria la seva deserció. "Et va marxar un soldat, però ara te'n porto quatre" pensava fer dir a Hannibal. Però quan els seus rebrolls començaven a conèixer les virtuts d'un cop de sabre, ja Hannibal, després d'haver agafat anomenada pujant i baixant muntanyes de mal pujar i baixar, primer els Pirineus, després els Alps i més tard els Apenins, no era el cabdill animós i imparable del començament marxant decidit a matar romans. A Itàlia, al camí pla, havia rebut degut, diuen els que li portaven les memòries, a que els romans li agafaren un missatger enviat pel general a demanar ajut a son germà, a què Cartago preferia comprar i vendre enlloc de cuidar-se de com anaven les batalles d'Hannibal, i a què gent de les Gal.lies i d'altres llocs que s'havien aliat quan gunyava, se'n desaliaren quan ven veure que perdia. Els romans, que durant un temps sempre trobaven l'home, trobaren un senyor de la branca dels Escipions

el qual, amb gran alegria dels peninsulars, es dedicà i se'n sortí, a eliminar cartaginesos de la Peninsula. I el pobre Hannibal hagué de deixar Itàlia corrents posant veles a Cartago on no tothom tenia sang de cabdill com ell i, després d'agafar disgust darrera disgust, aquell home que havia fet tremolar Roma, s'emmetzinà.
Es molt arriscat assegurar que Hannibal tornant d'Italia passà per Llafranc. Es deia, però, que pel temps que ell devia fer el trist camí del retorn, desembarcà a Llafranc un veler cartaginès. Prunés i Morera juraren que un dels desembarcats si no era Hannibal s'hi assemblava molt. L'home es mirà bé el lloc, i es trobà amb Hannó passejant Felistia. Prunés i Morera contaven que ells sentiren que el possible Hannibal digué:
- Si jo hagués trobat una dona com aquesta, i en aquest lloc, m'hagués estalviat de perdre cavalls, elefants i homes, de ser derrotat per dos generals anti-alpinistes i d'anar, que veig que hi aniré a Cartago a demanar la pau a Roma. Això, per un home com jo, no té altra solució que fer-me un tip de metzines...Quan es perd ho volfriem matar tot i tu hauries de fer mala fi...però n'hauria d'eliminar tants que m'han fallat! Molts se m'han fet endarrera per por. Tu, per una dona. Pense, però, que si jo no hagués decidit passar els Pirineus tu no l'haguéssis vista mai. Un episodi de guerra t'ha permès passar la vida en aquest lloc amb una dona, pel que es veu, excepcional. Almenys tu recordaràs a Hannibal per quelcom més que per a fer tremolar romans...Senyora, el vencedor dels Alps et saluda. Se m'acosten hores tristes, però estaré molt content que a un dels teus fills li posis per nom Hannibal i, que si potser, no li facis seguir la carrera de les armes. Segur que és un dels darrers parlaments que faig, i el primer sense animar cartaginesos a envestir tropes enemigues. I no us fieu de gent de les Gal.lies!

Són una gent que només pensen en anar a dormir tard, i de guerrers que tinguin son no hi ha cap general, per bo que sigui, que en pugui treure profit...Jo t'hauria de portar un odi de cartaginès, Hannó, però aquesta dona et salva. Sapas què et diu Hannibal? Que la disfrutis molts anys...

Hannó alguna vegada ja hi pensava en la desfeta cartaginesa, i com que a l'hora de pensar, ja llavors, tothom podia pensar de la manera que volía, arribà a pensar que potser si ell no hagués desertat la sort de les armes de Cartago hagués estat una altra. Però quan tenía al davant la bellíssima Filistia n'estava molt content d'haver desertat. La dona no desmereixía de l'amor que li portava l'antic explorador, perquè:

- Ja penses amb el que s'ha de dir Hannibal?

li va dir el dia que feia quatre de la marxa de Llafranc d'aquell cartaginès que Prunés i Mortera juraven que era el més famós fill d'Amilcar.

Com se sap, vençut el poderós Hannibal després d'una guerra que costà infinites baixes, Roma començà a anar per a senyora del món. L'un darrera l'altre, per habilitat dels generals romans, o per anar massa barroers els de llurs adversaris, cauen paisos i més paisos. Es veu que quan se'n conquista mai se'n tép prou fins que se'n fa un gra massa i hom se n'adona quan ja no hi és a temps. Amb les terres conquistades, són tals els impostos que els pobres conquistats han de pagar que permeten que els romans no paguin contribucions. Si modernament hi haguéssin paisos en els quals no s'hagués de pagar contribució, la gent podria dir que ha trobat el govern ideal i segur que es deixaria matar pels seus governants. S'ha vist que

quants més impostos s'han de pagar, més mal es diu dels governs i per això hi ha gent que en vol canviar sovint per veure si en troba un que la lliuri d'aquesta plaga dels impostos. Tant com no succeeixi això els governs tindran un mal viure. A cada decret que facin hi hauran de seguir posant un apartat dedicat a les sancions.

A mesura que Roma anava col.leccionant paisos els convertía en provincies romanes. Els afectats, si veien molts romans, doncs es feien romans, amb mala cara, però se'n feien. Al país sempre hi ha hagut ciutadans tossuts, i afortunadament encara n'hi han, i algú feu més que mirar-se romans amb mala cara però no se'n sortiren i romans de pes vingueren a passar comptes. Aquells tossuts no pogueren contra Roma, però la feren emprenyar moltes vegades. Eren la part tossuda del país que faria la mateixa cosa amb nous invasors i que quan no tindria invasors als quals fer xernegar ho faria amb els governs del país.

I els romans s'afincaren a Tarragona que en deien Tarraco, a Barcino, que amb els anys es digué Barcelona i que n'hauria de passar tantes abans no li donguéssin Estatuts, i les que serien Blanes, Mataró, Badalona i Roses, en digueren Blandae, Iluro, Baetulo i Rhodae.D'Empúries en deien Emporiae per a no dir-ne Emporion, com els grecs, que estava molt ben dit.Si no haguéssin passat d'aquests llocs la gent no n'hagués parlat massa de l'Imperi romà, però ells anaren a més segurament perquè la gent en parlés, i s'esdevingué que l'exèrcit romà per mudat que anés, no podia mantenir amb tranquil.litat un territori tan extens com tenía i Roma es dedicà a reclutar tropa entre els indigens els quals, en general, es deixaven allistar sense masses protestes ja que si protestaven se'ls passaven comptes i passar-ne resultava pitjor que anar a la guerra on sempre hi havia oportunitat d'arribar una mica tard al lloc dels aconteixaments o d'amagar-se fins que els cops de sabre havien acabat.

Durant molt temps només s'entretingueren en poblacions de cens alçat. Als veinats poc habitats els deixaven en pau i permetien que fessin el què volguéssin. No li podia fer cap mal a Roma que poblats petits i de poca anomenada passessin el temps com si els romans no s'haguéssin mogut mai del Senat. No obstant, com que Llafranc era un poblat de la costa, Roma hi tenia un representant el qual representava a la seva manera. I una barca amb gent armada resseguint els poblats de la costa, arribà a Llafranc. Demanà pel director de la cala, que llavors era Constanci. Però ni ell dirigia ni la gent es deixava dirigir. Feia molts anys que Constanci era a la platja i més que romanitzar els llafranencs ell quedà llafranquenitzat. Quan se li digué que, en nom de Roma, havia d'entregar gent jove per qüestió de lleves, afirmà que hi hauria protestes. I efectivament n'hi hagué. Els protestataris foren dos, Marc, descendent de la juntada de Canut amb una noia Meritxell, i Sadurni, festejador de la mestra Gala. Marc en festejava moltes i, és clar, foren moltes les que protestaren.

Constanci fou avisat que Roma sabia que el Lloc no complia les seves lleis, però Constanci contestà que, amb les mesclas que hi havien hagut d'ençà de la vinguda els primers romans la gent no parlava ni entenia el llati, i que mal podia complir unes lleis que no entenia. Ell, quan venia un "Faig saber" de Roma no deixava de posar-lo a la plaça pública, però era com si no li posés. Se li digué que si la gent no sabia llatí que l'aprengués. De llavors que vingué Gala a posar-hi escola. Gala, malgrat ser mestra, era guapíssima, i com que el lloc era un lloc de gent especial, resultà que a l'escola hi anava molta més gent adulta que maimada de la qual cosa Gala n'estava molt satisfeta degut a que la gent menuda no sap apreciar prou bé les gràcies de les mestres i més

aviat les hi tenen odi ja que hi ha mestres que creuen que les plantofades són una gran ajuda per aprendre un verb o fer una suma bé. En canvi, la gent adulta que frequentava la classe de Gala, quan aquesta els plantofejava per una mala pronunciació de "amphiteatrum, apololocyntesis caesaris o filinicae" se sentia feliç perquè tal com feia amb la quitxalla, després de les bufes els dedicava una petita sessió de moxaines. I Sadurní era el que sempre arribava més aviat a classe i el que en sortia més tard. I fou Sadurní qui proposà a Gala que li dongués classe de nits. Fins que la noia s'adonà que l'afecció de Sadurní era ella i no la llengua del Laci. I un dia acabada la classe de nits li va dir:

- Sadurní, potser que hi acabessis de passar la nit a casa. Hi ha moltes maneres d'ensenyar llatí...

I ja Gala i Sadurní feren parella sempre més.

Al Lloc, a més d'haver-hi veins especials, era un lloc on s'hi vivía diferent. La mescla de gent forastera amb la del rodal i la beutat de la cala, centraren pensaments. Era un lloc on no era permès tenir-hi raons. Si algú en volia tenir els havia de practicar fora de la platja. A Llafranc no se li permetia, i no per part de l'autoritat, que molt temps no n'hi hagué cap, sinó per part dels veins.

- Si voleu cridar, aneu a cridar a fora! - s'havia sentit més d'una vegada.

Era un lloc per a viure-hi bé, una mena de central de la tranquil.litat. Es podia veure en temps d'estiu, gent parant la fresca sota unes ombreres de pi, mirant la mar. Se la mirava molta estona amb els ulls mig clucs, mirant l'aigua com si s'hi guanyés la vida. I quan s'estava en aquest estat de contemplació no solien contestar mai cap pregunta. Un dels pocs que contestà un cop fou Roqué quan un veí li digué que la seva dona anava de part. Va dir, i

encara a mitja veu:

- Que s'esperi una mica...

Constanci, quan el pretori anà a mobilitzar lleves, ja va preveure sabent com era la gent de Llafranc, que amb Marc i Sadurní hi hauria problema ja que ambdós s'agafaven el festeig a la valenta, l'un amb Gala i l'altre amb la majoria de noies de bon veure, tant, que semblava que eren els únics que festejaven de tot l'Imperi romà i això que en aquell temps era gran. Ara, el problema s'havia de resoldre que per això hi havia director al Lloc. El cens era petit, però era un cens que havia festejat tant a gust quan n'era temps, i entre els grans festejadors hi havia el propi Constanci que s'emparaulà amb una pubilla de Montràs, que, mogut pel director, acordà per unanimitat que si hi havia d'haver mobilització que n'hi hagués, però que en restessin fora els que estaven dintre les coses del festeig. I Constanci digué al pretori que si Roma havia respectat algunes de les lleis que regien en els pobles que s'havien convertit en pobles romans, que seria bo que respectés aquella llei del Lloc. Mobilització sí, però exceptuant-ne els festejadors. En compensació el municipi cuidaria que els exempts de lleves aportessin a l'Imperi determinada quantitat en metal.lic. Roma pensà que de gent que festejava amb el delit que ho feia la de Llafranc ben poca cosa podria fer per a guanyar batalles, i acceptà la proposta de Constanci.

I allò quedà com a precedent. Durant molts anys la gent, en temps de guerra, pagant es quedava a casa. El que no volia anar a la guerra i no tenia quartos, ho arreglava passant fronteres. La segona solució, i això que fa anys d'aquella visita d'aquell pretori a Llafranc, encara està de moda.

Malgrat que Roma ho anés romanitzant tot, a Llafranc seguiren anant

a la seva i parlant de la manera que s'hi havia parlat sempre. Es parlava llatí únicament a l'escola de Gala, i quan aquesta deixà de donar classe, en llatí només s'hi felicitaven els caps de casa bona quan feien anys, o hi estudiava un discurs el director Constanci quan algun magister l'havia d'anar a veure per a recollir la quota que es pagava per a ser ciutadà de Roma.

Sense ser res de l'altre món, Llafranc ha progressat. Es fa negoci amb Empúries la qual va flaca d'aigua, i amb altres poblacions marineres que van flaques de vi. Hi ha forns que couen àmfores i se'n veuen algunes a punt de sortir de la cala plenes d'oli o de vi. Alguns dels vaixells embarcadors no volgueren creure a la gent de seny del Lloc, embarcaren amb tramuntana i ni ells ni les àmfores que portaven pogueren tornar mai més a Llafranc. I això que els avisadors ho deien prou:

- Amb tramuntana només es pot anar a Palamós!

- Oh, fill, és a Roses que tinc de portar oli. Què vols que hi vagi a fer a Palamós!

- Tampoc en van grassos d'oli a Palamós. Val més que l'hi deixis que pas que no el puguis deixar a Roses.

- Si vaig a Roses, cobro. Si vaig a Palamós, no.

- No passaràs el Cap!

I no el passà. I no fou sol. Aquests arriscats cavallers que no pararan fins que es facin una casa a sota-aigua, aquests submarinistes que ja passen més estones a dins l'aigua que a fora, han trobat moltes àmfores procedents de naus tossudes que volgueren passar tant si com no el Cap amb tramuntana, i no el passaren. Llafranc, doncs encara que poc, progressa. A més de les cases de dalt del comal, ja se n'hi veuen més al capdamunt de la platja.

Són les que presenten ombreres de branques de pi i que la gent quan hi para la fresca no està per a mantenir cap conversa amb ningú. Els coralers treballen fort i a les tendes de la cala s'hi fa bon negoci. I es pesca. A més dels grans pescadors a cau de que disposa la comunitat i ha excel.lents llençadors de rall, i, pel públic en general hi tenen lloc devegades profitoses tirades de xàvega. A tirar-la hi venen ciutadans de fora la platja els quals s'ho agafen bé. Són aquells que la xarxa els tira a n'ells, manera de tirar que ha subsistit fins que s'ha parat d'accionar les xàvegues malgrat els incessants crits de "Tireu de llevant i tireu de garbí" que llençaven els propietaris de la tirada. Quan aquells elements un dia es decidien a estirar, estiraven només els d'un costat. D'això vingué la constant rectificació de voler fer estirar d'un o de l'altre costat. Els autors dels crits no se'n sortiren mai. El peix, en aquell temps, era tan amic dels homes, que la majoria de les vegades portaven ells la xarxa en terra. Ja hi trobem temple a Llafranc. Els primers grecs portaren a Llafranc les seves divinitats. Com que eren mercaders, sí, de tant en tant ja hi tenien alguna sentada amb les personalitats que a l'Olimp portaven les coses del comerç i de l'agricultura, però els grecs renyiren amb alguna divinitat considerant que no els ajudaven prou en les coses del negoci. Quan es relacionaren amb les iberes, aquestes, per a tirar endavant casoris, s'apuntaren a les creences gregues com s'haguéssin apuntat a les que fossin per tal de comptar amb homes a la familia. Normalment, les noies del rodal havien estat pujades a creure amb el sol i la lluna que hi va creure molta gent. El sol ha tingut sempre molts partidaris ja que se li ha agrait la companyia que ha fet als hòmes. Passin les coses que passin el sol surt cada dia i surt per a tothom, pobres incluits. Les iberes ja feien bé de creure amb el sol. Servía per a donar llum,

per a prendre-hi banys, per assecar la roba i no es podia mirar, com l'emperador del Japó. Amb la lluna també hi havien d'estar bé ja que els pagesos s'hi guiaven a l'hora de sembrar i podar arbres i, abans d'inventar-se els calendaris, els mesos es comptaven per llunes. Les iberes creien que el sol i la lluna eran la mateixa cosa, i que el sol, a la nit feia menys claror perquè la gent podés dormir a gust. Quan entraren els romans, es portaren els seus déus amb Mart al davant, i feren plegar tot l'Olimp grec. Les iberes, llavors, també per questions matrimonials, acordaren que els déus romans eren els millors que hi havia.

I aquella gent deia que no n'hi havia prou de progressar, que s'havia de celebrar aquell progrés. I es celebrà. Cada any, a finals del que modernament es coneix pel mes d'agost i que s'aprofita per a sembrar els naps ferratgera, les patates de segona collita, i per a realitzar els empelts d'escudet, tenia lloc la Festa de Llafranc, festa que agafà granrenom, i a la qual acudien molts poblats de la comarca. Es feia una lluida recepció al temple on l'amic Constanci actuava de gran sacerdot, ja que un gran sacerdot autèntic costava molts diners i el Lloc, si bé se'ls gastava en altres coses, no estava per grans sacerdots d'alta cotització. Constanci donava gràcies als déus romans perquè els descendents de Llafranc hi poguéssin acudir un any més en pau i bona salut. Aquell any, com que al temple hi havia moltes cares gregues, Constanci, jugant-s'hi la plaça, va dir:

- I ara que hi som, no farem pas cap mal, em penso, a fer extensives les gràcies al senyor Zeus ja que un temps era l'encarregat de vetllar per la cala.

Seguien després les festes a la mar. Es tiraven uns ànecs vius a l'aigua i eren el dinar dels qui podien empaitar-los. S'empastifava un pal de vaixell amb sèu, amb una bandera al capdavall. Qui agafava la bandera, sense relliscar, tenia premi: una cistella de fruita o una

gerra plena de malvasía. Si el municipi anava bé de cabals, es feia un bon dinar comunal. Si no hi anava, la gent se l'havia de portar el dinar. Acabat el dinar es cantaven cançons variades, els del rodal cantaven les llurs, elsromans les seves i els grecs en cantaven de gregues. La traca final era una peça repicada executada per una cobla forastera i la gent seguía agafada pel coll i saltant les notes engrescadores de l'orquestra. El director Constanci era el primer de saltar agafat del coll del primer o primera que tenia més a prop. La Festa gaudia d'una gran anomenada, i era tradició que el jovent hi trobés parella. El que no n'hi trobava era que no valía pel festejar. Però aquell jovent, amantíssim de la tradició, era rar que no sortís de la Festa amb algun compromis a coll.
Durant la,direcció de Constanci, l'Imperi es refià molt dels esclaus. Eren, pels romans, les fonts de la renda. Els esclaus treballaven, i el amos cobraven. I si les coses anaven aixi, qui és que no en tenía? Ja n'havien tingut els hebreus quan tenien casa pròpia i això que comptaven amb elements com Moisès, Salomó i els Macabeus. Potser en feren un gra massa els jueus, i, quan desapàregueren com a nació,la majoría conegué per experiència el bo que donava a ser esclau. Els perses, fou en el temps que anaven carregats d'esclaus, que produiren ciutadans com Cir i Darius. Els egipcis, sort dels esclaus si feren piràmides i esfinxs, mantingueren poderius absoluts i el món conegué faraons dels quals encara es parla: Ramès, Amenofis, els Tutankhamen...i no parlem de la senyora Cleopatra i dels senyor Saladí. I, entre altres, els grecs amb tanta gent de bones lletres, bones paraules i bones mans per a edificar temples i senyores ensenyant llombrigols. Fou en el temps de l'esclavitud que sorgiren les Olimpiades, el demòcrata Pericles, els Set Savis, Epaminondes, Demòstenes i Alexandre el Gran, el qual, a més de la millor marxa coneguda vers Orient i del famós diàleg amb Diògenes, es casà tres vegades i tenía

un serrall amb tres-centes donotes. Es del temps dels esclaus que Temistocles, discutint amb Euribides, li diu quan aquest l'amenassa amb un bastó: "Pega'm, però escolta'm!". I els romans, si els que havien estat abans que ells s'havien fet grans gràcies als esclaus, en tingueren més que tots els altres a cop. En tenien tants, que fins i tot se'ls hi revoltaren, i el mateix Pompeu s'hi hagué de fer amb les dents perquè el sollevament d'Espartaco no esquerdés l'Imperi. No, no podia ser estar sense esclaus. Qui hagués treballat la terra, i qui hagués fet de minyona? Alguns es lliberaven i, si tenien bones mans, es convertien en artesans i anaven fent. Però estaven tan avesats a l'esclavitud que bé i essent mig lliures, anaven cada any a portar regals a casa els antics amos dels quals en ser lliberts en solien portar el nom. Al director Constanci, el qual oficialment havia de ser un representant de Roma, se li assignaren dos esclaus. Però ja hem vist que Constanci era un director sui generis. Se'l veia sovint en samarreta - els romans trigaren molt temps a portar calces-, pescant amb altra gent del rodal, i al cap de pocs dies que posseía esclaus ja hi cantava cançons i hi organitzava abundoses menjades de peix. A Constanci li agradava cuinar-se ell mateix i no era rar sentir-lo convidar a la gent que passava per la platja a l'hora de dinar. Dinaven tots junts amb bona cara. Ah, això sí, s'havia de dir al batlle Constanci que cuinava molt bé.

Algun romà que volia guanyar galons passà pel Lloc i denuncià a Roma l'estat de coses de la cala. Digué que allà tdhom feia el què li passava pel cap i que el primer de fer-ho era el director. Una de les denuncies era el mal us que Constanci feu del temple. Es veu que un any per les Festes d'Agost va ploure, i Constanci organitzà el ball dins el temple davant el ulls del propi Mart...

No tot foren directors com el bon Constanci. Han passat temps i ara hi ha allò que modernament se'n diu un home fort. Es Polux. Polux i dictador, que és un grau que ve de molt lluny. Tant a Roma com a Grècia, com en els pobles que foren abans que ells i els que han estat després, el dictador és una cosa que uns diuen que la porta el progrés i altres que és la manca de progrés que els dóna llum verda. N'hi ha que l'ofici de dictador el consideren un art, altres un vici. Uns diuen que un dictador és un benefactor, altres que és un dèspota. Els afeccionats a pagar contribucions diuen que en temps de dictadura dóna gust pagar-les. El dictador, quan comença a dictar, diu que dicta perquè un país no pot anar de la manera que va. I el fa anar a la seva manera: plega constitucions, endreça sindicats, emblanqueix presons, desfà reunions, fa anar al llit a cap hora i es fa amo dels Butlletins Oficials. Malgrat això hi ha molta gent partidària de les dictadures. Són les que el règim els ha donat càrrecs. Ells, dient: "Sí, senyor!", ja tenen molta feina feta. Els dictadors, si no en fossin, serien homes com els altres, però al ser-ne, són això: dictadors. I en volen ser en tot, volen sortir-se de tot. Un home no dictador, davant segons quins pecats capitals, si no hi pot arribar no passa d'arrònçar les espatlles i pensar que la vida és curta. Un dictador, si no passa de l'edat, acostumat a fer sempre la seva voluntat, segueix fent-la en el camp dels pecats capitals. Ara, si en passa de l'edat, com que en segons quins pecats se'ls ha de mirar de lluny és un dictador perillós, ja que l'enuig de no poder cantar segons quines victòries es tradueix en picar més fort en altres camps de les dictadures que res tenen a veure amb segons quins pecats capitals. S'han de temer els dictadors de la tercera edat. Sovint la gent es pregunta per què un dictador no té mai prou d'agafar ciutadans, de no deixar anar les dones amb

poca roba, ni de desterrar savis...Es que d'aquesta manera es descarrega del rabí que té de no poder executar determinats actes fisiològics contra quina cosa no hi ha dictadures que hi valguin.
A més dels grans dictadors, sempre han existit els dictadors locals els quals han organitzat dictaduretes sovint i dictadurasses algun cop. Era el cas del dictador Polux, de Llafranc. Roma era lluny, i feia i desfeia a voluntat. I que ningú digués res. Dir res era privat. Això per la gent enraonadora era pitjor que pagar un impost de pes. Però s'havia de callar. Es tenia por dels romans. Tant com es creia i no es deia res, i es pagava, els romans feien vida normal. Ells sortiren a conquistar el món i com que molt món es deixà conquistar sense massa oposició, tot els anà vent en popa. L'oposició era rara, cara i perillosa. Els opositors, mentre hi havia motiu de tenir por, eren pocs, com sempre. Ara, quan es produia una girada de truita els opositors eren legió. Però en el temps que Roma romanitzà continents, la truita permanesqué estàtica durant segles, i l'oposició ho tenia molt malament. Es podia dir que era com si no hi fos. Pels indigens, els romans eren amos del món, i si ho eren de tot el món, argumentava's al rodal, per què no ho havien de ser de Llafranc? Què es podia fer contra una gent que disposava de soldats tan mudats, que cobraven per a fer l'ofici que feien, que quan plegaven de batallar se'ls donava caseta i hortet, i càrrecs administratius a desdir? No res. I no es feia res. O gairebé res.
Polux, amb el suport, segons ell, de la ciutat més anomenada de la terra coneguda, es feu el veritable amo del Lloc. Els impostos, que foren sempre el cavall de batalla dels ciutadans que vivien a les provincies de l'Imperi, ja que pagar no ens ha agradat mai hi hagi el règim que hi hagi, també l'era per aquells llafranencs que vivien quinquenis enllà.

Roma ja en posà d'impostos, però es veu que Polux en posà de particulars.

- I no diguis res, i paga! - deia la gent-. I si no téns quartos, roba'ls.

- Si, noi, es veu que per a ser romà s'ha de pagar.

- I si no paguéssim?

- Ui, no veuries mai més el sol.

- Tampoc pagaria més.

Polux, quan veia més de quate persones juntes, es malfiava com s'han malfiat sempre els dictadors al veure-les, i enviava policia a dir que no es permetien grups a la via pública. Els veins del rodal, llavors, era garladora de mena ja que venia de gent mercadera que s'havia hagut de guanyar la vida enraonant, i aquella prohibició els tenia fregits. S'havien de contentar parlant d'amagat, anant a cacera o pescant...Però ells d'una manera o altra seguien despotricant. No els servia de res, però, mira, es descarregaven. Si les malediccions haguéssin valgut, de Polux no se'n cantaria ni gall ni gallina, més les malediccions no sempre valen i es veu que les dels pobres llafranencs eren de les que no tenien cap efecte, o potser no maleïn prou o, al no poder-ho fer amb veu alta les malediccions no arribaven on deurien haver arribat. Així s'ho pensava el vell Xiflos el qual arribà a dir un dia:

- Ja no sabem ni maleir!

Polux era un dictador d'una edat sense falles, i això li fou fatal. Si volía apujar els impostos els apujava, si volia agafar gent, l'agafava, si volia que no es parlés no es parlava, i, si volia dones, qui pdia privar-n'hi? El càrrec ho justificava tot. I quan es mirà Flora bé, pensà que podria fer una bona adquisció. Sí, Flora es veia sovint amb el pescador Artemi, però què? Tampoc a la gent li venia bé de pagar i pagava. Després, ell era un representant de Roma. La gent,

per por, callarà, i la noia, per por, em farà companyia.

El pare de Flora era un dels que li costava més de pagar i estava en descobert d'impostos. Polux l'envià a cercar.

- Deus molts quaryos a Roma, Pompeuet.

- Sí, però...

- Però Roma està disposada a tractar-te bé.

- Jo sempre he dit que Roma és una bona xicota. Així no hauré de pagar?

- No hauràs de pagar amb quartos.

- Bona disposició, senyor Polux, bona disposició. Perquè després es digui mal dels governadors romans.

- Pagaràs amb la noia.

- No...!

- Sí. I bon dia!

Pompeuet arribà a casa seva desolat. I assabentà a Artemi dels projectes del governador. I a Artemi se li posà un núvol als ulls. I aquella nit anà de casa en casa blanc de cara i encès de cor. Ell, fins llavors,només pescava i prou. Pescava i festejava. Tinguent a Flora ja ho tenia tot. Mai ningú no li havia sentit alçar la veu, però ara hi havia Flora pel mig. Roma era Roma, però Flora era Flora.

-...i, si ningú no m'ajuda, m'ho faré tot sol! - se li senti dir.

La gent ja n'estava d'espantada de Roma, i ja li venia malament de pagar sempre i d'haver de callar i de no poder parar la fresca cantant, i pagava, i callava i no parava la fresca, però el cas de Flora va remoure consciències i va despertar conviccions. Artemi desvetllà un 80 per cent del cens. Un 20 per cent no es volgué manifestar. Es feren números. Polux disposava de cinc policies amb sabre. Ells eren deu sense. Darrera Polux hi havia Roma, però darrera d'ells hi havia la raó. Pagar amb diners o amb dinades era

una cosa, pagar amb noies n'era una altra. I si a Flora li hagués vingut bé, encara, ja que segons quines noies entrar al servei del governador hagués estat una bona cosa, però Flora no es movia del costat d'Artemi...I una nit es treballà fort. Sortiren emissaris als poblats veins avisant que el dictador volia cobrar les contribucions amb dones, però amb dones guapes i solteres. Als deu de Llafranc se n'hi afegiren tres de Montràs, dos de Llofriu i un d'Esclanyà. Cinc policies amb sabre eren molts policies, però quan hi ha faldàlles pel mig els homes porten a cap els epissodis més baixos i els més alts. Flora se'n podia sentir orgullosa de l'actuació d'aquells setze ciutadans la nit del 14 d'abril. Amb trepoleig de llebre s'acosten al domicili de Polux...Aquest, aquella nit,tingué un mal son. Visqué un somni ple d'imatges i sensacions de pesombre. Somnià, com si ho veiés al natural, que els super-impostos anaven posant a prova la paciència dels pagadors i que estaven a punt de perdre-la, i que amb les seves intencions respecte a Flora la perdien del tot. I que aquells soferts veins que no passaven de queixar-se i encara d'amagat, s'havien juramentat a dir prou, ho havien dit i que ara l'anaven a empaitar a casa seva. Ell demanava ajut a Roma, i Roma el pagava amb excuses que sempre ha estat una bona manera de pagar. Ell es queixava que la gent no volia pagar, i Roma contestava que la gent sempre protesta a l'hora de pagar. Que ja s'hi ha de comptar amb això i perxò els impostos es posen més alts que del compte perquè ja se sap que no es pagaran tots.

- O és, - preguntà Roma- que hi ha alguna cosa més?

- Hi ha una noia.

- Que tampoc paga?

- Es una noia que m'agrada a mi.

- Ho trobem molt bé. Els romans s'han de barrejar amb les noies del país.

- Es que ella diu que no.

- Això és cosa teva. Si no ets bo per administrar els impostos de l'Imperi ni per a fer dir que sí a una noia, ja em diràs perquè val un funcionari romà. Si tots haguéssim fet igual Roma seria com 600 anys endarrera.

- Es que jo aquesta noia la vull tractar com un impost més.

- O sigui que, amb els impostos, enviaràs aquesta noia a Roma.

- No! Aquesta noia la vull per a mi. Si els de dalt en podeu tenir els de baix és just que seguim l'exemple.

Era, segons veia clar Polux somniant, el mateixAtó qui li contestava.

- Veuràs, és guapa aquesta noia?

- Molt.

- Doncs me l'envies a mi.

- Romanços.!

- Què vol dir,romanços?

- Es una cosa que diuen els d'ací quan volen fer el sord.

- I tu fas el sord a Roma?

- En questió de dones, sí.

- Doncs ja saps el què t'hi va. Vindré jo mateix a buscar-la.

En realitat,Ató, si bé vingué al país, anà a Empuries per altres motius, i no se sap que hagués tocat a Llafranc ni, molt menys, que hi hagués desembarcat per l'afer Flora. Polux començà la segona part del somni, que solen ser les pitjors, i va veure clarissimament que la gent se li revolucionava i que unida amb la de poblats veins li perdien el respecte a tot perdre. La visió era tan real, veia tan ben vistes les cares dels passadors de comptes, que quan aquests

es presentaren de debó al voltant del llit, va preguntar:

- Va de debó o ho somnio?

- Va de debó! - se li contestà.

I hi anà de debó. Se l'emportaren muntanya de la Guarda amunt i mai més pogué tenir cap més somni, ni dolent ni bo. A Roma el donaren com a desaparegut, posaren una "D" al costat del seu nom, i nomenaren un nou funcionari.

Tot i comptar amb un cens reduit, al Lloc s'hi feia negoci. Poc, però se n'hi feia i, si se n'hi feia, corrien diners. Això ho va veure totseguit Levi, un jueu que vingué a Llafranc a vendre morrals, sandàlies i llums d'oli. Hi havia terrissers, pescadors, camperols, coralers i botiguers. Tot allò eren diners. Es clar que els impostos els disminuien, però els diners entraven i sortien. Ell lavors era un comerciant modest i, com molts altres que tenien el nas en forma de sis i cabells desimètrics als polsos, fou foragitat de pertot on anava, però com que al Lloc ningú se li ficà amb la forma que tenia el nas ni amb la neixor de cabells a les polseres, es decidí a proposar al director Claudi d'establir a la cala una casa de banca.

- Ah, tu mateix...No em penso pas que hi tingui massa la vida una banca ací.

I Levi posà un banc, el Banc de Llafranc. A la gent no li venia gaire bé de portar diners al banc. Els volia a casa i saber sempre on els tenia. Però Lavi era un gran jueu i acabà sortint-se'n. I després engrescà els veins a demananar-n'hi a n'ell de diners que ens n'hi deixaria amb un determinat interés.

- D'aquesta manera podreu comprar més barques i pescareu més, més

cavalls i llaurareu més...podreu comprar més vaques i tindreu més llet, podreu engrandir els forns i vendreu més cassoles, podreu tenir les botigues més plenes...

No tots seguiren els consells de Levi, i aquest va deixar els mateixos diners que la gent havia portat al banc, carregats d'interessos, a tots els que decidiren engrandir els negocis. La banca majava i Levi feu una nova visita a Claudi.

- El poble és petit, senyor Claudi, i si bé no pot tenir senat sí que hauria de tenir, com a mínim, casa del poble.

- I què en fariem?

- Amb el temps no hi haurà poble ni poblet que no en tingui. I a la casa del poble vostè hi podria rebre els que ara es venen a queixar-se-li a casa seva.

- I què resoldria la casa del poble, ni jo quan hi fos, quan la gent es queixa perquè agafa poc peix, perquè hi ha hagut calabruixonada, o perquè la dona se li aixeca tard?

- A la casa del poble s'hi podrien reunir els regidors.

- Els regidors?

- Sí, home. Amb uns quants regidors no s'ho hauria de fer tot vostè sol, senyor Claudi. Després vostè es treuria la responsabilitat de tenir els diners de les contribucions a casa seva, que mai se sap què pot succeir...

- Alto, banquer, amb això de les contribucions! Ací s'haurien de pagar però no es paguen o no es paguen totes.

- Es per una cosa més que li cal casa del poble, per a vetllar que la gent pagués les contribucions que a vostè sembla que tant li fa que les paguin com no.

- Oh, jo quan venen els de dalt a cobrar els dic que la gent no vol pagar i llestos.

- - La contribució s'ha de pagar, senyor Claudi. Pagar la contribució vol dir contribuir a que el municipi tingui els carrers nets, una mica de llum a les nits, el temple de bon veure, guàrdies per a mantenir l'ordre públic, que es converteix en desordre si no s'obliga a pagar als veins i els únics que ho poden fer són els guàrdies.
Sí, ja sé que la casa del poble costarà diners i que en costaran els guàrdies, però sense els guàrdies la gent no pagarà, i si veu una casa del poble amb guàrdies potser s'hi mirarà una mica a no pagar...Els diners, d'on sortiran? Vostè es descuida del banc, senyor Claudi.
El meu banc els pot deixar els diners...amb un interés que el munivipi no se n'ha de sentir. Llafranc s'ha de posar a l'alçada d'altres llocs, senyor Claudi. I per diners no estigui...
No hi ha gaires coses a fer amb un jueu en actiu quan flaire una bona circulació d'efectiu. I Levi actuà com un jueu de llei rebatent tots els arguments de l'autoritat del Lloc.
-...però els regidors...jo he sentit a dir que per a nomenar-los s'han de fer eleccions, i les eleccions diuen que costen cares...
- El banc, senyor Claudi, el banc...
I amb els diners del Banc de Llafranc es feu la casa del poble, es pagaren unes eleccions, hi hagué policía municipal, i, amb els beneficis que al final feu Levi, el banc adquirí propietats a desdir a compte del deute que hi tenia el municipi.
Si no haguéssin estat uns pirates, el rodal, amb els poblats veins haguéssin passat a mans del banquer Levi. Però vingueren pirates. Fou el primer avís. No se sap per què aquells pirates s'aturaren a Llafranc. Una de les versions que corrien era que, tips de robar, cremar i de sentir xiscles de senyora a Palamós, decidiren reposar una mica a la cala. De primer no ho digueren que eren pirates, i com que de tant en tant a la platja hi arribaven vaixells, la poca

gent que hi havia a la platja es limitava a veure quina cara feien els forasters que hi desembarcaven, Ja feien molt mala cara aquells pirates, però els de la platja tampoc es pensaven que tothom que hi arribés ho fes amb cara bonica. Els pirates s'ho miraren bé tot. Trobaren un dia de calma i un gran sol, i al veure algun parador de fresca sota les ombreres de pi, un del grup comentà:

- Aquesta gent els deu guanyar molt descansats! Potser no val la pena passar les angúnies que passem per a recollir quatre quartos.

- No podem pas canviar d'ofici, Ciurana, ara. Què vols, passar el temps sota una ombrera sense sentir crits ni veure gent com fuig!

- No em negaràs que aquest és un bon lloc per a retirar-s'hi, que un dia o altre ho haurem de fer.

- No hi penso jo en retirar-me. Sóc un home d'acció i si tingués de passar el dia veient el vent d'on ve m'acabaria en dos dies.

- I si algun dia, un d'aquests que s'espanten tant al veure'ns en acció es desespanta, s'hi torna i et treu de la circulació?

- Fill, és l'ofici. No haver-se'n fet de pirata.

- Són opinions...

- Són opinions que et permeto perquè estem de vacances, saps?

Ciurana, el qual parlava amb el pirata gros, callà. Sabía que el capità a qualsevol moment podia donar les vacances per acabades i no opinar com ell era perillós. Algun pirata n'anava coix d'haver opinat de distinta manera que el capità. Callar, devegades, és saludable.

Pujaren al comal. Hi ha unes botigues i els botiguers, al veure forasters, passen un plomer per les peces exposades. No hi ha res de massa valor a la vista, però el capità es mira un collaret de coral.

- Té, la capitana estarà contenta si li porto aquest present. Quant ne vols, botiguer, d'aquest collaret?

- Tres monedes grans.

- Carai, si que ho fas car, botiguer.

- Ai, no, foraster. Précisament els dijous és dia de rebaixes. Si vinguéssis demà te n'hauria de demanar el doble...Després, un amb la cara que fa el comprador sap qui és i gosa demanar un preu enraonat per la cosa que ven. Ara, si vols pren aquest altre que està més bé de preu.

- No, jo vull aquest. I pensa que jo a la capitana n'hi he portat a dotzenes de bracelets.

El to de veu del foraster desorientà una mica al botiguer el qual encanyonà saliva per primera vegada.

- Veuràs, jo el venc a tres monedes grans. El coral és del Cap d'Aigua Freda, i costa de fer. No me'l donen pas de franc.

- Te'n donc una moneda gran.

- Tres.

- Una!

- Ets molt regater, foraster...Dues.

- Una!

- Si te'l donc per dues ja no hi guanyo res. Com vols que te'l dongui per una?

- Hi guanyaràs, botiguer.

- Et juro que no. A més del què em costa a mi tinc de pagar la contribució.

- I per què fas un ofici que s'ha de pagar contribució? Jo mai n'he pagada. Va, una!

El botiguer s'empassa saliva per segona vegada. La colla fa una gran riallada. El capità havia dit que es feien vacances, però pensen que a qualsevol moment es poden donar per llestes. I s'hi donen.

- No me la vols donar per una? Tu t'ho has buscat. Ara el tindré de franc, com tots els que he portat a la capitana.

El regateig tingué males conseqüències pel botiguer. Ell sabía que a una moneda el marge de benefici era raonable, però al volguer-lo mantenir alt el perdé. A la poca estona els pirates, al veure l'acció del capità, ells mateixos donaren les vacances per finites, i no restà cap parada en peu. Davant aquell assalt, els pocs botiguers del barri primer cridaren, i després fugiren muntanya amunt. No hi hagué víctimes en la primera part de la incursió. Els pirates es divertiren tombant parades i veient fugir llurs espantats propietaris. I, de cop, es troben davant el Banc de Llafranc. I la sang pirata torna a bullir de nou.

- Mireu: un banc. Ací hi deu haver diners. Tinc entès que als bancs és dels llocs que n'hi han segons diu la gent que els fa servir.

I ja no es diverteixen. Ja practiquen l'ofici. Cap hi comptava que en temps de vacances aquestes es poguéssin aprofitar tan bé.

Levi ja la veié la fugida de botiguers, però ell no podia pas deixar el banc sense ningú. I esperà esdeveniments. No s'esperà en va.

- Que hi ha el banquer?

- El banquer és al seu lloc! - digué Levi.

- Que no has vist la gent com fuig?

-- Sí, però jo no em moc del peu de la banca.

- Molt ben fet. On tens els quartos?

- A la caixa.

- Obre-la. Només els volem mirar.

-No.

- Ja saps qui som?

- Sé que no sóu els amos dels quartos.

- Ho serem. Ara ja no els volem mirar i prou. Ara volem els quartos.

- No hi ha quartos.

- Hi haurà sang!

- Que n'hi hagi.

- Que ets boig?

- No. Sóc banquer.

- Bé, es poden ser les dues coses. Pas al grup Bandera Negra!

Levi era jueu i banquer, però a la tercera plantofada ja no era ni una cosa ni l'altra.

Aquella gent ho esbotzà tot. Cada cosa que espatllaven feia més mal a Levi que les garrotades rebudes.

- Senyors - digué - acabeu de fer-me patir. No permeteu que vegi com em robeu els diners....

Un dels assaltants, el qual tenia bon cor, no volgué que l'home patís més i li feu la clenxa al mig. Levi no va veure com se li emportaven la caixa, però es refé uns moments i escrivi quelcom en una fulla de paper. Després d'haver-ho fet, ell mateix s'aplicà la garrotada final.

Quan els pirates foren fora, la gent espantada tornà al poblat, i quan anaren a socorrer al pobre Levi aquest ja s'havia apagat. Tenia un paper a les mans en el qual s'hi podia llegir: "Pimates a Caixa".

Els savis han dividit el món en diverses èpoques: de la paleolítica a la moderna. I cada època nova ha deixat l'anterior endarrera. Ara, n'hi ha una - que ja va sense dir els savis no hi han tingut cap culpa-, que no l'han catalogada. Potser perquè ha durat sempre. Ens referim a l'època pirata. De quan es va establir, que no s'ha vist arraconada per èpoques posteriors. Es una època permanent. El món ha fet uns salts enormes progressant: ha anat i vingut de la Lluna,

fa pollastres de laboratori, armes nuclears, vagues variadíssimes, dictadures, ports esportius, governs de plàstic, es descasa, mata jueus...però els pirates segueixen en actiu. No actuen dalt de vaixells amb bandera de cap i ossos, ni assalten poblacions a ulls vistos, però hi són. Ací no es vol parlar d'aquesta pirateria perquè no s'acabaria mai, es faria curt per més que se'n parlés, i, a més a més suara estàvem parlant d'anys endarrera que era el temps en el qual els pirates donaven el pit. Els moderns aprofitant-se dels progressos del món poden exercir l'ofici veladament.. I quan n'hi ha algun que ho fa a la descarada, és un pirata tan gros i tan carregat de comptes-corrents, que ningú gosa tallar-li els cabells.
Un dels pirates d'aquell temps, dels molts que provocaren emigracions costeres i fundacions urbanes a l'interior, era Selim, un pirata d'empenta que ningú no sabia d'on venia. Anava vestit de turc, i de la seva nau es deia que era la més marinera de les mars. Se la veia navegar a tot drap els dies de gran ventada o maregassa, quan les altres, pirates o no, cercaven redòs a les cales abrigades i passaven les hores de mar enfurismada tirant l'òs o prenent llimonades, segons les tripulacions fossin o no pirates. Selim disposava de bones veles, de gent que les sabia moure, i d'un equip de remers al qual no natxava ningú. Remaven com esperitats i es deia que Selim els concedía primes si fugien o atacaven bé segons convenia, coses amdúes, privilegi de bons pirates. Els que dalt les penyes actuaven d'observadors, quan veien les naus de Selim deixaven els llocs cuita-corrents i anaven a avisar la gent perquè es tanqués a casa o fugissin al bosc quan més espès millor. Selim és un pirata amb una gran fulla de serveis. Quan veu vaixells armats, arría banderes de pau i tira xerxes a l'aigua. Pesca. I al passar-hi a prop desitja molt bon viatge a la tripulació. Quan amb qui es topa és un vaixell de transport, posa bandera pirata, actúa, i la mar escolta un sens fi de: "Salvi!s qui pugui!"

Un temps va fer coalició amb altres naus del gremi i feu desembarcs que el qui ho poden contar encara tremolen. Com que hi va haver dificultats a l'hora de repartir botins i Selim era un pirata especial, desfeu la concentració nacional i es feu pirata independent. I fou un pirata que la gent no l'entenia gaire. Teballava exclussivament per a mantenir la tripulació.

Per què es feu pirata Selim? Ho contava un dia a Ramon el qual era un timoner ploraner. Ploraner i cantador. Quan s'afalconava una barca o quan feia temporal Ramon cantava unes àries que superaven els crits d'atacants i atacats i els de les ventades. Els pirates se sentien esperonats per les àries de Ramon, i si alguna vegada no cantava amb prou empenta les actuacions eren fluixes, fluixetes...I quan el sentien cantar fort en temps de temporal navegaven segurs perquè creien que les notes del timoner apaigavaven les onades. Ara, en bon temps o quan no hi havia feina, el timoner Ramon plorava.

Era una nit calmosa, aquella. Feia lluna i la mar la parava, plana i educada. Selim seu vora el timoner i diu:

- Que per què mai no surto satisfet de les meves incursions? Jo, en la part material treballo per a vosaltres, ja ho sabeu. Em penso que mai no hi han hagut pirates més ben pagats que vosaltres, amb un capità que en lloc de fer-se la part del lleó és un més a partir. I és que, Ramon, mai no he trobat allò que d'anys vinc cercant. Jo, de jove era un home com els altres, com els que no eren pirates, vull dir A casa erem mercaders, cómpravem i veniem, com tots. I tot marxava bé. Viviem vora Kalkan, i jo n'estava content d'aquella vida. En justicia ja erem una mica pirates perquè compràvem a dos i veniem a quatre, però aquella era la tendència de tots els que venien i suposo que és una tendència que durarà ja que altrament els que venen haurien de mudar d'ofici. Com et deia, jo n'estava content d'aquella vida, però hi

trobava a faltar quelcom, quelcom que no sabía del cert quina cosa era...Ho vaig saber quan vaig conèixer Halida, emparentada amb la família dels Murad. A la botiga li mostraven unes teles daurades, i no s'acabava de decidir. La vaig trobar tan formosa a Halida que no em vaig poder estar de dir:

- A n'aquesta noia no li calen robes de cap mena per a ressaltar la seva bellesa...

Tothom em va mirar somrient, però la segona part de la meva intervenció no fou tan ben acollida com la primera, ja que vaig dir:

- Més valdria que en lloc de posar-n'hi, de roba, li treiessiu la que porta...

Els acompanyants de Halida em miraren com per a llevar-me la vida ja que els Murads eren els Murads, però ja ho havia dit. Tots estaven a punt de donar-me un disgust, però a Halida li va escapar el riure. Jo no sé, Ramon, si tu t'hi has trobat mai en casos així, però aquella rialla escapada de Halida va ser, per a mi, o jo m'ho vaig pensar, una mena de convit a beure. D'ençà de llavors Halida es feu mestressa de tot jo. Acabava de trobar allò que despatxant vetes i fils no sabía què era. En aquell temps, els viatjants començaven a fer acte depresència al món. Em faltà temps per apuntar-me al Gremi, i una de les primeres sortides, la primera, per ser més exacta, fou presentar-me, carregat de robes escollides, al casal de la bella Halida. Hi havia moltes dones a la casa i la meva roba va tenir molta requesta. Totes anaven escollint, i Halida no compareixia. Vaig arribar a pensar que, amb l'atabalament per a tornar-la a veure m'havia errat de casa, coses que no ón massa rares passin als enamorats sobretot als enamorats de coses impossibles i que ells no ho miren si en són o no. Però no, no m'havia errat, i Halida comparegué. Primers es va mirar les robes. Després a mi. I em va reconèixer.

- Suposo que a casa no proposaràs que em tregui roba - va dir rient com aquell dia.

Fou la primera vegada que em tornava vermell de la meva vida, i ella va tornara riure. La roba no li acabava de plaure.

- Demà te'n portaré d'altra - li vaig dir.

- I si tampoc m'agrada?

-Te n'aniré pertant fins que trobis la que t'agradi.

I mira com comencen segons quines coses. Aquella va començar ensenyant roba de senyora. Ui, si n'hi vaig anar de vegades. Escollía les robes de menys valor perquè em digués que no li acabaven d'agradar i així poder-hi tornar l'endemà amb noves peces. Violeta, una de les seves dames de companyia, la qual devia estar en el secret, ja deia quan em veia al dintell de la porta:

- Halida, hi ha aquell viatjant que et ve a dir que demà portarà un nou mostrari.

Jo no sé si Halida m'esperava o no, però jo m'ho pensava, volia que m'esperés ja que estava ben segur que sense ella no viuria mai més tranquil. Sí, és clar, tu em diràs que hi havia una segona part, la dificultat d'unes relacions entre un fill de mercaders modestos i una filla de la branca dels Murad. Això ho diuen els que tenen diners quan tenen noies que poden embarcar-se amb algú que no en té. Però els enamorats no hi pensen amb això i creuen que amb l'amor ja en tenen prou. Jo dono la raó als enamorats Una dona enamorada no és pagada amb tots els diners del món. No em demanis les vegades que com a viatjant vaig anar a passar mostres a casa d'Halida! Fins que un dia, estant tan avesat a entrar a n'aquella casa i a veure-hi la noia, vaig trobar natural que hi anés per mi sol, sense mostres. Em van dir, per cert molt mal dit, que a mi, sense mostres, a n'aquella casa no se m'hi perdut res. Tenien raó a la seva

manera, però Halida el dia abans m'havia dit somrient:

- Fins a demà, Hamet.

No hi valgué dir que hi anava cridat per la noia, ni hi valgué res. I tantes vegades com vaig intentar entrar, se'm negà l'entrada. Vaig provar d'anar-hi de nou carregat de roba, però quelcom havia passat al govern interior del casal ja que vaig trobar plantat al portal un rétol que deia: " Prohibida l'entrada als viatjants". I jo ja no podia viure sense veure Halida, i per a tornar a veure-la estava disposat a tot. Un enamorat amb aquests pensaments és perillós i això ho haurien de tenir present els pares de les noies a les quals posen impediments per a deixar-les festejar. I fou un dia que vagarejava pensatiu per la platja, quan en una de les tavernes vaig sentit unes grans rialles. Els que reien eren pirates celebrant la bona fi d'una incursió. Venien d'assaltar un poble de Rodes i parlaven del botí, un botí molt profitós entre el que hi figurava una col.lecció de senyoretes. Es veu que algunes no hi vingueren gaire bé a passar a mans pirates perquè se'n veia més d'un que portava la cara esgarrapada... Fou un descobriment. Em faria pirata i potser Halida no m'esgarraparia. Jo em faria pirata, no per a robar ni per a eliminar semblants, sinó per a tenir Halida. Que l'hauria de robar? Potser sí. La fi justifica els medis, Ramon. Jo estava segur que amb bones paraules i fent sortir la urbanitat a Halida no me la donarien. No hi havia altre remei, si la volía, que organitzar una guerra. I jo no sols la volia, sinó que ja m'era imprescindible, vital, necessària, indispensable. Tu em preguntaràs, potser, si comptava amb la noia. Jo comptava amb el seu darrer: "Fins a demà", i ja feia molts dies d'aquella esperançadora frase. I em vaig aferrar a la idea, que m'estava esperant. Ho vaig endevinar. Quan em vaig

presentar al casal, no pe la porta, sinó per la finestra de la cambra d'Halida, em va dir:

- Ja era hora, Hamet!

Quins dies vam viure, Ramon! La vaig portar lluny de Kalkan, on no ens poguéssin trobar per més que cerquéssin. Quan temps va durar? No ho sé. Per més que n'hagués passat l'hagués trobat curt. Viviem en un petit port de l'Illa d'Anafi, plena de llegendes de gent que segles enllà havia fet parlar d'ella. La mateixa illa sorgí de la mar perquè els argonautes s'hi poguéssin establir. Era la illa ideal per a tots tres: Halida, jó, i l'amor. Jo havia deixat de fer de mercader i era un pescador més a Anafi. I tothom ens feia bona cara al veure com ens estimàvem. El nostre amor caigué a Anafi com una benedicció, i paelles que anaven fent i prou, d'ençà de la nostra arribada es prengueren el festeig a la valenta i es pot ben bé dir que el lloc es convertí en una illa d'enamorats al noranta per cent. Però, ai, amic, jo que em pensava que l'amor em vetllava Halida, un dia que vaig sortir a pescar amb els companys de barca, o es degué adormir, o deuen tenir raó els que el pinten amb un drap als ulls perquè no va veure una barca pirata la qual, junt amb les coses que trobaren a Anadi, s'emportaren a Halida. L'amor, segurament tement la seva badada i la meva ira, fugí. Els amics que teniem a l'illa em van assabentar del fet. A alguns d'ells també se'ls emportaren béns i dones. I tothom plorava qui més podia. Vaig proposar als meus amics fer-nos a la mar en seguiment d'aquella barca.

- Estem molt tristos, Hamet, però saps quantes illes té el mar Egeu? Encara ningú les ha pogudes comptar totes..- em digueren.

En vaig seguir moltes d'illes, amb el desesper per companyia. Fou en va. I vingué que em vaig fer pirata associat amb el nom de Selim. D'aquell manera tindria ocasió de visitar molts llocs. I fou així.

Els pirates amb els quals em vaig associar em portaren als amagatalls de molts. Ni rastre d'Halida. Pensant que potser que l'acte de prendre'm la noia fou cosa de la seva familia, vam piratejar Kalkar i el propi casal de Halida. Allà algú em va reconèixer i em va dir:

- I pensar que a n'aquesta casa no fa pas tant que hi venies a vendre roba!

Però jo ja feia el sord a tot. Vaig amenassar amb tota mena d'amenasses. No em vaig fiar del jurament que feien que no la tenien, i la meva gent i jo vam regirar tot el casal. Malhauradament, algú dels meus va aprofitar la recerca i se'n va emportar alguna noia que no estava tan espantada com les altres.. Hi ha coses les quals, per més autoritat que tinguis damunt la gent al teu servei no les pots evitar. Abans de deixar el casal, algú em va dir que tota la culpa d'haver perdut Halida , tant ells com jo, era meva i de ningú més, i que si a n'aquella casa m'hagués limitat a anar-hi a vendre roba i prou, ara no es passarien els maldecaps que es passaven...

I malgrat el temps passat, encara segueixo cercant un amor. Qui la té la deu tenir ben guardada...I ja veus, to ho saps ara, totes les meves activitats no tenen altre motiu que saber el parader de Halida. El meu nom i les meves naus fan tremolar la gent. I si la gent sabés que sóc a l'ofici per a trobar una noia...

Ramon, el timoner, feia estona que plorava a llàgrima viva. Selim, que parlava mirant la mar, s'adonà a la fi del sanglotar del timoner.

- T'agraeixo, Ramon, que t'ho agafis així. Sempre m'he pensat que tu tampoc eres un pirata com els altres.

- Hamet...Hamet...M'heu vist plorar moltes vegades i molts de vosaltres us haveu pensat que era una malaltia, que jo tenia el mal de plorar com podia tenir mal de pedra o manca de calç als ossos.

Ah, si les sabéssis les causes dels meus plors...I tu les has de saber encara que quan les sàpigues jo no les pugui contar mai més, perquè...

- Per què, Ramon?

-Jo feia de timoner a Xergui, a les Kerkennah. I en feia a qui em llogava, ja que em sabia de memòria tota la costa d'un cap de la Tunissia a la cua de l'Argèlia. Quan no navegava passava el temps cantant cançons a la meva Susa que tenia la claror de la mar als ulls...Un dia s'acostà una barca. Portaven, Selim...Hamet, una dona molt formosa, molt. I em digueren que els hi guardés i que per res del món la deixés sortir de l'Illa. Em donaren molts diners, molts més dels que jo hauria guanyat durant anys fent de timoner...però perquè jo complís la promesa que m'exigiren, se m'emportaren, com a penyora, aquella meva Susa que tenia la clar de la mar als ulls.

"- Si quan tornem no trobem la noia, tu no veuràs més aquesta" - digueren.

I la que em deixaren, Hamet, era la teva Halida...

- Ramon!

- Ella no em parlà mai de Selim. Em parlava d'Hamet el qual jo no sabia qui era. Em contà quan l'amares a cercara al seu casal on t'hi esperà una pila de dies, del temps meravellós que passareu a Anafi.. Fins que uns pirates tunissencs se l'emportaren i la deixaren a Xergui...Halida es passava tot el dia parlant de tu, i em pregava que et portés on tu eres, que sense tu viure no era viure...Jo li donava tota la raó, però li deia que si ella et volia molt a tu, jo volia molt a Susa a la qual els pirates farien malbé si la trobavan a n'ella fora...Passaren dies i Halida, plena de mal d'amor s'anava acabant.

- Hamet m'haurà cercat pertot llevat d'ací que és tan a la vora...-

deia tot sovint. Fins que no pogué dir ni això... Quan tornaren els que portaven la meva Susa com a ostatge, no es cregueren que Halida s'hagués acabat, i pensant que jo l'havia ajudada a escapar, al davent meu no vulguis saber què en varen fer de la meva Susa. I jo, prou que ja plorava per la mala fi d'Halida que llavors ho havia de fer per Susa...Amb l'odi al cor em vaig aliar amb la poca gent a la qual els pirates no feien por i no vaig parar, desesperat com estava, fins a castigar, amb aquestes mans, als autors de les meves dissorts.. Em passà l'odi, però no la pena, i d'ençà de llavors que la tinc com si fos una malaltia. I perxò m'heu vist tan sovint plorar. Devegades canto quan fa mal temps o la gent actua per a veure si els plors disminueixen, però és debades. Ploro més que no canto. Ai, Hamet...

- No ploris més, Ramon. Al venjar la mort de la teva Susa, vas venjar la de la meva Halida. Ja no em cal seguir fent de pirata. Ara ja sé que és en va que segueixi cercant...

Hamet acabà de passar la nit mirant-se la mar. Ramon, plorant. Cap dels dos es destorbà. Se'ls feu de dia davant Llafranc. L'aparició de la cala els tornà les ganes de viure. I ambdós pensaren que si haguéssin tingut la sort de viure en aquella delicia de lloc amb les dones per les quals tantes coses havien fet, la felicitat no s'hagués acabat mai. Estimar a una dona i estimar-la a Llafranc, opinaren Hamet i Ramon, hauria de ser el desig de tots els enamorats coneixedors d'aquest sentiment que se'n diu amor i que un moment o altre prou homes, dones i móns...

Els dos es quedaren a la cala de serveis auxiliars. Donaren carta blanca a la gent de les naus amb la sola excepció que mai cap d'ells ni de llurs descendents es fiquessin a Llafranc amb males intencions.

Després de l'acabament del banquer Levi a mans pirates, Llafranc agafà por i algú començà a pensar en deixar la cala, sobretot tots aquells que tenien coses per a perdre.

- Què fem?

- Jo m'ho estic pensant...

- No ho sé, ja no tenim banc. Ara potser no tornaran.

- Aquests ho faran córrer que han assaltat un banc. I si hi havia un banc, diran els pirates, és que hi havia quartos. I si hi han quartos, se'n posarà un de nou de banc. I si no en troben cap rebrem tots.

- Potser la solució, doncs, seria posar-ne un de nou de banc. Així només rebria ell.

- I de qui serien els quartos del banc?

- Es clar...

- Jo, i alguns altres ja ens hem decidit. Posarem casa lluny de l'aigua. Fins ara es treballava per Roma i amb la questió de pagar es podia fer una mica de trampa, o dir que ja es pagaria sense dir quan. Amb els pirates no en pots fer...

I, alguns llafranencs, s'establiren lluny de la mar, al pla del damunt de Llafranc, mirant a Montràs, el monte rasu dels romans.
Els que es quedaren a Llafranc passaren uns anys tranquils. Els que n'havien marxat hi baixaven sovint. S'anava posant de moda el famós "gra de sorra" el qual entra a tots els que han passat pel Lloc, siguin del partit que siguin, per poc sensibles que siguin a les gràcies geogràfiques.
El País ha canviat de manadors. Aquell imperi romà que semblava de ciment armat, que la gent es pensava que havia de durar sempre, que molta s'havia romanitzat del tot i fins es portaven els cabells a la romana -moda en voga fins a la segona República-, enfarregà primer i s'esbardellà més tard malgrat la gran quantitat d'emperadors i

contra-emperadors que el regiren. Segur que n'hi hagueren masses. Un temps emperadorejaven tres o quatre emperadors a cop i es partien la feina, amb mala cara, però se la partien. A les darreries hi havia pluralitat d'emperadors i cadascun anava a la seva i tots plegats es tiraven els plats pel cap. En fi, que quan es fa un imperi massa gran, quan s'ha de pagar a tanta gent que cobra de l'Estat, que les altures s'esgarrapen elles amb elles, que es perd el seny amb senyores que mai en tenien prou, que nous vinguts fan endreçar uns déus que l'imperi creia de tota confiança, i altres coses que saben els que fan històries de debó, els imperis es perden. Al veure les coses com anava,ho aprofitaren els pobles germànics, que mai han estat quiets, els quals eren dels enrolats per mig l'exèrcit romà ja havien nomenat emperadors pel seu compte, i començaren a fer parlar d'ells. Primer s'aliraren amb Roma, però gent de poca paraula, se'n desdiren i l'ajudaren a caure.. I pel País s'hi passejaren uns nous propietaris: gots i visigots,sobretot aquests darrers els quals vingueren amb molta empenta seguint el cabdill Ataulf, quina muller, la senyora Gala volgué tant si com no venir a tenir un fill a Barcelona. Els visigots es mataren molt sovint ells amb ells, sobretot els de dalt, però bo i això passaren vora 300 anys a la Peninsula. Els visigots, si volgueren treballar bé, hagueren de renunciar a les doctrines del senyor Arri, escampades després de les discusions picades tingudes amb el bisbe Alexandre, i substituir-les per les que ja llavors començaven a tallar el bacallà a casa nostra. A l'avenir-se amb els bisbes nacionals tot s'arreglà, i la gent de quartos llargs es feu visigòtica sense pensar-s'ho més.

- Fins ara hem estat romans, ara serem visigots...- deia la gent de dretes.

Del cert no se sap, però és possible que a Llafranc, si els visigots dominaven tot el país, algun hi passés una temporada. Si el veieren

i no en feren cas, mereixerien que figuréssin a la llista negra del País, llista que deu estar per fer i que avui podria ser una llista dé moltes plsnes. Segur, però que, en 300 anys, més d'un visigot estiuejà, almenys, a Llafranc.

El Lloc seguí pescant, treient coral del Cap d'Aigua Freda, cuidant vinya i fabricant gerres a la romana fins que es parlà del darrer rei visigot. Llafranc ho sabé quan ja tot estava donat i beneit., però es veu que el rei Roderic tingué una de les flaqueses que solien tenir alguns reis, visigots o no. El comte Julià, gobernador cristià de Ceuta, tenia una filla, Florinda, a dispesa a la Peninsula. Roderic la veié, s'hi acostà més que del compte, els hi atraparen i aquella atrapada fou fatal. La noia prou deia que ella es pensava que a un rei no se li havia de portar la contrària en res, més el comte, son pare, no hi passà de cap manera. Aprofitant que el bàndols dels fills del rei Witisa se les tenía amb Roderic, va demanar ajut als moros del nord d'Africa pr anar contra aquell rei que li havia engatussat la noia, adduint que si no se'l castigava fort, a ell i a la seva gent, moltes noies mores es podrien trobar en el cas de Florinda si al rei li passés pel cap de baixar a l'Africa mora.

I el moro Mussa, el qual tenia unes filles que se les estimavam molt, ordenà a Taric, cabdill musulmà molt amic del governador Musa, i que ja sempre havia tingut unes ganes boges d'anar a Espanya, que passés l'Estret i fes un escarment amb Roderic perquè la gent s'hi pensés en tractar malament a les pobres noies que de moltes coses comprometedores no en sabien res. Hi ha hagut molt interés a desmentir la causa del desembarcament musulmà a la Peninsula, però la gent prefereix més creure's aquesta que les oficials. La cosa que s'esdevingué fou que allò que havia de ser una expedició de càstig contra els corruptors de menors, es convertí en una gran i llarga passejada mora per tot

el territori peninsular. Quan Taric sortía, se li digué, abans d'embarcar-se:

- Torneu aviat, eh?

però el comandant al veure que després de derrotar les forces de Roderic la gent els rebía com si fossin de la familia, va seguir Península endins i, al trobar tantes facilitats, va fer dir a Mussa:

- Veniu tots!

i el propi governador amb nous expedicionaris feu parlar d'ell, en bé i en mal, a molts peninsulars i peninsulares, Musa, embalat, anava conquistant places i més places, feia proclamar sobirà al senyor califa, fins que fou cridat a l'ordre per Damasc. El califa es va enfadar molt d'aquelles conquistes i, assabentat de l'afer, va dir:

- Homes, tampoc n'hi ha per a tant perqué una noia s'hagués cregut un rei!

I va dir que no permetía que una reiliscada femenina s'agafés d'aquella manera, però ja noves onades de moros s'havien ficat al país al saber que els naturals no s'hi tornaven gaire, fent el sord a les opinions del senyor califa.

Els moros ja s'hi van acostar més a Llafranc. Primer es banyaren a Girona on encara s'hi ensenya el lloc on es refrescaven, però alguns excursionistes arribaren al Lloc, i:

- Qualsevol es banyi amb aigua dolça! - van dir.

Hi arribaren un dia de les Festes d'Agost que mai s'havien deixat de celebrar manés qui manés. A més de la presència de la gent del veinat, hi baixaven la que ja vivien als masos del pla que donava a Montràs, i els de les poblacions veines.. No se les deixava perdre ningú aquelles festes on ja hi havien saltat grecs i romans. Els serrains quedaren parats al veure com s'agafaven les coses aquella gent. Aquell no era un país per a fer-s'hi a cops de sabre. Era un país per a fer-hi amistats. I n'hi feren. I aquell dia es barreja-

ren amb la gentada que saltava al so d'una orquestra. Com que tothom s'hi disfressava a les Festes d'Agost, els veins es pensaren que l'escamot arribat era una comparsa de gent de Begur la qual tenia una afecció de no dir a disfressar-se. I no se'n feu cas. La tragèdia dels moros era que com que al principi venien, deien, a passeig, no s'emportaren dones i ací n'anaven curts ells que al seu país sempre n'havien anat grassos. I s'aprofitaren de la gran concurrència femenina i se n'emportaren alguna. Però com que gairebé sempre, per la Festa se n'esgarriava alguna i llavors no hi havia la costum de comptar-les, no es trobà estrany que en faltés alguna.

La desaparició de noies quedà compensada ja que algun moro no volgué tornar a Girona i es quedà al rodal. Anys i anys més tard el país no volgué moros i s'hi feu amb les dents. Es prescindí de l'anomenada que havien agafat mudant ciutats i inaugurant hortes a desdir. Se'ls va treure del país de mala manera, sobretot a n'els quenno tenien influència o molts quartos. I ara, a n'aquells descendents es té un gran interés a fer-los venir i a mostrar-los-hi les meravelles que pertot el país deixaren llurs passats, cosa perillosa per demés ja que els moros si un dia tornen a ser el què foren, poden fer un cop de cap per a reconquistar els seus antics dominis. S'ha de pensar que l'Estret és molt estret i que aviat s'és a l'altre costat. Ja s'ha vist no fa pas tant amb quina facilitat el passaren una colla de moros...

Els que es quedaren al rodal, no se'n moguerem. S'aliaren amb les noies del veinats i ja tenim que, a les aliances de grecs, romans, cartaginesos i possibles visigots, hi ha les musulmanes. I gent que corra amb sang mora. I és el que ells deien quan decidiren no tornar a Girona:

- Qualsevol es banyi amb aigua de l'Onyar!

Corren mals vents. Les noves triguen a arribar al Lloc, però ara la gent parla un altre cop de la fi del món. La primera fou quan Alaric saquejà Roma, que la gent de trona deia el càstig que les altures posaven en joc contra una generació que robava, matava i alçava faldilles a les dones sense miraments. Quan aquelles noves arribaren al Lloc, els romans ja tornaven a bellugar el cap. Amb el temps el desbellugaren i fort, vingué Carlemany a veure si ho arreglava essent rei dels francs i fent-se dir emperador romà i no ho arreglà malgrat haver-se plantat a Barcelona i haver-se casat cinc vegades que sembla que un home havent-se sortit de cinc matrimonis s'hauria de poder sortir de la cosa que fos...Tot això al Lloc se sabé quan Carlemany ja qui sap on era, però la cosa que va saber gairebé al comptat fou l'entrada dels normands a Empúries. Suecs, noruegs, danesos i normands, vingué un moment que a casa seva no s'hi pogueren estar. Hi passaven fred, i ells havien sentit a dir que França avall el sol era un sol sense boires, legítim, de debó...I que a més a més als paisos del sud d'Europa eren paisos molt ben proveits de gra, de vi, de diners i de dones brunes de les quals la gent del nord n'estava boja. I es dedicaren a desembarcar a les terres de mar tèbia i a fer-ho passar malament a tots els que tingueren la desgràcia de no fugir al veure'ls. A Empúries la deixaren com ja seria sempre més: una parada de rums. No li valgué el títol d'haver estat fundada pels grecs 13 segles anllà. Els empuritans, que en questions de negoci eren els primers, en qüestió de batre's amb una gent que no mirava prim no pogueren fer altra cosa, pobrets,, que cridar. Cridaren molt, això sí, però no els serví de res. Quant més cridaven, més s'enferotgien els assaltants i el resultat fou que d'Empúries només endeixaren els fonaments. Se'n sortiren tres empuritans els quals eren a mercat terra endins i foren testimonis muts i espantats de l'assola-

ment impietós i general. Només deixaren en peu una estàtua d'Eusculapi dient que les estàtues no poden dir mai res de les coses que han vist.. Els tres empúritans fugiren a tot fugir fins que no pogueren més. I a tothom que trobaven deien que els pirates havien destruit Empúries i que ho destruirien tot ja que eren uns pirates sortits del mateix infern els quals, dels pirates de la terra no en tenen ni per a començar. Un dels tres, a l'arribar a Torroella declarà que no podia fugir més i que si l'agafessin que l'agafessin. L'altre s'acabà pels voltants de Punta Espinuda, i el tercer, conegut pel regater Estrabó, arribà, perdut, a Llafranc.

Quan l'home es presentà al Lloc n'era batlle Julià, el que en un temps que el peix fluixejà feu obrir un camí vorejant la costa que portava a la cala veina, Calella, cala petita. De Calella, a mig aire de la costa, en sortia un camí que anava fins a la platja de Castell per arribar sense espinar-se a l'antic poblat que algú que no hi deixà nom alçà a la galta de les roques de llevant de la platja. Els afeccionats a l'excursionisme d'aquell temps podien fer una bona i profitosa passejada de Llafranc a Castell amb la mar a la vista... Julià escoltà, una mica esverat, l'anguniós relat d'Estrabó el qual, la veritat, es pensava que Julià l'escoltaria amb més cara d'espantat que la que feia...

- Es que hi va petar tothom, senyor! I ho cremaren tot i ho tiraren tot per terra, senyor!

- Carai, carai...- digué Julià.

I reuní la gent i feu repetir a Estrabó la fi d'Empúries dient-li:

- A veure si hi poses una mica més d'empenta ara que hi ha gent al davant. Fa temps que no s'ha espantat i a veure si l'espantes de debo. Tu mateix.

El regater Estrabó millorà molt més la primera descripció que de la caiguda d'Empúries feu al batlle Julià. Se sentí un "Carai!" general.

- Nois, davant d'això - digué el batlle-, em penso que hem de fer quelcom més que dir carai.

- Sí, què vols fer ...? - se li contestà.

- Veureu, segons diu aquest home, que ve d'Empúries, els pirates no n'hi deixaren cap de viu, o pocs.

- Empúries és molt més gran que el Lloc. Potser s'hi volien tornar.

- Estrabó, ja l'heu sentit, ha dit que només cridaven.

- Si ni ens hi tornem ni cridem, potser no ens mataran...

- Això ho saben ells, els pirates.

- I si no venen?

- Que les saps, tu, les intencions dels pirates?

- Jo, no. I tu?

- Jo la cosa que sé és que si venen i ens miran malament, ja no hi serem a temps. I si venen i veuen que no tenim les coses que ells volen, encara hi serem menys a temps.

- Jo sóc dels que no sé quines coses volen els pirates...

- Quartos, alimentació, dones i cremar-ho tot.

- Així ja sabem de quin mal hem de morir.

- Ah, però és que hem de morir?

- Si ens troben ací i no els caiem en gràcia, segur.

- Doncs que no ens hi trobin.

- Què vols fer, marxar? A on?

- No ho sé, però jo marxaria. Si no venen o passen de llarg sempre podem tornar.

Es discutí estona llarga. A molts deixar el Lloc no els venía massa

bé, la veritat, però d'altres deien que amb els pirates no s'hi pot jugar, que tenen males bromes i que la vida tampoc era tan de mal passar perquè aquella gent els posés inconvenients de força major a seguir-la passant. No s'arribava a cap entesa. L'home de més edat de la cala proposà fer una mena d'eleccions per a veure què es decidia fer: si marxar o quedar-se.. Que es fes allò que la majoria acordés. Els veins, democràtics ells, acceptaren fer aquelles eleccions. I es feren. Hi havia gent fora a pescar i no s'obtingué una majoria absoluta.

- Els que són a pescar no es volòran moure i tampoc votaran. Són abstencionistes, ja se sap. Jo donaria per vàlides aquestes eleccions encara que siguin per majoria simple.

Per pocs vots de diferència guanyaren els que volien marxar. Llavors no hi havia costum d'explicar el vot quina explicació mai ha servit de res, però els partidaris de quedar-se deien que com Llafranc no trobarien res, i els més llafranquistes declararen que si ells havien vingut al món a Llafranc, a Llafranc l'havien de deixar. I que els pirates no es ficaven gaire amb la gent que mal viu de guanyar-se la vida pescant. I que els que se'n volien anar eren els botiguers i els propietaris de terres i xàvegues i els que tenien noies guapes o dones en bon estat...També explicaren el seu vot els partidaris de deixar el Lloc. Digueren que si ells tenien quartos, béns i dones guapes no les hi havien pas proporcionat els pirates, i que no era just que ara els hi vinguéssin a prendre i, de pas, a eliminar-los a n'ells.

-...i jo - acabà el propietari número u - si tinc terres i xàvegues hi ha gent que se'n surt treballant els camps o les vinyes i d'altra ajudant a portar xarxes en terra. Ademés, es diu que devegades els pirates han mal ferit els rics, per ser rics, i als pobres, per bu-

rros. Després, aquest patir d'esperit de si venen o no venen no pot portar res de bo. Quedar-se és una bogeria.

El batlle Julià feu una bona intervenció. Era un home al qual agradava de quedar bé amb tothom, que hi ha vegades que s'hi pot quedar.

- Tenim el resultat d'unes eleccions, que s'ha d'acatar. Ara, tots teniu raó, els que us voleu quedar i els que voleu marxar.

Tothom restà mirant-se el batlle.

- Sí, marxar i no marxar, no em mireu així...Espereu-vos. Si els pirates ens troben amb els pixats al ventre...

- Senyor batlle...!

- Amb els orins a la bufeta, doncs. Si els pirates ens troben com he dit, ens podriem trobar de fugir malament i molts hi petariem.

A partir de demà es farà un simulacre d'abandonar el Lloc. Tindrem un vigilant dalt la muntanya de la Guarda i, en un moment determinat tocarà tres vegades el corn. Serà la senyal indicant que tothom haurà de fugir.

- Cap a on?

- Espéra't Paretes! Els botiguers ho tindran tot a punt, i els pagesos...

-,I jo de les vaques, què en faig?! - fou la nova intervenció de Paretes.

- Paretes, parles tu o parlo jo?...Al pla del damunt de Llafranc, passada la font de Vilarmau, ja s'hi han fet alguns masos. Parlarem amb els propietaris. S'ha de suposar que donaran facilitats fins que la gent es pugui construir la seva propia casa. Ara, tinguent en compte que el pla no és massa apartat de l'aigua, jo recomano que es facin cases senzilles que no portin gaire feina de paleta. Dic això perquè també hi poden arribar pirates al pla i pot succeir que el poble s'hagi d'anar fent una mica més terra endins. Vet-ací on podràs dei-

xar les vaques, Paretes...Aquest exercici es farà tres vegades la setmana fins que la gent s'acostumi a fugir bé. Quan el del corn vegi prates, els tocs seran quatre. Entre tant es viurà a Llafranc i no s'hi viurà...Entesos?

Es parlà amb els propietaris d'alguns masos. No tots aprovaren el Pla Julià, però varis digueren que, per uns dies, acceptarien vaques, vells, gallines, criatures i dones embarassades. Els homes podiren dormir a les pinedes o al mateix Llafranc ja que es tenia entès que els pirates no treballaven de nits. La hospitalitat dels masos es pagava amb aportacions de peix i dels fruits dels camps.

Passen uns dies de calma i de quietud. Algú comença a pensar que Estrabó va exagerar el seu relat i que la por li vafer veure coses que no havien succeit., o que tot plegat ho havia somniat. Al principi, els tres cops de corn feien córrer la gent, i la primera setmana d'exercicis fou un èxit pel batlle Julià. A mida que passaren dies, els veins si fugin, ja no fugien tan cremats com al començament. Algun dia hi hagué llafranenc que ni es mogué del lloc al sentir el corn. I, un dia, aquell dia que sempre arriba, algú demanà:

- Ha tocat tres o quatre vegades, el cornador?

- Ai, no ho sé, però com que jo sempre fujo...

I aquell dia el corn tocà quatre vegades. Els que comptaren els tocs ho deixaren tot fugint cames-ajudeu-me. Els que es pensaren que es tractava d'una nova tocada dels exercicis setmanals ho passaren molt malament...

Sí, eren els pirates. El tocador de dalt la muntanya de la Guarda al veure els vaixells, va deixar el corn i feu unes passes muntanya avall. Es repensà, però, al fer-se càrrec que amb quatre cops de corn podia salvar un poble. Tingué els seus dubtes de poder fer els quatre avisos, ja que al divisar la petita esquadra pirata remant acompassa-

dament, segura de l'acció que anaven a emprendre, restà sense alè. Però els havia de fer. Reculà al lloc on havia deixat el corn, l'engaltà, i no sortí cap so. Pensà que amb l'espant havia perdit el buf, ja que normalment a n'aquell corn li feia dir el què volía. Ho intentà de nou posant tota l'ànima en la bufada i es va veure impotent per a llençar cel amunt no quatre, sinó un sol dels avisos que li havia encomanat la comunitat. Hi ha actes heroics que passen desapercebuts pel món i ningú pot reconèixer la seva valor amb monuments o pensions vitalicies. Fou la cosa que passà amb el cornador oficial de la muntanya de la Guarda. Ja nerviós, posà tota la força dels seus dos pulmons i més n'hagués tingut, en la nova bufada. Sortí un so apagat com si toqués amb sordina per a no despertar a un que estés dormint. Al cornador, el qual per si algú ho vol saber es deia Ullastre, se'l veia suar com si parés, sense paraigua, un abundós reuixat de maig. Redoblà l'esforç i li sortí un primer toc raonable. Però allò no era avisar que s'acostaven pirates. Amb un toc no anava enlloc i la gent es desorientaria. El segon toc li costà, segons pensà ell, com tenir una criatura de mal tenir, però el feu. Per treballs que li hagués costat aquell segon toc també era insuficient. Jugant-s'ho tot executà el tercer, ja agenollat...Però si no feia el quart la gent es pensaría que eren els tres tocs d'assaig. S'alçà com pogué, s'omplenà els pulmons d'aire que ja no n'hi volien més i dient "Llafranc!" abans de tocar, feu definitivament el darrer esforç ja rebentat de galtes. El quart toc sortí, no com ell hagués volgut, però sortí. Tant que patí per a fer-lo aquell quart toc i molts que el sentiren el maleiren.

Quan temps després el trobaren caigut al costat del corn amb les galtes obertes, ningú no s'adonà que havia fet els quatre tocs amb el corn embussat.

Si tot s'hagués fet seguint el Pla Julià, a Llafranc no hi hagués hagut baixes. Els que ho pogueren dir digueren que la culpa del daltabaix fou dels pirates per haver trigat tant a presentar-se, i haverse tingut de passar tants dies tocant el corn amb tocades d'assaig. El daltabaix, doncs, fou de consideració. Al no trobar el botí que es pensaven, ja que algú d'Empuries els va dir que el coral el compraven a Llafranc, que n'era ple, i que s'hi criaven unes noies molt guapes, els pirates feren allò que solien fer quan s'enutjaven: ho feren pagar a qui tRObaren a la cala i ho cremaren i ho saquejaren tot. Llafranc quedà gairebé com la pobreta Empúries. Cremaren el que trobaren a les botigues majorment roba de senyora ja que els pirates les volien sense, esbotzaren portes i finestres, derrocaren parets, enfonsaren teulats i feren xisclar dones. Ara, a les dones les feren xisclar i prou empaitant-les pel passeig de la platja ja que no responien a la informació que sobre les dones del lloc els havia donat aquell empurità espantat. Les seguien a grans crits tot dient-les-hi:

- Ai que t'agafo! Ai que t'agafo! -, i: On són les guapes?

Les dones, per a veure si se'n sortien bé, deien que llurs marits les havien deixades expressament perquè deien que feia massa temps que les havien de rosegar. No s'entengueren per preguntes que fessin uns i respostes que fessin les altres. Una de les dones, tipà de córrer i a la vegada donant-se el cas que si son marit estava fart d'ella ella n'estava més d'ell, s'aturà i encarant-se amb el cap de l'escamot li digué:

- Ja n'hi ha prou de fer-nos córrer. Que tampoc estem tan malament, senyors pirates, eh?

No se'n sortí, però. Els pirates les feren córrer i prou. Si aquella dona volia alguna cosa més que córrer o ho havia de dir d'una altra

manera, o potser, coses d'ells, aquell dia els pirates només les volien veure córrer. Quan passat tot i fora els pirates es trobarén amb llurs marits, algunes van dir que els desembarcats, amb elles, no s'havien estat de res. Allò tocà el cor a diversos marits els quals van pensar que potser si no les hi donaven la importància que tenien a les pròpies, i se les tornaren a mirar una llarga temporada com se les miraven abans de mirar-se-les malament.

Després d'aquella incursió piratesca els llafranencs agafaren por de debó. A la majoria aquella por ja no els deixaría mai més i aniría de pares a fills, com les herències. Les cases foren destruides. El poble era inhabitable. S'havia de fer nou, i qualsevol l'hi feia sabent que l'ofici de pirata comptava cada dia més amb nous associats. I es deixà Llafranc tal com era. Els que hi pescaven s'apanyaren fent-se uns habitacles de bon fer perquè si els pirates tornessin i els destruíssin no els donguéssin massa disgustos...Però qui el veia i l'havia vist Llafranc!

Els botiguers hostatjats als masos del pla, seguiren fent negoci viatjant, i els propietaris seguiren fent-se treballar camps, hortes i vinyes, però:

- No és això...no és això! - deia l'encara batlle Julià -. S'ha d'anar pel poble!

I convocà la gent. I feu la proposta de construir lluny de l'aigua.

- I qui pugui, que s'hi faci una bona casa i qui no pugui que no se la hi faci tant...

Devegades la gent ha crégut l'autoritat. No massa sovint, però algun cop l'ha creguda. I aquell la cregué. Pensant en tot, i que els pirates també podien arribar al nou poblat, les cases es feren sense amoinar-se massa. Si havien de fer mala fi, quines ganes, deien, de

matar-hi massa temps. I així sortiren les cases!
Aprofitant que els masos feien una mena de rodona, es començaren a fer cases al mig de la mateixa aprofitant una pendent suau. Dels teulats, quan hi foren, es dominava molta part del pla que baixava a la mar.
I ja tenim poble. El batlle Julià aconsellà que se'n digués Llafranc, però hi hagué contra-opinants que deien que si els pirates sabien que Llafranc s'hagués traslladat terra endins el tornarien a assaltar. I el poble passà un temps innominat. Quan hi hagué les primeres quatre cases fetes, es parlà de dir-ne Quatre Cases. La proposta no reexí. Amb el temps to el què es feu fou posar aquell nom a un carrer de la vila. Els que s'oposaren a que el poble es digués Quatre Cases, deien, potser amb tota la raó, que a mida que al poble s'hi fessin cases noves se l'hauria de canvisr de nom cada temporada, a menys que se'n digués Cases Noves, que era un bon nom.. Hi havia discutidors al poble i tampoc trobaren el nou nom prou idoni ja que, exposaven, al poble hi hauría sí, cases noves, però també n'hi hauria de velles. Potser algun ajuntament d'anys a venir s'assabentà d'aquella proposta i en honor dels proposants donà a un carrer de la vila el nom de Cases Noves...
I el poble s'anà fent gran. Pel món passaven coses, com sempre. El món és molt gran i quan uns estan quiets, els altres no n'estan i devegades no està quiet ningú. El pais encara era ple de moros i de jueus, i els franceos entraven i sortien sempre que els passava pel cap. Sempre hi han tingut afecció els francesos a ficar-se al País. Volien que aprenguéssim el francès, es veu, ja que altrament no es compren aquesta dèria, aquesta tossudería de venir a casa nostra. I la gent s'havia de batre, la batissera, contra tots els forasters entrats amb males intencions. El País ja era dividit en comtats, i els reis no paraven de regalar pobles i castells a la gent que els ha-

via ajudat amb sabres a les mans o amb diners a la butxaca.
Quan el poble ja feia una mica de goig fou assignat a un vescomte de q quin nom no es té memòria. El vescomte hi anava molt poc al poble, però cada vegada s'emportava una cosa o altra. Primer, no gosava demanar gaire, però al veure que els veins no rondinaven massa, anà apujant les demandes. Era el senyor, i els senyors, un temps, podien demanar el què volien. Com en tot, hi havien senyors que demanaven raonablement i d'altres que demanant es quedaven sols. Com que tenien terres, homes i dones a la seva disposició, ho demanaven tot. Les terres, per a tenir-les, els homes per a fer-les-hi treballar, i les dones ja se sap, molts, per què les demanaven. Quan als pobles hi anaven els senyors que demanaven massa, la gent renegava d'amagat llevat de la que no ho feia perquè deia que el senyor era el senyor i ho podia fer tot.
El poble, doncs, era d'un senyor el qual senyorejava molta cosa. I al poble sí, tothom era amic perquè la gent es veia cada dia, però ja hi començaven a haver classes. Hi havia gent de diners i gent que no en tenía, coses aquestes que no són exclussives de l'antigor ja que en els temps moderns s'esdevè el mateix problema. I, com modernanament,llavors hom s'havia d'aparellar amb representants del seu braç. Altrament, solien presentar-se dificultats. De tota manera, de sempre, abans i ara, les noies ben plantades han arribat a fer casoris en els quals només hi han aportat el benplantament, facilitat que els homes no han tingut tant a la mà. Que un ric es casi amb una pobra guapa, s'ha vist moltes vegades. La guapesa femenina ha fet molt més que bons casoris. La cosa que ja no s'ha vist tant és que un home pobre, per guapo que sigui, es casi amb una rica. Els que posseien una noia guapa, doncs, i eren de pocs cabals, se la solien guardar el temps que fos per a veure si la col.locaven bé.

Aquest era el cas del matrimoni Trenes que feu una obra mestra: llur filla Clavellina. Clavellina sortí com un pom de flors, i això que els seus pares no eren res de l'altre món, sobretot Trenes, l'espardenyer. Els veins se'n feien creus que Clavellina fos filla de l'espardenyer al qual, quan es casà , la que havia de ser la seva sogra, ja va dir a la seva filla:

- De bon espardenyer potser ho sigui, però pensa, filla meva, que la cara que porta l'hauràs de veure sempre més i devegades de molt a la vora!

Però la senyora Trenes era de les que no volía creure a la mare, i tirà endavant.

I no eren unicament els veins que tenien dubtes sobre la paternitat de l'espardenyer sinó que ni ell mateix s'ho acabava de creure que fos l'autor d'una cosa com Clavellina, i més d'una vegada havia dit a la seva muller:

- Vols dir, Begònia, que la noia és filla meva de debó?

Begònia s'ofenia, i amb raó, quan sentía aquells dubtes de l'espardenyer, ja que amb la construcció de Clavellina no hi havia intervingut ningú més que el senyor Trenes. El que succeí fou que Begònia desitjà tant tenir una noia que no retirés a son marit, que li va sortir la que ella volia. Quan Begònia va fer aquesta declaració, l'espardenyer li va dir que ell, quan posava les primeres pedres per la vinguda de Clavellina, tota l'estona no deixava de pensar:

- Si és una noia, que no em retiri a mi!.

Ambdós veieren els seus desigs complerts. Quan els de dalt s'imposen als de baix, de desigs, passen coses d'aquestes.

I a casa l'espardenyer pujaven la noia, ho deia tanta gent, esperant que algú principal portés Clavellina al casori. I tot el día se sentía:

- Clavellina, no surtis que et tocarà el vent!

I:

- Clavellina, no surtis que et tocarà el sol!

I Clavellina era molt formosa, però se la veia, quan se la veia, blanca com un lliri. Semblava pasteuritzada. Aquelles precuacions familiars originaren més d'un comentari i, d'entre ells, se'n recullí aquest:

- Que no la deixin tocar per segons qui, mira...però que no la deixin tocar ni pel sol, què voleu que us digui!

El poble ja ho donà per entès que a Clavellina se l'hauria d'emportar algú molt principal, sobretot després d'haver rebutjat els Trenes més d'algun hereu del rodal amb bona propietat.

- No, no fa per a Clavellina... - era la contesta dels Trenes davant qualsevol suggerència del veinat....

Hi ha gran remanament al poble. Es diu que hi arriba el senyor. Fins llavors el senyor no se n'havia emportat cap noia del poblat, i la gent deia que era perquè mai no havia vist Clavellina. Els veins avisen a l'espardenyeria de la visita. Els pares de la noia la preparen.

- I, filla meva, avui vindrà el senyor. Ara és hora d'estar alerta. Nosaltres i els veins confiem amb el teu pamet, sents?

- Bé, i jo què tinc de fer?

- Tu només t'has de deixar veure. El senyor ve a cobrar i es mira ben poques coses, però per anar on s'hostatge ha de passar per davant de l'espardenyeria. Tu no has de fer res més que sortir al balcó. Si aquest home és com ha de ser, ja en tindrà prou veient-te. Després segurament que parlarà amb l'espardenyer, i tant ton pare, com jo i les veines estem molt ben disposats. M'entens, Clavellina?

- I com és el senyor?

- Té casa a Girona. I d'un home que tingui casa a Girona, no se n'ha de voler saber res més.

- Doncs, mira, em deixaré veure...

Si cada dia només sortís el sol, deixant a part que és un espectacle de gran volada i que no està a les mans de savis, generals ni caps de govern per democràtics que es diguin, tota la gent que escriu, bé o malament, aviat hauria acabat la feina. Sort, per a la gent que escriu, que el món cada día posa temes a l'abast. Degut a la constància de mals entesos, el País no sabia cap on girar-se. Els que ho sabien eren els enrolats en la piratería, tant de mar com de terra. Els pirates de terra, alguns pirates de terra, solien tenir idees distintes dels de la mar. Aquests, generalment, tenen males idees i per a obtenir botí passaven per damunt de tot i les baixes no tenien fi. Alguns pirates de terra, coneguts per bandolers, han anat a la seva sense intervencions fatals. No tot han estat tampoc robadors de rics i protectors de pobres, però les actuacions dels fora, o poc fora, de la llei, terrestres no han tingut la ferotgia dels de la marina ocasionada potser per haver de mantenir cames de fusta, mans de ganxo i ulls tapats amb tres dits de cuir. Jaumot Maria-Lluisa era un bandoler més a la colla que actuava al País. Tenía un valent cavall negre i només l'acompanyaven un escanot de quatre cavallers. A les terres que actuava no se li sabia el nom, i, abans d'entrar en joc sempre avisava. Hi sortia guanyant tothom. Ell, el seu equip i els que havien de pagar. Era un bandoler una mica distint dels altres. Malgrat ser un gran manejador de sabre mai l'havia manejat amb males intencions contra la seva clientela..Feia, sí, les peticions amb el sabre a les mans fent-lo passar a molt poca distància

del nas dels demanats per a fer-los decidir, i en aquells temps els nassos es tenien en molta estima. Algun tossut es resistia i Joanot no tenia altre remei que esgarrapar algun nas, però, en general la majoría dels assaltats pel nostre home es podien seguir mocant sense masses dificultats. Una de les especialitats de Joanot era la de disfressar-se. Portava sempre a coll una arqueta curulla de barbes i bigotis de tota mena. I hi tenia tanta traça a suplantar personatges que més d'una vegada s'havia sentit dir:

- L'és de debó, vostè, el governador?

S'esdevingué que Joanot Maria-Lluisa rondava pels voltants del poble el dia que el senyor del mateix havia anunciat la seva visita. Els camins de llavors eren pocs i de mal transitar, estrets i amb molta verdor a cada costat la qual cosa contribuia a que els bandolers i assaltadors de ciutadans treballessin sense dificultats. Un de l'escamot portà la nova.

- Capità, fa dies que la feina no mata, i anem fluixos de moneda i de vianda, però potser avui podrem fer la pau. S'acosta un reguitzell de gent mudada.

- Quants són?

- Set.

- Us hi veieu en cor?

- Si els envestim sense que s'ho pensin, segur, perquè s'espantaran i de la gent espantada no se n'ha escrit mai res de bo.

D'un petit turonet es veu venir un estol de gent mudada. Els homes de Joanot l'esperan amagats dins un verder d'un revolt, i, en el moment just criden l'alto a l'estol comanat pel senyor del poble. Tal com havia dit el que descobrí l'estol, aquella gent s'espantà molt, molt més del què es comptava que n'estaría. Desarmar-los fou obra

d'un moment.

- Senyors meus - qui parla és Joanot-, el meu ofici és el de bandoler. M'hi guanyo la vida, i tinc de mantenir el meu personal. Si la meva gent no cobra, em fa vaga i tinc de pagar de la meva butxaca moltes hores perdudes. Per tant, diners i no discutim més.

El senyor, el qual està tan espantat com els altres, intenta quedar una mica bé davant l'estol.

- Veurà, senyor, discutir és quan un diu coses i l'altre també. I ací només parla vostè.

- Doncs discutim, si aixi ho vol, però haurà de pagar igualment. Quartos, senyor, i aviat.

- Precisament jo anava a cobrar al poble... I de diners en porto molt pocs. Si m'hagués assaltat tornant de cobrar...

- Vostè es pensa que un bandoler modern es pot enredar així com així? Anar al poble i sortir-ne acompanyat de molta gent, no?

I Joanot Maria-Lluisa s'adona que el senyor té més o menys la seva figura. Només hi ha una barba de diferència. I Joanot té una idea brillant. Es farà passar pel senyor...i possiblement no hi hagi baixes. Era la diferència d'actuar entre els pirates de terra i els de mar.

- I raja el poble, senyor?

- Què vol! Es un poble de poques cases i ple de gent tacanya que es pensa que perquè ha de pagar s'ha de morir.

- Bé, anem per feina. A despullar-se tots!

- Però...

- No tingui por. També ens despullarem nosaltres. Es tracta de canviar les robes. I de pressa. Abans, quartos, per si al poble no paguen.

- Pe...

- Res, s'han acabat les discusions. Quartos o cops de sabre. Triin.

...

- No se'n donen vergonya d'anar pel món amb tants pocs diners?

- Ja li he dit que anavem acobrar.

- Però no ha dit que no pagaven?

- Home, un o altre sí que sol pagar. Li sap greu, però paga...

I ja tenim l'escamot de Joanot Maria-Lluisa abillat com si anéssin a un ball de gala. Els set homes de l'estol del senyor, vestits de bandoler, han quedat sòlida i netament lligats a uns arbres de vora el camí. Joanot és un bandoler especial i ha deixat al damunt de cada lligat un rètol on s'hi llegeix: "Avariat"!

- Ja venen! Ja venen! - se sent a dir a algunes veines que han vist l'equip de Joanot.

Els que sabien que la visita del senyor volia dir pagar, es tanquen a casa. Al carrer hi queden algunes dones, criatures i gossos. Hi ha algun aplaudiment, pocs, però n'hi han. No s'aplaudien gaire les visites de cobradors d'impostavors, fossin funcionaris de l'Estat o el propi senyor del poble.. A cal espardanyer es fan els darrers tocs a Clavellina. Quan sembla que la tenen a punt la fan sortir al balcó. Joanot Maria-Lluisa, al veure les cases del poble, posa mala cara. Veu moltes portes tancades.

- Mal negoci farem! - diu algun de la colla.

S'arriba a la petita plaça, i es veu Clavellina al balcó. Joanot queda astorat davant la presència de Clavellina. L'escamot espera ordres. L'espardanyer i senyora surten a la porta i:

- Senyor, és a casa seva...- diuen al que ells creuen és el senyor.

- La noia del balcó, és de la casa?

- Sí, senyor.

- Digueu-li que baixi.

- Sí, senyor. Perxò la teniem al balcó.

No es pensava Joanot trobar tantes facilitats. Però es repensa i veu clar que aquella noia la tenien al balcó perquè la veiés el senyor del poble. "Aquest sí que serà una bona operació!", li balla pel cap.

Baixa Clavellina i l'home veu que és molt més guapa que quan era al balcó. No n'havia vista mai cap Joanot Maria-Lluisa de dona com aquella. Sí, com a bon bandoler, ell alguna vegada havia tingut companyia femenina a muntanya, però era una companyia que no durava i que no era mai la mateixa. Sovint la companyia passava el dia plorant i era una mala companyia, però Joanot no podia pas, tinguent en compte el seu ofici, tenir una companyia escollida com tenien els demés mortals. No es podia pas presentar a cap casa de gent honesta a demanar noies per a casar-s'hi pel perill que comportava haver de declarar l'ofici que feia i el domicili que tenía. Les companies que fins llavors havia tingut eren companyies obligades i, és clar, no era pas la mateixa cosa tirar floretes a una companyia que les acepta i les torna,que tirar-les a una que és un sac de gemecs.

L'espardenyeria es vessava en compliments obsequiant al senyor de la millor manera que sabía.

- I aquest vi, li agrada, senyor?

- M'agrada molt més la noia.

I era de debó perquè Joanot no va treure els ulls de Clavellina en tota l'estona. Per si les coses anéssin malament la repassà curosament per a tenir-ne sempre més la visió que ara en tenía. Per la seva part la noia pensava que el senyor era un galan minyó. Primer es deixà mudar i feu una serie de somriures ensenyats per l'espardenyera, amb el propòsit de plorar si convingués segons veuria de

quin senyor es tractés. I n'estava encantada d'aquell senyor. I els somriures, a mida que passava el temps, ja eren els propis. L'espardanyera n'estava tota contenta de com se li portava la filla.

- Així...la noia li plau? - ja s'atreví a preguntar la senyora Trenes.

- Molt. La teniu compromesa?

- Sí..no, no! Si precisament la guardem per algú, com li ho diré jo... per algú de més rendiment que els homes del poble, sap?

- I jo, els sembla que sóc prou?

- Veurà, creiem que no podem aspirar a més...

- Bé, i la noia què diu?

- Clavellina, reina, què dius tu?

- Jo sempre he cregut els pares.

- Però els creus perquè els pares s'han de creure, o...

- Em penso que no els creuria si em diguéssin que no ho volen...- digué la pobra Clavellina tornant-se molt vermella.

Joanot Maria-Lluisa pensà que es trobava davant l'episodi més extraordinari de la seva vida. Feu comptes ràpidament. Aquella noia l'havia meravellat només de veure-la dalt del balcó, i quan més se la mirava més el meravellava. Ell era un bandoler, però en aquells moments era un home subjugat per una dona fins al cap d'amunt. Deixaria l'ofici, faria el què fos, però amb Clavellina. Per a veure com podrien anar els esdeveniments, llença un cap:

- I si jo no fos el senyor del poble...

- Ara ja m'he decidit - va dir Clavellina envermellent més que la vegada anterior.

Joanot Maria-Lluisa ja no va voler saber res més. En aquell moment algú de l'escamot entra a l'espardenyeria i diu:

-- Què fem amb la gent que ha de pagar?

- Passeu de casa en casa i digueu que pagui qui vulgui! - contesta

el capità sense apartar els ulls de Clavellina.

Quan el preguntador es reuní amb l'escamot:

- Nois - va dir-, em penso que tenim capità per poc temps. Hi ha una dona pel mig.

Un a un els de l'escamot s'acosten a l'espardenyeria, i al veure l'estampa de Clavellina i de la manera que es miraven amb el capità donen tota la raó al que prèvingué que perillava la capitanía.

Han quedat pocs testimonis d'aquells fets. Algú va dir, però que al passar la gent del bandoler de casa en casa diguent que pagués qui volgués, la gent va reaccionar d'una manera que no s'hi comptava i la recaptació fou de les més profitoses que es recordaven.

- Sempre hauria de ser així, el pagar. Que ens ho deixessin a la nostra mà - deia el veinat.

Se sabé també, que Clavellina va portar a Joanot Maria-Lluisa a contemplar el poble vist des de la Muntanya de la Guarda, i allà l'home renunciá definitivament a la bandolería. Va dir que mentre de tant en tant pogués mirar aquell paisatge amb Clavellina al costat, ja no demanava res més...Se sabé igualment que Joanot s'emportà la filla de l'espardanyer muntanyes enllà. Un caçador que es volíaa aturar a una font va sentir com Joanot contava la seva vida sense amagar-ne res, a Clavellina. El caçador era trapasser i va volguer sentir la contesta de la noia. I la noia digué:

- Joanot, jo ara ja t'he donat el cor i no el podria pas donar a ningú més...

I també se sap que una vegada deslliurats el senyor i acompanyants, quan es presentaren al poble, tant els que havien de pagar, com els pares de Clavellina, digueren:

- Senyor, ha fet tard...

I encara se saberen més coses. Uns anys més tard un vei que venía

de molt lluny, va contar que una nit de llamps i trons demanà acullliment a una casa a la qual va trobar una parella de vells que li donaren pa i llar. La parella va estar molta estona mirant el foc amb les mans agafades. La dona, bo i plena de cabells blancs, encara feia el seu goig. De jove devia haver estat molt formosa. De tant en tant recalcava el cap a l'espatlla del vell i li deia:

- Joanot, bandolerot meu, que s'està bé acostada amb tu...

- Clavellineta, que hi ha forasters...

Quan aquell veí arribà al poble, els espardenyers, i això que visqueren anys, ja qui sap on eren. Aparentment no eren massa lluny, ja que els enterraren en un petit cementiri que hi havia a tocar l'església.

El poble ja no són les quatre cases del començament. No n'hi ha moltes però ja se'n pot dir poble sense haver-se de tornar vermell. Es veuen moltes masies escampades que amb el temps seran els pobles de Montràs i d'Esclanyà i els barris de Vilaseca, del Pi Vert, del Brugarol, dels Forns, de La Creu Roquinyola, dels Horts del Pistol, del Brugarol, de la Torre dels Moros, de l'Hortal, de Rapinya, del Pedró, de Les Torretes, del Barri del Ninot...Quan hi ha novetat, els masos s'avisen a cops de corn. I de novetats, lluny del poble n'hi havia qui-saples. Les lluites entre indigens i forasters seguien fent patir del cor a la gent pacifica i a la que no n'era. A mar i enterra hi seguien havent bàndols de pirates els quals, de tant en tant, feien portar molts rams de flors als cementiris. Però al poble feia temps que els pirates el deixaven en pau. La gent no s'ho acabava de creure i sempre hi havia algú que cridava el mal temps. Quan es parlava de la tranquil.litat que hi havia, sempre sortía aquell pronosticaire de-

clarant:

-...i el dia menys pensat, ja ho veureu...

Ho va dir tantes vegades, que un dia ho endevinària, és clar.

Ara el poble ja té nom. Oficialment se'n diu Palaz Frugello, però la gent troba el nom de mal dir i en diu Palafrugell, Palafrugelli i Palaforgell. El rei Jaume en deia Palafragell. Fos el quin fos el que valgués ja hi havia nom. Ja algú el tenia registrat i, entre ells, algun comptable de les bandes de pirates que feien les seves lleis a la mar i als pobles costers. Per la mar s'hi passejaven pirates de totes marques: turcs, argelins, moros de diverses races, i pirates independents. El temps de Palafragel, com que els pirates no se solien associar amb les autoritats, feien tot allò que volien. Assaltar un poble i deixar-lo en cos de mànegues era questió de pensar-s'ho i prou. Tenien una bona organització aquells pirates. Disposaven d'espies en diversos llocs els quals els facilitaven inventaris molt acurats de les existències a les botigues, de les de diners i de les de dones. Perxò moltes vegades els pirates picaven segurs. Si no tenien informació dels béns de determinat poble o ciutat, feien l'assalt a cegues, sortís com sortís. Quan posseien documentació ja sabien per endavant més o menys amb quin boti podien comptar. Quan no en tenien era quan s'enfadaven al veure que l'operació els costava més que les coses que en treien, i era quan s'enutjaven fort i ho pagava la gent la qual no hi tenia cap culpa a no tenir allò que volien els pirates. El poble, llavors, després d'haver passat per moltes mans que no el volgueren, pertanyia ja als priors de Santa Anna. No el va triar el poble aquell priorat com tampoc havia escollit els senyors anteriors, però ja en aquell temps el poble podia triar molt poc en segons què...

- Ho veieu?! - són paraules d'aquell pronosticaire conegut.

L'havia endevinada. Hi havia incursió pirata. Demanen diners. Als veins els venia tan malament de donar diners, que fins davant d'un pirata armat feien el pobre.

- No en tenim més, som pobres...

Però els pirates insisteixen. Ja ho saben que a la gent mai li bé gaire bé de desprendre's de quartos. Davant alguna plantofada augmenten la quota que pensaven donar. Els pirates ja actuen en pirata. Agafen set noies., les més boniques del poble. I diuen que si no hi ha més diners s'emportaran les noies.. El poble pot ser petit i dir-se un nom de mal dir, però les noies se les estimen com el que més. Els pirates diuen que no volen perdre la paciència i que tornaran al cap de dues hores. I s'emporten les noies per a fer decidir la gent.

- I si us decidiu abans, estem fondejats a Llafranc!

El poble es reuneix. De les set noies en festejaven quatre. Els quatre festejadors han anat de casa en casa convocant a la reunió. Algú, per tota contesta ha dit que en aquest món s'havia de patir i que contra uns pirates com aquells ben poques coses hi havia a fer. El poble, però, en fa una questió nacional d'aquella agafada de noies. S'avisa a tothom i els avisadors diuen que els qui no acudeixin a la crida se'n recordaran. La reunió es té a casa Joan Busquets.

- Hi som tots? - pregunta el vei Busquets.

- N'hi ha tres que han dit que en aquest món s'ha de patir.

- Tenen noies?

- Si.

- Quedaran solteres. I això va pels joves.

- Bé, és dels pirates que havem de parlar.

- Parlem-ne. Volen diners, no?

- Nosaltres vam donar tots els que teniem, però ells en volen més. I la gent que en té no en vol donar més. Potser s'han espantat poc...

- Veuràs, les set noies són totes de baix o de dalt?

- Tres, són de les hortes de baix, gent que van bé. Les altres quatre són del Pedró, de la mà baixa, i encara que a llurs cases volguéssin donar quelcom no sé d'on ho haurien de treure. I jo crec que els diners s'han de treure d'on sigui...

Hi ha una intervenció del que porta l'hort de la casa del canonge.

- Demano la paraula...Aquesta tarda arriba el que jo li meno l'hort. Qui sap, ben parlat...Ara, que tinc entès que aquest senyor ve a cobrar i si en lloc de cobrar ha de pagar...

- Es pot provar. Tot serà que els pirates es vulguin esperar.

- Se'ls hi demana.

- Qui?

- Algú de barca.

I els reunits es miren al corsler Bastons el qual festejava precisament una de les noies que tenien els pirates, segons sembla dalt la barca fondejada a Llafranc.

- Què et sembla, Bastons? I de pas podràs veure la xicota...

- Jo tenia ganes de fer quelcom més que anar a dir-los-hi que tinguéssin paciència, i potser encara ho faci. Però si voleu que hi vagi amb l'encàrrec que m'heu fet, me n'hi vaig.

Bastons se'n va corrents a Llafranc. Avara la barca i s'acosta a la dels pirates.

- Ep! Els de la barca!

- No t'acostis massa, pescador, si no vols que et pesquem a tu!

- Us vinc a dir que està per arribar l'home dels quartos, que ja ens

podeu tornar les noies.

- Que no saps amb qui te'ls jugues tu, els quartos? Som pirates nosaltres. Primer pagueu. Després us tornarem les noies.

- Vull dir que no us poseu nerviosos que hi ha quartos a la vista.

- Les noies encara no les hem tocades, però si no hi ha diner estan ben arreglades...

- Hi haurà quartos.

- Hi haurà noies.

- I com ho sabrem que no les haureu tocades?

- Puja i les veuràs.

Bastons era un coraler de cor gruixut i pujà a la barca pirata. Ell, com se sap, festejava una de les presoneres, i era un festejador d'aquell temps els quals per la noia dels seus pensaments ho envestien tot, fos o no pirtata la cosa a envestir.

- Mirate-les...- li digué un pirata principal-. I ja en tenim una de tpiada cadascun. I com que som més que pas noies tenim, n'hi hauran que hauran de servir més d'una vegada...

Si no s'hagués tractat de pirates aquells homes s'haguéssin enternit veient com es miraven el coraler Bastons i la presonera Irene, però eren pirates i pirates d'aquells temps i no podien ser de cor prim. L'ofici es portava reiure's de les coses que feien plorar. Per a ells una ganivetada ben donada, era com per qualsevol altre fer una paret dreta, capejat un temporal o sembrar blat de moro a temps, que és el mes de març. Li deixen mirar la noia, i ells riuen com bojos. Quan el coraler surt de la barca, els pirates, sabent que en terra s'espera l'home dels quartos, decideixen anar-hi.

Som al poble. Ha arribat l'enviat de Santa Anna (corporació religiosa barcelonina la qual té el poble a les seves ordres). L'home ha sortit amb instruccions d'anar a cobrar, no sap res de l'agafada de noies, i al presentar-se una comissió de veins amb l'intent d'exposar-li el fet, els saluda amb el millor dels seus somriures.

- Ja veniu a pagar? Tampoc hi ha tanta pressa, homes. Jo em quedo algun dia.

- Mossèn, n'han passades de grosses.

- Vaja, una excusa per a no pagar. I un dia us sortirà malament. El nostre prior té més facultats de les que us podeu imaginar. Pot picar fort...

- Hi ha pirates...

- A on?

- Fa poc han vingut al poble. Ara són a la platja esperant.

- Caram!

- I se n'han emportat set noies del poble.

- Això és que doneu massa llibertat a les noies. Si aquestes noies no s'haguéssin mogut de casa no us les haurien agafades.

- Aquestes noies les han agafades de llurs cases per la força. I no ens les tornaran si no els donem diners.

- Carai!

- I com que hem sabut que vostè venia avui hem pensat que amb diners seus podriem lliberar les noies.

- Fotre! Però si jo venia a cobrar, no a pagar!

- La seva Casa no es dedica a lliberar presoners?

- Si, però va molt llarg això. Primer es necessiten quartos i els quartos els ha de pagar la gent, sabeu?

- Es tracta de set noies. Potser no en voldran tants com ens pensem, però en volen més dels que els hem donat.

- Bé, anem-ne parlant...En queden d'altres, de noies, al poble?

- Se n'han emportat les més guapes.

- No és pas la guapesa que s'ha de mirar de les noies.

- Veura, vostè a les noies les veu d'una manera i nosaltres de l'altra.

- Jo les veig com tothom, encara que me les hagi de mirar i prou.

- Doncs es tracta de que se les pugui tornar a mirar. I calen quartos.

- Es que jo n'he vingut sense.

- A la rectoria n'hi deu haver. Va ser a la única casa que no van entrar perquè algú els va dir que no hi havien noies.

- Però no veieu que si jo torno a Barcelona i en lloc de portar-hi diners no n'hi porto i a més em gasto els que no són propietat meva...

- Els de la rectoria són propietat nostra.

- Eren, de propietat vostra. O és que els vau donar per a riure?

- Els vam donar per força...Pagui per la tornada de les noies amb els nostres diners i ja els hi tornarem un dia o altre. I si a la rectoria no n'hi ha prous, vostè té maneres de fer-ne rajar a n'els que en tenen i no n'han volgut donar perquè no tenen noies guapes.

- Ja ho sabeu que no s'hi pot anar contra la gent de quartos?

- Som tots germans o no en som?

- Es clar que en som, però hi ha germans de tota mena. Un ric pot ser germà d'un pobre, però seguirà essent ric. Si els rics donguéssin els diners als pobres, tots seriem pobres. I un món de pobres sols sería una desgràcia...

Entra un mariner i, a grans crits:

- Els pirates! -diu-. Els pirates!

Hi ha un intent per a deixar la rectoria ràpidament, però el mossèn fa un cop de mossèn i diu:

- Si ja són ací encara hi perdrem fugint. No us moveu. Si venen per

quartos i no en volen masses, encara que no en tinguem potser ho podrem arreglar...

Se senten uns trucs al portal rectoral.

- Obriu o obrim nosaltres?! - diuen els pirates.

El mossèn mai no havia sentit trucar amb aquella empenta. Ensaliva i va a obrir. Pren la paraula el més pirata de tots. Porta barba rossa, una cama de fusta i un ull tapat amb un drap negre, i un gran sabre a la mà. Un veritable pirata, vaja.

- Qui és l'home dels quartos?

- Ací no hi ha ningú que en tingui - diu el mossèn.

- Ja ho sabeu que us tenim set noies a la barca i per ara sense tocar?

- Ho sabem. Tot se sap ací.

- Es que tant se us en fot que tinguem aquestes noies?

- Veureu...

- A vostè pot ser sí perquè encara que siguem pirates ja sabem que amb questió de dones només poden tenir majordona, que no sé què en fan.

- Ens cuinen i ens renten la roba.

- I vostè es pensa que les dones només serveixen per aquestes coses?

- Per a nosaltres, sí.

- No mengen i caminen igual que els altres homes, vostès?

- Clar que sí, i si podem devegades mengem més que els altres homes, i de caminar...

- Doncs per què a les dones no les fan servir igual que els altres homes?

- Veurà, si hem de ser tots iguals que els altres homes, per què és pirata, vostè?

- Tothom té l'ofici que vol o el que pot. I sàpiga que té més mèrit ser pirata que fer de barber o tirar sermons trona avall. El nostre

ofici és un ofici que vol uns bemols com un brau. Ens juguem la vida cada vegada que el fem servir, i això no està a l'abast de tothom.

- Per què no proven de fer-lo servir amb bones paraules.

- Un pirata amb bones paraules? Amb quatre dies no en quedaria cap.

- S'ho pensa. N'hi han molts d'aquests. I són els més perillosos.

- Bé, jo faig el meu ofici tal com me l'han ensenyat. I prou perdre el temps xerrant. O més quartos o no hi han noies. Sap algú què vol dir aquestes set noies dalt d'un vaixell pirata? Vostè no perquè només les fan servir, i encara ja mig passades, diuen, com a cuineres i per a rentar calçotets, però aquests que estan amb vostè sí que ho deuen saber què en fa un pirata d'una noia. I ja no m'espero més. On són els diners? I a més de fer servir les noies, cremo el poble i passo a mata-degolla a tot vitxo-vivent!

- Veurà, senyor pirata...

- Què carai de senyor! ja!

- Veurà, pirata. Parlem-ne. I si no tenim els diners que vostè vol? Jo, que mai puc dir mentides li haig de dir que he vingut al poble a cobrar i resulta que ningú no en té de quartos. Jo sóc el primer interessat en què n'hi hagin.

- Faci un miracle, doncs!

- Miri, amb el meu ofici no s'hi fiqui. Jo no em fico amb el seu, i això dels miracles ho deixi córrer.

- Capellà i llengut, no?

- Jo passo per moltes coses, però en segons quines aviat estarem llestos.

- I si d'un cop de sabre d'un capellà en faig dos?

- La única manera de fer algun caler serà que deixi el capellà enter. Quant ne vol d'aquestes noies?

- Que hi posin preu els pares, que per a ells deuen valer un tresor, no? No dieu res? Tu, el que fa més cara d'estar espantat, hi tens alguna filla a la barca?

- No, no...Jo he vingut per a fer costat als altres i perquè el mossèn pagués. Jo fa trenta anys que sóc casat i si amb trenta anys no me n'he sortit, veig molt dificil que me'n surtia d'ara endavant.

- Tu, docns, què val la teva filla?

- A mi em passa igual que a l'amic Valentí. M'he casat tres vegades i ni així...

- Es que no són de ningú aquestes noies? O és que cap de vosaltres serveix per a tenir-ne ! Ja veureu com es fan aquestes coses quan ho provem nosaltres!

- No! - diu un dels assistents. Sembla que fou el ferrer Anicet.

- Ara, surt un pare! Què en pagaries de la teva filla?

- Tots els diners que tingués. Però no en tinc.

- Això no és dir res. Sou una colla de murris tots plegats. Però que no hi havieu tingut mai tractes amb pirates?

- Sí, de casa, fa temps que al veure que no hi havia diners se'n van emportar dues vaques.

- I on vols que vagi jo amb dues vaques a bord! Sóc un pirata modern, jo.

- Oh, és que tampoc te les podria donar ara. D'ençà de llavors que vaig decidir que cuidar vaques perqué me se les emportés un pirata era un mal negoci i només crio conills...

- Maleits estricolejadors! O em doneu quartos o aquesta nit a Llafranc hi haurà set nit de muvis. Paraula de capità pirata!

- Capita...capità! - diu algú entrant moll i esbufegant.

- Què ha passat, Martell?

- La barca s'ha negat..

- Què vols dir la barca s'ha negat?

- Sí, ha començat a fer aigua i més aigua, la guàrdia dormia i quan se n'ha adonat ja no hi ha estat a temps.

- Però...

- Sí, ha anat així. Què hi vols fer.

- Què hi vull fer..què hi vull fer...veure-ho, animal! On vols que vagi un pirata sense barca! Anem!

Mentre duraven les discusions a la casa rectoral, el coraler Bastons va actuar pel seu compte. La majoria del poble feia temps que portava l'espant a dins de pensar, molts, que un dia o l'altre els pirates podrien fer acte de presència, però un festejador i en aquest cas el festejador Bastons, entre morir de sentiment perquè els pirates li fessin servir la xicota o morir per a veure que no se li fessin servir, va escollir la cosa darrera. Encara si no hagués vist Irene dalt la barca potser amb el temps s'hagués irenerat d'alguna altra, però l'haver-la vist i haver vist, ultra això, de la manera que se la miraven determinats pirates, li feren sortir del dins del dins tota la sang romana que segur hi portava. Passà, del pacífic i tolerant Bastons, a un Cèsar, a un Pompeu, a un Constantí i més n'hi hagués hagut. Ell, coralant, passava el doble de temps a sota aigua que els demés coralers els quals li deien sovint que devia tenir un avant-passat dofí. I omplenà, nedant per sota la barca pirata, la nau de tants forats com noies hi havia presoneres. Però foren uns forats de tanta consideració que la barca feu aigues majors en pocs moments... Per gana de noia que tinguéssin aquells pirates, quan la barca se'ls negà no tingueren més preocupació que mirar de no negar-se ells. Fou el moment psicològic que escollí Bastons per a omplenar la seva barca coralera amb les set noies més maques del poble. Mai s'havia petonejar

a un home dalt d'una barca per dones tan guapes i tan repetidament com es feu aquell dia dalt la barca del coraler Bastons. Aquella dita de: "se'l menjaven a petons!" ve probablement de les potser mil-i-una besades que les set belles regalaren al coraler. Amagà la preciosa i besadora càrrega a una cova que sabía a mitja galta del Cap Roig, esperant.

Quan el capità va veure la barca plena d'aigua amb els pirates xops agafats a la borda, s'emportà el més fort disgust de la seva vida. Reculà al poble foll de ràbia disposat a fer baixes a desdir i sobretot a passar comptes amb la gent de la rectoría, però quan arribà a la casa, els de la reunió, pensant-se la cosa pitjor, demostraren amb el mossèn al davant que a l'hora de córrer no hi havia pirates que hi valguéssin. I amb les presses de tornar a la platja a agafar la barca que fos, no va poder ni cremar cap edifici del poble. El rabí li va quedar a dins i els que ho volen saber tot van dir que temps després havien identificat un capità de pirates tartamut amb el robador fracassat de les set millors noies del poble. Dos dels pirates quedaren en terra, sense comptar els que poc destres en l'art de la natació hagueren de deixar l'ofici per força.

Quan Bastons tornà al poble amb les set noies, es feu festa tres dies. L'enviat de Barcelona, quan la festa s'acabà convocà la gent, i:
- Amics, la cosa ha acabat més bé del que ningú podia pensar, i sense pèrdues econòmiques. Per tant jo, si no haguéssin vingut els pirates hagués cobrat ja faria dies. I no és just que no compleixi el motiu del meu viatge.
Però la gent no estava per per a pagar.

- Mossèn, les noies han tornat gratis. Si no hagués estat pel coraler Bastons vostè hauria acabat pagant. Hauria regatejat, ciència que ha après al poble, però hagués pagat ja que no comptem hagués permès que uns pirates se li haguéssin emportat set feligreses amb el gran disgust que això hagués portat als veins que potser s'hagués traduit amb què si ja hi ha poca predisposició a pagar impostos squesta afecció s'hagués perdut del tot. Una gent enfadada, mossèn pot tenir reaccions insospitades. Faci's el càrrec, doncs, que vostè no ha cobrat perquè la gent es queda els quartos per si tornen a venir pirates i vostè no hi és per arreglar-ho. I pensi que de vostè els pirates en volien fer dos, i que si torna enter a Barcelona i els hi conta, la prioritat alguna cosa en deuria haver pagat, si hi hagués estat a temps, perquè no el mig partissin...

No se'n sortí aquella vegada el mossèn, però l'home estava mig content perquè no s'havien hagut de tocar els diners de la rectoria. I no insistí massa, sobretot perquè pensà que la única manera de cobrar seria enviar a la vila gent armada i llavors ja seria com si hi haguéssin entrat pirates.

- En fi, que segons tu, encara hauré estalviat diners a la Casa, no?

Els dos pirates que no s'havien pogut embarcar passaren un temps amagats vivint com si fessin penitència, de peix i de conills fins que veient que allò era un mal viure decidiren presentar-se al poble més que més perquè l'hivern havia caigut damunt el rodal i els hiverns en aquell temps eren un senyors hiverns. Nevava sovint i la gent havia de passar molts dies combatent el fred vora una llar la que podia, i la que no bufant-se els dits o saltant. Dels dos elements un era fill de la Tunissia, de l'herbolari Solimà, i es feu pirata per-

què les herbes donaven poc. L'altre era pirata nat. Ja de criatura piratejava prometedorament capitanejant escamots que vetllaven perquè la fruita de tota mena no arribés a vella. Fou un mal negoci pels hortolans tractar amb fruita durant els anys infantils de Moscat. Després dels assalts als fruiterars vingueren els que feu a les parades públiques, i a les botigues més tard. I mai els que provaren d'agafar-lo reeixiren. Era inagafable Moscat. Ell es veié valent i seguí la carrera amb notes brillantíssimes. Fins que pilotant un vaixell envestí els camins de la mar. Al poble d'on era es respirà tranquil quan Moscat el deixà. Cobrà tanta fama, però, desvalisant vaixells i poblats costers, que al poble acabaren donant-li el nom d'un carrer. L'ajuntament de torn va acordar que tant mèrit tenía, si es feia bé, dirigir una simfònica com un assalt a un centre urbà de vora mar. De tota manera sembla que això es feu per despit contra l'ajuntament anterior per haver dedicat un carrer del poble a l'ex batlle el qual havia fet molts diners venent armes i s'havia casat setze vegades. I, a més a més, era de dretes, deia el batlle actual. Moscat, doncs, fou un gran pirata. Un pirata que, com hem vist, honorava un poble. I a tal honor, tal senyor. Portà a cap tants epissodis gloriosos, dintre l'ofici, que al poble feu curt a dedicar-li només un carrer. Hi havia tantes poques coses a fer quan Moscat actuava, que se sap més d'un cas d'alguns que sabent que Moscat s'acostava ja li tenien el botí preparat i el rebien amb un:

- Si és servit, senyor!

Fins que arribà a vell, cosa rara en un pirata, i quan s'apuntà a la colla que arribà a la vila ja ho feu només per a veure treballar. Era un pirata jubilat, i algun cop al veure que el temps havia passat i que s'havia preocupat més d'agafar fama violenta que fama econòmica estigué a mig camí de l'arreptentiment. Però què havia de fer

si no savia fer res més?

Quan es presentaren al poble, Moscat digué que encara es podia defensar fent anar un rem, i l'altre, que es deia Beni-Mussa, exhibí la seva condició d'herbolari. Un rem més en aquell temps no venia d'aquí i Moscat podé remar molts anys sense dificultats. D'herbolari, al poble no n'hi havia cap i Beni-Mussa va poder-se establir amb pocs problemes. La gent, normalment, com que no hi havia metges, no queia malalta. Quan algú agafava quelcom, se li deia que no seria res, i si dient això el mal no li passava, s'acudia al remei del vi calent que s'hi tenia molta confiança. Si fallava el vi calent la gent s'aconsolava amb repetits "Què hi farem!". Perxò quan s'establi l'herbolari i promocionà l'establiment dient que ell tenia herbes que ho guarien tot, la gent pensà que havia arribat el moment de poder estar malalta amb tranquil.litat. I,endemés, com que l'herbolari era forester, encara s'hi tingué més confiança, cosa aquesta que ens ve de molt lluny. Els forasters ens començaren a enlluernar anys endarrera i solen guanyar el joc a tots els convilatans. Un de la vila devegades triga anys a fer decantar una noia. Hi ha hagut forasters que amb quatre dies han fet posar els ulls en blanc a les noies més difícils. Un músic forester ha de tenir més buf que un de local. Una llevadora de fora ha de llevar més bé que una de nostra. Un metge forester ha d'entendre més en malalts que els del poble els quals a n'els malalts molts vegades els han vist néixer. Un botiguer extra urbà ha de fer més bon pes que un de nostre. Les noies foranes han de ser més guapes que les del rodal, que en són tant. Un paleta de fora vila ha de fer les parets més dretes que els nostres mestres de cases...En fi, la llista ocuparía molt lloc. Hi estava tant la vila pels forasters que d'aquí ve aquest durant tants anys irreductible afany de tenir-ne per la Festa Major. Costarà treure aquest complexe. De tota manera

si els governs s'entesten en dir que pagar és la millor cosa que hi ha, els forasters perillen.

El temps anà passant i els dos ex-pirates veieren que sense esser-ne també es podia viure si no es tenien aspiracions desmesurades. Moscat tenia dos rems assignats i, mentres remés ningú es ficava amb ell. A l'hora de partir Moscat era un més, i quan el peix es portava bé l'home anava pels masos que voltaven el poble a canviar rascasses o verats amb les coses que li feien falta i que els pagesos tenien. Moscat era un gran contador de contes, i tenia la poca mainada que hi havia a la platja sempre voltant-lo. No feia més que contar la seva vida i els contes eren infinits. Sovint els feia acabar de la manera que ell hauria volgut que acabéssin, trobant tresors amagats i vivint en castells i palaus plens de princeses meravelloses i coixins de seda. N'anava endarrera Moscat de seure en coixins de seda. Tant, que un dia que anà a pagès a canviar peix diguè a l'hora de parlar de l'inercanvi:

- Teniu pas un coixí de bon seure, mestressa?

La mestressa ja ho trobà estrany que aquell home demanés u coixí a canvi de peix, però si ell el demanava...I l'hi donà. Llavors quan Moscat contava les seves memòries a la platja, s'emportava aquell sac farcit de plomes, i quan parlava de castell i palaus amb coixins, -...coixins com aquest, veieu? - deia a la quitxalla.

Beni-Mussa agafà gran anomenada amb les hebbes. Arreglà alguns casoris amb l'herba enamorada, rectificà una vocació amb l'herba dels canonges, al botiguer Madrenes, el qual no podia seure, el deixà com nou amb l'herba de les morenes, al baster Bonai el qual tingué un rem de sang, l'adobà amb l'herba de la feridura. I tenía una herba de propietats universals, que ell en deia l'herba del mal estrany que l'aplicava quan el pacient no sabia bé quin mal tenía.. Es posà de moda l'her

boristería i l'establiment es convertí, en petit, en els que anys a venir serien els balnearis on la gent hi aniría a prendre les aigues. A casa En Mussa s'hi anava a prendre les herbes. No hi havia centres de diversió llavors al poble i la casa de Mussa n'era un. Ara bé, al poble, encara que no comptés amb gaires veins, hi havia de tot, gent que anava a prendre les herbes encara que no les necessitessin, i gent que mai n'havien preses ni en pensaven prendre. Aquests darrers eren clients de la taverna de Benet. L'estament ben situat, que en podriem dir de dreta, concorria a casa l'herbolari, i la que es podría catalogar d'esquerra, es podia trobar a la taverna de Benet. Hi havia una petita part de festejadors que no eren ni d'un costat ni de l'altre. Ells festejaven i prou.

Manaven els senyors llavors. I durant molts anys manaren arran i arreu. S'hi havia d'estar bé i volguer-s'hi batre era com batre's amb el temps. El poders senyorials arribaven dels camps als llits de matrimoni. I tot allò anava fent feix, un feix que amb els anys acabaria amb una guerra extesa. Abans de la guerra es feren diversos assaigs. I els primers que en feren foren els petits propietaris que s'ho feien tot ells però com que les petites propietats queien dintre les atribuides a un senyor per mèrits de guerra o per a posseir parentes guapes, es trobaven que no tot allò que es collía als camps era dels que ho sembraven. I encara, damunt d'aquest mal entès, alguns matrimonis s'havien de fer d'amagat perquè segons a on si el senyor se n'assabentava hi volia part, i una part ben delicada tanmateix. Al camp es feu una mena d'unió de pagesos petits que se solia reunir a la taverna de Benet. La Unió ensenyà a la gent de fer trampa. Si collía quatre deia al senyor que en collía dues. El que podia tenia la meitat del bestiar fora de la casa. I l'afecció a fer trampa s'arrelà d'allò més al passar comptes.

- Però només teniu aquests pollastres? - deia el senyor en visita d'inspecció.

- Ui...! I encara gràcies, senyor! Vostè no sap una passa de papida com deixa l'aviram...

N'aprengueren els camperols de passar comptes amb el senyor. I si aquest volia treure profit, el que fos, de la visita i demanava:

- Que no caseu mai ningú a casa vostra?

- Miri, totes les noies de casa es desfan en compliments quan veuen el rector. O tiren per a monges o per a mijordones. Me les veig totes solteres.

- Si que està malament això...

A la taverna de Benet s'hi conspirava. No se'n sabia prou encara i es feia a mitja veu, però es conspirava. No era just, es deia, que s'hagi d'estar a l'albir d'uns senyors que no és que s'ho pensin, és que ho poden fer tot. I com que els senyors estaven de bones amb l'església part dels conspiradors hi renyiren. Eren uns convilatans que hi entraven només quan els batejaven, quan els casaven i quan es morien. Deien que en tres vegades ja n'hi havia prou. Quan hi havia un enterrament, acompanyaven el difunt fins a la porta del temple i l'esperaven que sortís. A la vila en deien federals d'aquells elements. Ells eren caçadors, cantadors de cor i bona gent, treballadors, però estaven contra el senyors i no es feien amb el rector. Eren federals.

- Sí - deien els que feien l'amistad al senyor rector -, és un gremi que ha sortit nou a la vila. En diem federals.

Amb el temps, els federals serien inamobibles. Serien sempre més federals. Un gran producte d'aquell poble neixent.

Amb federals i tot el poble no se les tenia totes. Els pirates, ara eren turcs, tenien tothom amb l'ai al cor. Diverses poblacions de la costa, entossudides en no moure-se'n foren saquejades, cremades i vexades. Es demanà ajut i justicia a dalt i a dalt digueren que el què havia de fer la gent enlloc de queixar-se era tornar-s'hi o murallar els pobles, o mudar-los de lloc, com havia fet la gent de seny. A la vila hi arribaren aquestes assenyades indicacions de les altures, i la gent començà a pensar amb les muralles. En parlaren a la gent del prior amb la qual havien mig fet les paus perquè havia aconseguit treure alguns dels mals usos existents, decisió molt mal presa pels senyors que d'allò ells en deien drets. Durà un temps que els que feien mala cara eren els senyors i les bacines, al temple, es feren un tip de dejunar. La gent del prior va dir que sí, que era veritat que els pirates eren gent de molt mal tractar, però que unes muralles que no eren res de l'altre món costaven un ull de la cara, que ells en aquest moment no estaven gaire bé amb els senyors, i que, amb la petitesa del poble, si la gent no estava disposada a pagar extraordinari s'haurien de fer unes muralles que seria com si no hi fóssin. A l'herbosisteria s'era partidari de fer-les les muralles. A la taverna Benet, no. Consultats els dels masos, com que les muralles no els protegirien a ells digueren que si el poble volía muralles, que les fes el poble. Els federals contestaren a la consulta dient que les muralles eren cosa de la rectoria i de la gent de casa bona. Es passà molt temps discutint entre els de muralles-sí i els de muralles-no. I com veurem, a més de la por dels pirates hi influiren altres coses en l'erecció de les famoses muralles.

El País, amb les invasions sofertes segles endarrera s'hi anà acostumant. Els grecs hi feren una llarga temporada. A la gent les túniques gregues li caigueren bé, com n'hi caigueren la forma de fer negoci que tenien i l'afecció a fer estàtues de senyores mig vestides les quals, al País, passaven altes. Uns senyors que dedicaren a la figura humana sense noses una tal dedicació havien de ser per força una bona gent I perxò els grecs no hagueren de publicar gairebé cap ban de guerra durant el temps que passaren a casa nostra. Després dels grecs, com no podia fallar, vingueren els romans i com que vingueren molt més armats que Sant Ferriol, ho romanitzaren tot. I si bé algú al Pais els tingué llengua -al País, encara que pocs, sempre hem comptat amb un sector de llenguts-, no hi hagué més remei que fer-nos romans. I si primer se n'era per força, s'acabà cridant Visca Roma ja que aquella gent feu, a la Peninsula i a fora, una temporada de segles. Es passà, de ser uns desconeguts,a ser ciutadans de Roma degut a disposicions del senyor Caragal.lia. Als poblats petits, però,només es sentia parlar llatí a l'església. La gent ja tenía prou feina a parlar com parlava perquè hagués d'aprendre a parlar d'una altra manera. Sempre, als pobles, d'un pardal se n'ha dit un pardal per romans que ens dictéssin lleis. Els romans tingueren de plegar l'Imperi per causes que ja s'han dit, i vingueren nous forasters.

- Mira, ara serem visigots! - deia la gent.

- Ah, doncs siguem-ne...

Els visigots també feren mala fi, però al veure que el país era de bon conquistar entraren noves onades conquistadores: els moros. Els moros, els quals fent el desmenjat primer i agafant-s'ho seriosament després, ens convertiren en una nova Morería. El País, o perquè era sociable o perquè no podia fer altrament, anà congeniant amb tots

els que anaren vinguent, amb tots llevat de fer-ho amb els francesos. Una cosa era que vinguéssin grecs, romans, visigots i moros, els quals venien de lluny i a la seva manera ens donaren la mà en moltes coses, i una altra era que vinguéssin francesos els quals els teniem a tocar. Francesos, no. Llavors, es deia, no sabien altra cosa que parlar francès. Què hi havien de venir a fer aquella gent a casa nostra? I les vegades que ho haurien de provar per malament que els sortís!

En el temps de la narració a França hi regnava un dels Felips, el que feia tres, dit l'Atrevit, el qual en devia ser, es veu, ja que els motius sempre han tingut una base. I el rei Felip s'atreví a ficar-se a casa nostra. Al rodal segons quines noves hi arribaven tard, quan ja feia temps que havien deixat de ser noves, però l'entrada dels francesos es va saber incontinent. La mar era plena de vaixells francesos, des de Roses a Sant Feliu. La penetració francesa per terra fins a Girona, fou deguda, segons algú, a un abad de Sant Pere de Roda el qual xerrà al gabaig per on havia de passar per a no trobar l'exèrcit del rei Pere. També hi ha qui diu que les xerraires foren quatre monges de Tolosa, i un altre que fou un soldat rossellonés perdonat pel rei de França. I encara es podria dir que al Rosselló hi havia el rei de Mallorca, renyit amb el rei Pere. Els federals de la taverna Benet només van creure les versions que donaven la culpa a l'abat o a les quatre monges. Els federals, però anaven a favor del rei Pere pel sol fet de que hagués estat excomunicat i perquè el rei francès viatjava amb el cardenal Caulet el qual perdonava les culpes a tots els soldats francesos que batallaven contra el País. I ja s'anava escampant una certa tendència a donar la culpa, de tot el mal passar del país a monges i capellans.

Els mariners de les platges van al poble cada dia a portar-hi peix, i aquell matí hi porten quelcom més que calamars i escrites, muixons

i sépies, pops i rajets. Porten la nova que hi ha vaixells francesos a Tamariu!. Sempre hem estat trapassers a la vila, i encara ens dura, i els que a més de trapassers eren ardits començaren a agafar posicions a les llotgetes escdlides de la costa: a la Muntanya de la Guarda, a Les Falugues, als Forcats, al Golfet, a Cap de Planes...Han vist, o almenys així ho contaven, que quan passaven galeres armades franceses, a la mar no s'hi veia altra cosa que elles i onades. Però que quan passaven vaixells sense protecció armada que portaven minestra de Sant Feliu a Roses, com per art d'encantament sorgien naus catalanes i a Roses passaven gana.

Uns dels que ho provaven i no se'n sortien de fer dejunar lâesquadra de Roses eren els marins Marquet I Berenguer. O feien tard o sempre que intentaven posar a dieta als forasters de Roses trobaven vaixells armats que ho impedien. Però tant l'un com l'altre eren tossuts, i no volguent sentir-se més vexats pels que es reien d'ells perquè cada vegada que sortien a la mar tornaven de buit, seguint les informacions d'uns espies que tenien a Cadaqués, i jugant-s'ho tot, envestiren a un estol de galeres franceses plantant-les-hi cara. Els francesos, els quals cercaven les barques de Roger quin cap havien promès portar al rei de França, primer no s'ho creien que tants pocs es volguéssin batre amb tants, però quan se n'adonaren ja no hi foren a temps. Els dos marins començaren a posar-se lletres d'or a llurs noms. I tot fou aquell principi. Es fa arribar la nova a l'Almirall i aquest ve de Sicilia disposat a menjar-se tots els francesos que trobi a l'aigua. L'almirall francès, per la seva part, reuneix tota la vela que pot, que són moltes i es fa a la mar, primer per a fer la pau de l'atac de Marquet i Berenguer, després, ja que hi era, per a deixar al rei Pere sense esquadra. L'encontre tingué lloc de nits i, com sempre els historiadors no es posen d'acord respecte on es va fer la ba-

talla. Hi ha dubtes. Un ciutadà turc va viure vora de 120 anys. Si un dels combatents d'aquella batalla n'hagués viscut sobre sis-cents potser ens aclariría la cosa. Davant els dubtes s'ha de donar per bo el relat que feu el vei Botines el qual sotjava des del Golfet, i les declaracions de gent de Calella,de son fluix, que aquella nit no pogué dormir dels crits que deien venien del cantó de l'Illa. El paratge és idoni per a qualsevol combat naval i incomparable per a destroçar-s'hi qualsevol que envesteixi les famoses roques. Segons Botines l'avalot era considerable, i ell estava molt espantat perquè sabia que els vaixells francesos eren molts més que els catalans. La nit era fosca i l'amic Botines no va poder fer altra cosa que seguir la batalla d'oida, i no sentia altra cosa que crits de tota mena i l'espetec de les naus envestint-se o topant amb les roques de l'Illa molt adequades per a naufragar-hi si s'hi passa massa a prop de nits i sense llum, o de dies dormint. Botines deia que li semblava que els darrers de cridar foren els homes de Roger cantant victòria. I que també havia sentit uns altres crits, probablement de galeres enemigues, perquè havia entès que deien:

- Remeu més fort, que no ens agafin...!

On primer passà Botines fou per Calella on els calellencs confirmaren que havien passat tota aquella nit sentint crits de la banda de garbí. Quan fou de dies, calellencs i gent de la vila esperonats per les declaracions de Botines acudiren a l'escenari del drama. No es veia altra cosa que restes de vaixells mig-partits i gent sense vida damunt les cobertes desfetes. Encara hi havia algú que gemegava entre les naus destrossades, i es tingueren dues versions del combat. Una, de part d'un provençal. L'altra, de part d'un mariner de Roger. Segons el provençal, fallaren els que remaven els quals s'espantaren més que del compte i no feren bé les maniobres ordenades. Ells es

pensaven que Roger, al veure tan gran nombre de galeres franceses, fugiria mar enllà, i al no ser així entraren en gran por i creieren que Roger era un aliat de les divinitats marines.

- Si aquells remadors no s'haguéssin espantat - deia el provençal -, i haguéssin fet la feina bé, haurien voltat les naus enemigues i no n'hagués quedada cap. També s'espantaren els timoners, els quals, amb l'espant no es recordaren que tenien les Formigues al davant i les anaren a envestir. De les Formigues no se'n poden dir illes perquè per a moltes coses, com a illes, no serveixen, però per a fer naufragar vaixells que les envesteixen no tenen preu...Després aquests carallots de catalans fan les guerres com si no hi fossin a temps. Alguns dels nostres els deien que no s'ho agafessin d'aquella manera i fins n'hi van haver que van dir que es donaven, però aquells carallots quan més espantada veien la gent més ferien i ferien...

El relat del mariner català era el que més o menys fa el que surt vencedor d'una lluita.

-...i si Marquet i Berenguer, amb deu o onze vaixells n'envestiren més de vint de francesos i n'agafarren la meitat, Roger, amb quaranta en podia envestir quatre-centes o les que fossin. I ho feu. Els francesos, quan es feu de nit, pensaren que els catalans només treballaven de dia. S'erraren. Per a fer més por als francesos, Roger feu encendre tres llums a cada vaixell. "Així es pensaran que som tres vegades més", va dir l'Almirall. Però el capità francès va fer la mateixa cosa pensant que Roger s'espantaria al veure tantes llums franceses damunt l'aigua. Però la nostra gent quan ha decidit no espantar-se, no s'espanta ni en mar ni en terra, i s'envesti l'esquadra enemiga per il.luminada que estés, al crit d'"Aragó!". Els francesos, per a desorientar-nos també es posaren a cridar "Aragó!", però amb la manera de pronunciar la "erra" se sabía qui era que cridava de la for-

ma que s'havia de cridar. Al cap d'una estona la francesada ja cridava de por. I, o nosaltres envestiem molt fort, o es va veure que les naus d'ells era de mala fusta. Sí, les Formigues foren uns bons aliats ja que desferen potser tantes naus com nosaltres i això que nosaltres ens en cansàrem! Se'n recordaran anys els franceos d'aquell combat nocturn. Mai s'ha remat, fugint, com remaren els que ho pogueren fer! Roger els seguí i jo us puc dir que si els ha aconseguit mai més es veuran damunt de cap barca...

Després se sabé que l'Almirall anà fins a Roses a esclafar enemics, i que de Roses se'n pujà al Coll de Panissars en ajut del rei Pere, i se sabé també que Marquet i Berenguer portaren naus captives a Barcelona i, de pas, feren seguir les que trobaren a Palamós i a Sant Feliu les quals ja jugaren a la defensiva, que és una mala manera de jugar, i espantades, que també dóna pèssims resultats tant per a combatre dalt d'un vaixell com per a cantar òpera o fer de manobre.

Els dos sobrevivents del combat de les Formigues foren portats a Llafranc on hi visqueren anys. Cada vegada que es trobaven parlaven d'aquella batalla i les discussions no tenien fi. El provençal deia que en una guerra ha de guanyar el més nombrós, i el català sostenía que si uns són més i porucs, i els altres menys però valents, qui ha de guanyar són els més valents. El francès declarava:

- Si hagués estat de dia, Roger, al veure el gran nombre de galeres franceses, hagués fet com si no les hagués vistes i hauria passat de llarg.

El català, sense saber llavors, la famosa contesta de l'Almirall al comte de Foix, responia:

- Mira, cada català necessita, pel cap baix, quatre francesos, i això tant de dies com de nits. I pensa que, mentre Roger visqui i tingui les seves naus a l'aigua potser ni els peixos francesos gosaran passar

el Cap de Creus!

- La França un dia o l'altre farà la pau d'aquesta derrota, i estant com estan tan a la vora vostra hi entraran més d'una vegada i no pararan fins que es parli francès bé a cada costat dels Pirineus. La Catalunya és molt més petita que la França a la qual hi ha molta gent que parla francès, i ja veuràs com es posarà de moda i el parlarà mig món. De grat o per força.

- Si a Catalunya no s'acaben els homes com Roger, la llengua que es posarà de moda serà la nostra. De grat o per força.

Aquelles discussions no tenien aire d'acabar. I no acabaren. Uns testimonis deixaren dit que discutiren tota la vida. Ara, mai passaren de discutir. Quan n'estaven tips, els dos discutidors es convidaven mutuament a la taverna de la cala. Feren una guerra parlada, sense baixes, que és la millor que hi ha, però Llafranc era molt petit i llavors el món no en sabia res. Ningú va parar esment que es podien fer guerres parlades. I tot això hi ha perdut el món.

Som al poble. Ja hi trobem més cases voltant l'es-glésia, iles discussions per a construir les muralles, segueixen i no acaben. No hi ha acord. L'argument de la vinguda de pirates és molt fort, la gent en té molta por, però com que les muralles s'han de pagar, els quartos no surten. Els veins que tenien alguna cosa per a perdre n'eren partidaris acèrrims de fer-les, com també n'eren els que vivien de cara a llevant. I ho deien:

- Nosaltres estem disposats a fer les del davant de casa, però què se'n farà d'una muralla que no hi sigui tota?

Algú proposà fer pagar una quota segons la por que es tingués, però

la gent, i això que en tenia de por, no volia passar en públic per poruga. Es decidí fer una col.lecta. El resultat fou una misèria. Amb els diners recollits només es podien fer els fonaments. S'hauria de trobar la manera de fer decidir els que no ho estaven prou. Els que regien el poble tot era pensar i més pensar quina cosa es podría fer perquè la gent agafés la por necessària per tal de que les muralles passéssin d'uns modestos fonaments.

- Veureu fer por, fer por...si només és per a fer por, per què no se'n lloga algun de pirata...O s'hi disfressa algú de la vila, dic jo..- va dir el regidor Moragues.

Quan algú està disposat a fer muralles no mira els medis per aconseguir-les, i aquella proposició, que altres vegades hagués tingut per resposta:

- Regidor Moragues, ja t'arreglaràs!

aquella, fou presa en consideració.

Els regidors passaren revista dels veins que podrien fer el paper de pirata. No se'n trobà cap que fes el pes. Fins es rebutjà el botiguer Carbó el qual mai donava el pes honest.

- Aquest sense tenir el títol, és un pirata autèntic, i segur que aprofitaria el simulacre per a beneficiar-se'n. I ara que parlem d'ell, a n'aquest home se li haurien de revisar els pesos i les canes. Els pesos són els més prims de la comarca, i aquella cana que té la cosa que fa és canar a la gent que hi va a comprar roba...

Es discutí, com sempre que s'havia d'arribar a un acord, i es prengué al final el d'anar a cercar gent a fora i millor que fóssin pirates de debó. Se'ls exposaria el motiu de llogar-los, se'ls pagaría bé amb la garantia de l'ajuntament, i se'ls donaria una certa carta blanca perquè la seva intervenció semblés de veres recomanant-los-hi, de tota manera, que no s'excedissin massa...

I s'encarregà al regidor de l'Interior perquè fes les gestions del cas. I les feu. Demanà al director de la presó comarcal que li deixés, pagant, per una nit, quatre empresonats de mala cara, exposant-li que només es tractava de fer una mica de por al poble per a veure si es decidía a voltar-se de muralles.

L'home es feu càrrec de les cicumstàncies i donà tota mena de facilitats. La única condició que va posar va ser cobrar per endavant, requisit que s'acceptà.

Per part dels regidors i del director de la presó comarcal tot hagués anat bé, però...Que què passà? Que els empresonats rebien visites de llurs familiars i de col.legues els quals foren informats de la proposta d'actuar sense perill i cobrant. I els pirates mudaren els plans dels regidors. La nit escollida, els de la presó en sortiren i ja no hi tornaren més, i, al poble, hi entraren uns pirates els quals no havien fet cap pacte, i actuaren sense restriccions.

Els regidors ja sentiren més crits que del compte, però ells havien pagat advertint que no es passés de certa mida, però pensaren que aquella gent, ja que havia cobrat, simulaven més que bé aquell assalt nocturn. El regidor Moragues, autor de la proposta, dormia a tot dormir quan algú el despertà trucant desesperadament a la porta.

- Pepet...Pepet! Han vingut pirates de debó!

- No fotis!

- T'ho pots ben creure. No es va parlar de cremar res i ja cremen mitja dotzena de cases...Algunes botigues han rebut, i menys mal que una de les visitades ha estat la d'En Carbó...però s'emporten dones en camisa i no són, segur, els pirates que es van contractar...

L'assalt fou profitós pels uns i desastrós pels atres. Si la cosa que volía l'ajuntament era que el poble agafés por, la va agafar amb ajuntament i tot.

Davant el desastre, les muralles tornen a estar a l'ordre del dia. Hi ha nova concentració popular, la qual té lloc un dia de tramuntana desfermat. No hi ha res que l'aturi aquella ventada. Del Canigó a la vila només hi ha muntanyes de tercera categoria i la tramuntana hi peta a tot petar. Els veins si van pel carrer han de caminar a colles agafant-se de bracet i caminant inclinats endavant. Quan el bufarut para uns segons per a prendre més alè, els veins cauen de panxa a terra. Hi ha sardana de teules i balls de finestres...

- Amb vents així no es poden fer anys...- es queixava la gent.

I el consistori, davant aquella ventada, i pensant amb les que sofreix la vila cada dos per tres, té una idea lluminosa de cara a la construcció de les murales: els vents!. Els vents, perquè no s'hi havia pensat abans?

La vila, por dels pirates apart, anava fent. Com que la mar era a prop els convilatans no es podien estar de baixar-hi sovint. No en va els seus fundadors passaren anys i anys a la cala de Llafranc. La vila comptava poc. El món la desconeixia i guerres i conquistes es feien sense demanar-n'hi permís i sense que ella hi intervingués, però els veins poguent anar de tant en tant a pescar a cau i a fer un arròs a les platges, ja ho tenien tot entès i ben poques coses més volien. I si el món prescindia d'ells que hi prescindís. I s'anava fent. Però hi havia una ovella negra, o moltes: els vents. I es diu moltes perquè si només hagués estat un vent rai! Al rodal hi tocaven tots. Era una concentració de vents. Segons a on hi ha guíes dels vents. Se sap que hi ha els generals els quals es mouen a base d'un règim imposat per l'atmosfera, i els locals bufant segons la naturalesa del sòl, la topografia de les costes, de les muntanyes, de les valls...Se sap que la rotació de la terra origina una desviació cap a la dreta de l'aire en l'hemisferi Nord, i cap a l'esquerra en

el Sud. I que hi ha vents periòdics, que passen de tant en tant, que s'hi pot comptar, que la gent fa números i diu:

"- La setmana entrant començaran a bufar els monsons, i duraran del maig al setembre...

Això són vents de fiar, i quan han bufat una bona temporada es pot estar tranquil. Al rodal, en qüestió de vents, no s'hi podia estar mai de tranquil. Els vents que el tecaven es reien de catàlegs, Roses, adagis, calendaris i horaris. Era rar el dia que no treballava un vent o més. Les discussions sobre el vent que fa s'allarguen ja que hi ha vent que no se sap bé d'on ve i a on va. Quan dos convilatans no s'acaben d'entendre amb el vent que fa i van a cercar una tercera opinió, quan aquesta arriba ja els vents del començament del debat han variat la direcció del buf. Ja s'ha de parlar d'un nou vent. L'únic que no admetia discussions era la tramuntana a la qual tots els altres vents tenien un gran respecte i la hi deixaven el cel lliure. Llavors les tramuntanes eren d'un gran poder ofensiu, amb un xiular i una empenta que a vents, coses i gossos feia fugir amb la cua entre cames. No eren com les modernes, les quals, d'ençà que venen tants turistes baixen, com si tinguéssin seny, a mig gas per a no espantar-los. Ningú les sap les coses dels vents i potser la senyora tramuntana sap més coses de la moneda forta que molts economistes. Qui volgués aprendre noms de vents s'havia d'afincar una temporada al rodal i encara li quedaria molt vent per a classificar, ja que a més dels que actuen amb nom conegut n'hi ha una colla que bufen de la manera que volen. Són vents independents els quals potser actuen com actuen perquè la gent s'hi emmiralli, però molts fan el sord. Les coses passades,passades...

Que els vents, no sols dama tramuntana, no són els d'abans ho prova que quan el pais havia cobrat fama per ser com era, no hi havia nin-

gú que sortís al carrer sense res al cap. Els homes portaven turbà, barretina, barret, gorra o boina, i les dones xal o mocador al cap. Si es veia algú pel defora amb el cap descobert els convilatans asseguraven que es tractava d'un tarot-lirot. El cap s'havia de guardar. Hi ha moltes coses a dins per a deixar-les a la mercè d'un cop d'aire o d'un de temperatura. A l'hivern, anar cobert de cap era una bona cosa per a preservar-li de fred els interiors. Un cap refredat podia portar moltes hores de llit. I anar-hi a l'estiu era evitar l'existència de caps escalfats propensissims a grans disbarats. La gent se'ls estimava els caps, i no sols se'ls protegia pel carrers, no. Bona part de la vila, acostumada a cuidar-se'ls de dies, de nits dormia amb estrenyacaps. D'ençà que la gent corra amb els caps destapats, que els caps no són com haurien de ser. Els caps destapats han portat altres destapades, l'augment de les contribucions, els consens, els pollastres artificials i el peix congelat. Els grans invents i les grans revoluciens fins ara s'havien portat a cap per gent de gorra i barret. I, atenció, els únics que avui porten els caps embolicats són la gent del petroli i ja veuen on han arribat per ara, perquè on arribaran no pensem pas que ho sàpiga ningú. Si els vents perden el buf d'anys enllà, què serà un Empordà sense vents?

De quan parlem, els vents treballaven amb totes les vitamines, i l'humor de la gent anava i venia segons la mena de vent que feia. Que no anés ningú a demanar deutes a la vila quan hi imperaven vents humits. Se'l rebia molt malament i la resposta a la demanada de deute era indefectiblement com aquesta:

- No en parleu de quartos, avui. Ja ho trobarem.

- Però...

- Res. No estic per a passar comptes amb aquest vent.

Sí, els dies de vents humits la gent era intractable. Però quan no s'estava sota els dominis dels llevants, es passava als del ponent, que Déu n'hi do. I quan manava el garbí els veins corrien esquivats amb els nervis a flor de pell i per qualsevol cosa sortien de mare. I més hi sortía quan se'ls demanava quartos.

- Torneu un altre dia. Amb aquest vent no s'està per a res a la vila!

El demanador insistía un altre dia.

- Torneu a passar...Si visquéssiu a la vila, amb aquest xaloc que fa tinfrieu un cap com un bombo...

El pobre cobrador provava de nou.

- Amb aquesta mestralada em veniu a parlar de quartos?!

- Però quin dia tinc de venir?

- Quan no faci vent!

I era rar que l'home pogués anar a cobrar amb tranquil.litat perquè els vents hi tenien sovint reunió a la vila. I gairebé hi acudien tots. Hi havia vents que treballaven per altres...gregal la mou, llevant la plou, i garbí la mou i llevant la plou. Tot era arribar al rodal, que vents que en altres llocs eren vents amb personalitat pròpia ací la perdien i es barrejaven amb el primer que trobaven. Els mestrals ponentejaven i els ponents mestralejaven. Devegades els llevants deixaven que qui fes ploure fossin els migjorns. Els provences feien concert amb els gregals. Els mestrals devegades tenien d'intruductors els xalocsm i els propis migjorns i aquests xaloquejaven. Els gregals eren bromes dels garbins: Bromes de garbí, gargaló fi. "Tramuntana al matí, a la tarda garbí" deia la gent dels llocs que els vents creien. Però al rodal la tramuntana es reia de tot i devegades xiulava quinze dies seguits. I, si amb tot això no n'hi hagués hagut prou hi havia la familia terral i terraló que treballava de nits!

Durant aquella sessió, ja pels pirates sols hi havia gent disposada a murallar la vila. El regidor en cap, abans de jugar la carta dels vents, volgué guanyar adeptes i digué que era intolerable que les parelles del poble anéssin a festejar a fora vila i que no se sabés mai on eren i de la forma que festejaven. Aquest avís a les bones costums valgueren el vot favorable de dos pares de familia que se'n queixaven d'aquella manera de festejar. I quan el regidor principal anava a exposar el que per a ell era un gran argument: el de les ventades, tingué l'ajuda d'un bufarut obrint la porta de males maneres i fent entrar com una bala reunió endins el barret del senyor vicari. Els convocats dirigiren la mirada al carrer i es van veure les calces del senyor vicari al descobert i amb la sotana embolicada coll amunt.

- Això no pot anar! - va dir el senyor vicari entrant de cop -. Aquests vents s'han d'arreglar.

El regidor veu que ha arribat la seva.

- Només hi ha una manera, mossèn.

- Quina?

- No deixant-los entrar a la vila.

- Com?

- Fent les muralles,les quals tindran tres objectius principals: privar que hi entrin pirates, que en surtin festejadors mal orientats, i que els vents ens alcin teulats i faldilles de dones i capellans... Es pot dir que d'aquella sessió en sorgí una decisió gairebé general per a tirar les muralles endavant.

Amb tot, abans no hi hagué muralles es discutí molt, i la cosa que portava més discussions era el ditxós pagar. Hi havia qui deia que amb el que costarien les obres de defensa hi havia la perspectiva de passar tota una vida no poguent fer altra cosa que pagar muralles. Es proposà una fòrmula de compromís: Pagaria més qui més tingués! Mai tanta gent s'havia declarat tan pobra. I, un bon dia, o de debó o per una maniobra política del regidor en cap, es va dir que ja no hi havía d'haver més discussions, que el rei havia ordenat la construcció del muradal.

- Nois, el rei ho ha dit.

- I les pagarà ell?

- Ell ho ha manat, i anar contra el rei no sol donar bons resultats.

I, a la fi, amb el vot en contra dels federals els quals sostenien que els vents eren saludables, que el mur es feia per una vintena de cases amb la rectoria al mig, que de pirates n'hi hauria sempre, i que els reis no durarien, les muralles anaven pujant. La vila ha estat sempre discutidora i llavors es discutía l'alçada de les parets.

- Amb aquestes muralles, amb una escala de mà hi pujaran tots els pirates que vulguin...

Amb penes i treballs i posant-hi el coll, a més dels paletes oficials, els veins, les parets del mur s'alçaren una mica més.

- Amics, a casa encara hi toca el vent - deia el senyor notari el qual vivia prop de l'església -. Si voleu, jo us pagaré el tros del davant de casa...

- No hi poden haver privilegis. Les muralles han de tenir la mateixa alçada per a tothom - es contestà al senyor notari.

I així com el senyor notari les volía més altes, n'hi havien que les volien més baixes adduint que les muralles li treurien claror i que a cap hora haurien de córrer per casa amb llums d'oli...Sempre ha es-

tat difícil contentar a tothom a la vila, tant en questió muralles com quan un arròs ha d'estar al punt o quines cobles s'han de llogar per les Festes Majors.

Gent que ha escrit sobre coses de la vila ha dit que era una vila antiquíssima voltada de muralles mores. Es que la vila la senyorejà un temps un enviat del califa, o l'autor es basà al dir la nacionalitat de les muralles amb l'existència de la torre que donà nom al carrer de la Torre dels moros? La Torre dels Moros, era un xalet musulmà, o una edificació per avisar a la vila que hi havia moros a la costa? S'hi hauría de mirar més la gent que escriu quan fa declaracions. L'esmentat autor diu que eren unes muralles de 50 peus d'alçada. Eren molts peus, la veritat, i la gent que se'n queixava tenía tota la raó. Una vegada fetes, quan els constructors van dir:

- Les teniu prou altes?

només s'hi veien inconvenients i això que duraren més de quatre segles! Els que protestaven deien que els paletes les devien haver cobrades a tant el pam. I:

- A l'hivern, passi,però a l'estiu ací no s'hi pot viure!

I no s'hi podia viure. Hi havia cases i prou dins les muralles, i en arribant el bon temps el sol s'ho menjava tot. En tot el sector de dins la vila no hi havía més que tres arbres de gent de casa bona i els mesos de calor llevat dels benestants que tenien aquell petit oasi, era un suar etern. No hi valía dormir amb les finestres obertes ni anar pel carrer amb poca roba. Era un temps que a la vila no hi anaven forasters. Era com anar a passar la Festa Major a la presó. L'alçada dels murs tenien la vila encongida, com encotillada, i pel carrer s'havia de parlar amb veu baixa sinó tot el veinat s'assabentava de les converses. El sabater Masdevall, el qual era molt bon sabater però que a les nits roncava, era sentit per tot el poble. No,

els vents no tocaven les cases, però en dies de llevants seguits la vila havia estat més d'una vegada a punt de florir-se. Sort que, una vegada passada la il.lusió de tenir muralles la gent, pel bon temps i sempre que podia baixava a les platges a fer acopi de frescor.
Al fer-se fosc les muralles tancaven les portes i d'allà no en sortía ningú. Era prohibit sortir de nits fora muralles. Però a la vila sempre ha existit un equip d'inconformistes, i foren ells qui en temps d'estiu trencaren la prohibició i, avui uns, i més l'endemà, sortiren a respirar muralles enfora portant-se balancins i cadires de balca. De llavors ve l'afecció dels convilatans a les parades de fresca nocturnes que durant tants anys foren una de les bones costums, bones i profitoses, del poble.

Abans de les muralles, el jovent festejava fora el poble, que era un bon festejar, i encara ho era més perquè hi havia oposicions paternes. Un bon festejador no ha de volguer un festeig sense dificultats. Un festeig s'ha de suar, s'ha de patir perquè dongui bons resultats. Els pares de descendència en edat de festejar, quan veieren la vila voltada de muralles dormiren tranquils, ja que a entrada de fosc es tancaven els portals de les torres vetant-se tota mena de sortides. I, a més a més, també molts portals permaneixien tancats durant el dia, i si es trobava a faltar alguna noia, escorcollant mitja dotzena de carrers aviat es trobava. Així les coses, només podien festejar a gust les parelles de fora vila i les poques que vivien a les platges. Però la gent s'adapta al medi, i els festejadors de la vila no tingueren més remei que adptar-se a una nova manera de festejar. Les parelles que vivien enfront un de l'altra, inventaren el festeig de finestra a finestra en el quals els pares no hi veien un perill massa gros.

Quan el festejador vivia a un cap de carrer i la festejadora a l'altre, la cosa es complicava una mica, però els festejadors de llavors no veien problemes en res per tal de festejar i portaven a cap un festeig mut, de senyals, utilitzant una mena d'alfabet de banderes. A la vila quan no es festejava de prop es festejava de lluny. També hi havia el festeig per correspondència, que tingué molta aceptació mentre els pares el consentiren. Quan davant desnivells econòmics els pares vetaren les diverses manera conegudes de festejar, els practicants hagueren d'inventar noves formes de tirar-se floretes. I es trobà el festeig melòdic. Es festejà cantant. El poble era petit, les muralles tenien una acústica formidable i el festeig cantat tenía l'inconvenient de ser seguit per molta part del veinat. Aquella mena de festeig eren les beceroles de les futures operetes. Anys a vanir músics i llibretistes s'hi farien rics fent declarar homes i dones cantant acompanyats de bombos i fiscorns i davant centenars d'espectadors.

I encara se'n trobà una altra de manera de festejar. Quan uns pares massa primmirats prohibiren a les noies cantar sabent que era la forma de festejar moderna, els pobres festejadors no tingueren més solució que festejar de pensament. I hi festejaren, i amb aquella derivant dels festeig si que no hi havía pares, per absolutistes que fossin, que ho poguéssin impedir. Es posaven, també, unes primeres pedres: les de transmisió del pensament, activitat que ha fet rica igualment a molts practicants en públic. Amb el pensament, els festejadors s'hi deien bon dia, hi sortien a passeig, s'hi abrassaven i hi jugaven a casats. Els que hi tenien veritable vocació a festejar d'aquella forma, si malgrat l'oposició paterna, amb constància, amenasses de suicidi i d'enclaustraments, arribaven a fer, materialmente tot allò que havien portat a cap amb el pensament, van haver de dir que

gairebé tots els actes pensats superaven els realment viscuts. Naturalment, aquests festejadors eren festejadors d'excepció com n'han estat en altres activitats el violinista Paganini, l'orador Ciceró, el pa de pessic i l'Estatua de la Llibertat.

A la vila, mirada de lluny,només s'hi veuen aquelles murallasses de 50 peus d'alçada. Alguns masos dels voltants, no poguent tenir muralla propia, es fan torres de defensa o de vigilància. Si els assaltants eren pocs, els masos es defensaven. Si eren molts, feien sortir una frase que es feu famosa:

- Si volen alguna cosa més...

I ni les torres dels masos ni les muralles de la vila serviren en determinats moments, per a evitar que hi entrés gent que no es volía que hi entrés. Els francesos no en feren cap cas de les muralles, i primer en temps del rei Lluis XIV, el rei galatuomo, que no es ficava en masses llocs, i després en temps de Napoleó el qual es ficava pertot arreu, se'n foteren una mica de les muralles. I un general francès tirà en cara dels convilatans:

- No sé per què heu fet aquestes muralles tan altes si no serveixen per a res!

I a ne'ls muralles-no només els faltà aquella declaració de l'home d'armes gabaig. I, declaradament jo es començà a conspirar per l'enderrocament de la famosa cotilla de calç i pedra. Els que reforçaren la conspiració foren els tapers. Quan entraren a la vila ja van establir noves normes de viure, van modificar mentalitats i, a partir d'ells, el poble ja era tot un altre.. 1 Al principi, alguns treballaven murallats i foren els primers a dir que aquella manera de treballar era una mala manera de fer-ho, i ja se sap que ells volien tre-

ballar, i ho varen conseguir, sense patir.. . Comptaren amb el bon reforç també de les cases veines de les muralles, sobretot amb la del venvilatà Gatius el qual per a no poder entrar de nits muralles endins cercant la llevadora hagué d'assistir, a cegues i sense entrehi res, a la seva muller en el seu primer part. Gatius anava al davant de la gran manifestació la qual es passejà pels carrers de dins la vila als crits de "Visca l'expansió!. Fora muralles!" L'ajuntament tancà les finestres per a dir que no havia sentit els crits ni vist la manifestació, però els manifestants no es mogueren del davant de la casa del poble. A dins la casa els regidors discuteixen.

-...bé, aquesta gent una hora o l'altra se n'aniran!

- I si no se'n van?

- Jo, per a veure si se'n van estic disposat a no dinar. Ara, si ho allarguen...

- Si no se'n van, què?

- Jo surto a sopar. No és pas dejunant que les coses s'arreglen. No sé què penseu fer, vosaltres.

- Esperem, a veure...

Es hora de sopar. Els manifestants segueixen davant l'ajuntament. Algú, pensant que la cosapot anar per a llarg, va repartint llesques de pa. A les dotze l'ajuntament, veient que els manifestants sopen i ell no, es rendeix. El regidor en cap surt a la finestra...

- Convilatans - diu -. Les muralles fan nosa a molta gent, ja ho sabem, però aquest consistori no les pot tirar a terra sense el permís de l'autoritat superior...

- Demaneu-lo!

- Demà ho farem.

- No, ha de ser ara o d'aquesta casa no en surt ningú. De moment no-

saltres havem sopat i estem disposats a fer vida de plaça el temps que sigui.

I l'ajuntament no va tenir altre camí que dirigir un escrit al capità-general demanant el corresponent permís per a treure les muralles del poble. Com que el dejuni de tot un dia es podía allargar qui-sap-els, els regidors volgueren jugar net i sortiren al balcó llegint la demanada de permís al poble.

- Us està bé, aixi?

- Si!

El secretari, quina fama de bon menjador era coneguda arreu, hi carregà la mà a l'escrit dirigit a la primera autoritat del Principat. Hi feu constar que les muralles ofegaven a la vila, que els veins agafaven uns mals que abans no agafaven, que els ronxets del sabater Masdevall no deixaven dormir a ningú,, que ja hi havia més cases a fora muralles que a dins, que l'estretor del poblat no permetía tenir zones verdes ni de cap color...que degut a l'encongiment es morien més ciutadans que temps endarrera i com que es tenia el cementiri a dins la vila la gent tenia més por que altra cosa de tenir un cementiri tan a la vora...que es faria un cementiri nou amb les pedres de les muralles...

En fi, els manifestants hi donaren l'acord a n'aquell document. La cosa que no se sap del cert és si el que es llegí des de dalt del balcó de Casa de la Vila fou el mateix que es dirigí al capità-general. La gent en dubtà perquè el temps passava i el permís no venía. I la gent sí, començà a enderrocar torres. Els de Santa Anna es mobilitzen i protesten a dalt de tot. Ells tenien, com a senyors del poble, el títol de Baró de les Set Torres, que eren les que hi havien a les muralles, i com els quedava el títol si anaven desa-

pareixent torres? A més d'això, que no era just, deien els de Santa Anna, el permis a qui s'havia de demanar era a n'ells. O no valia res que tot un rei els hagués assignat el poble? Temps endarrera una protesta esglesial hagués estat atesa sense parlar-ne més, però darrerament la clerècia o havia perdut facultats o tot allò dels Drets de l'Home els anava fent perdre punts. I el capità-general va pensar algunes coses, aquestes; segons fonts generalment ben informades foren les que va dir:

-...i, per tant, primer, he fet expedientar a l'encarregat de la correspondència el qual va tenir més d'un mes el document en el qual la regidoria de la vila de Palafrugell demanava permís per a enderrocar les muralles que la voltaven. Segon, dic que la voltaven,perquè segons diu el prior ja les torres de les muralles no hi són totes, i això vol dir que estem davant d'un fet consumat. Tercer, l'enderrocament de les torres sense permís vol dir que a n'aquella vila hi ha gent que si no es dóna l'autorització les tiraran a terra igualment.I quart, jo m'he batut amb molta gent i sense cap por. Ara em batré amb la clerècia a veure què passa. Que s'informi favorablement la destrucció d'aqueixes muralles...

La vila, amb el temps, agrafda i per si hagués estat ell qui hagués donat el permís, dedicà un carrer al General Castaños.

La vila creix, però creix de muralles enfora. Ja hi ha més cases fora vila que a dins. La gent de dins la vila,-la poca que surt del poble primitiu, perquè n'hi ha que no es mou mai sostenint que ells o els seus parents van pagar les muralles i les volen amortitzar-, es coneix totseguit. Es més esblanqueida que la dels barris exteriors, i va més mudada. En aquest temps a dins la vila només hi ha benestants que

fan treballar el senyor notari i passen moltes estones als balancins de la rectoria. Els veins dels barris van sovint a les platges. Els de dins la vila, mai. Tenen por que l'aire els toqui acostumats com estan a viure a recés de vents dins les muralles. I interns i externs van fent la seva vida. Neixen, van a l'escola, treballen - uns més, altres menys i altres gens-, festegen, es casen i van fent camí cap a les darreries de les quals encara no s'ha escapat ningú per més medecines que s'inventin. Es mor tot i es mor tothom, i aquesta manía que té la gent a no voler-se morir. La mort, ja de temps, ens fa por ací. Malgrat els anys que fa que la gent es mor encara no se n'ha après de morir. En general la gent s'espanta quan veu que s'ha de morir. "M'hagués volgut morir!" diu devegades algú davant incidents que promouen morts auxiliars com de fàstig, espant, goig o vergonya, però davant la mort de debó, hom s'hi pensa a demanar-la. Llevat, és clar, de gent que ha agafat un rabí per causes financeres, fisiològiques o amoroses i que de tant en tant agafa una corda i es penja,o es fa passar el rabí pou avall o mar endins. No tothom que agafava rabins adoptava les damunt dites solucions. Algú se'ls feia passar cridant o pegant a la pròpia, sistemes molt més recomanables que els anteriors. Hi ha pobles que quan un veí es mor, la gent canta i balla i acaba la celebració de l'aconteixement amb un gran dinar. Els inques, dels quals ara que no n'hi ha se'n diuen tantes coses lloant-los, que tenien la sort de tenir mullers a dotzenes llargues, aquestes es llevaven la vida,quan es moria l'espós, al mateix moment que l'acabaven d'enterrar. Acte una mica fort, la veritat, si és que el mort no se n'aprofitava per a res, i que les dones d'ara tenen tota la raó a demanar segons quines reivindicacions.

La vila, doncs, anava vivint amb tots els dalts i baixos que la vida porta. Uns passaven desapercebuts i altres agafaven anomenada, com

pertot. I uns dies qui feu parlar d'ell fou Joan Nadal. Joan Nadal es casà amb totes les de la llei amb Gertrudeta, d'unpoblat veí. Joan Nadal, vagin a saber per què, en un temps que el món era ple de reis, era republicà. Era l'únic de la vila. Ell sostenía que els reis eren enamoradíssos, que inventaren els vassalls, que només obrien Corts quan necessitaven quartos i que per un tres i no res feien anar la gent a la guerra. A Gertrudeta, abans de casar-se amb el republicà, l'havia festejada molta gent, i el poble deia que se les sabia totes. Feia molt goig Gertrudeta quan arribà a la vila, però algun convilatans que en sabien la història, o s'ho pensaven, se la miraven amb un mirar que un entès en oftalmologia hagués traduit per: "Qui rebrà, ací?". I rebé Joan Nadal. Gertrudeta quan s'aparellà amb l'amic Nadal renyi amb totes les amistats anteriors, però hi havia l'anomenada. I tenir anomenada en una vila de poc cens te inconvenients.

- Joan - se li digué abans del casori -, mira qui et poses a casa.

- Els republicans, a casa ens hi posem a qui volem. I Gertrudeta m'ha dit que era dels meus. Ja no sóc sol a la vila.

- Ja t'hem avisat, Joan. Tu ets republicà i tenim entès que sovint feu coses que no haurieu de fer.

Però Joan no s'escoltà els aconselladors. I menys perquè havien tractat el republicanisme sense masses miraments.. I es casà. I tot marxava bé. Gertrudeta, no per haver-se fet republicana al casar-se havia de passar la vida sense sortir de casa i amb cara de vetllar morts. I en sortia i feia bona cara a tothom. Es tornà a avisar a Joan Nadal de la bona cara que feia la seva dona a segons quins veins, però l'home va dir que tot era cosa de monàrquics que a la vila n'hi havia molts, i que tot eren enraonies i enveja perquè ell, essent republicà,tenía una dona que molt poques s'hi podien comparar.

I el temps passà i, un dia:

- A can Nadal van de part. - es digué per la vila.

Sí, s'anava de part a can Nadal. Fou un noi. Gertrudeta, amb uns davants utilitaris a tot esser-ho, se'l criava i el noi donava gust de veure. I ànimes monàrquiques, segons Jan Nadal, li deien que el nou nat d'ell no en tenia res, que no havia volgut creure els bons avisos, però que se'l miré bé a n'aquell noi. Tant se li repetí això que Joan acabà mirant-se'l bé a n'el noi. No, a n'all no se li assemblava, però hi ha moltes criatures que del pare no en tenen res. Però malgrat aquest argument, argument fiable al cap i a la fi, Joan Nadal es mirava el noi més que de costum. Ara, a qui retirava aquell seu fill? Perquè Joan Nadal estava segur que era séu. Ell, vaja, havía portat a cap les incidències necessàries per a tenir-lo aquell noi! I cosa rara, a mida que passava el temps el noi s'assemblava amb gent distinta...I les animetes:

- Que no ho veus, Joan, que aquest noi té els ulls del carnisser?...

- Que no ho veus, Joan, que aquest noi té la boca del paleta Xic?...

- Que no ho veus, Joan, que aquest noi té el fer del mestre d'aixa?...

Allò era un atac monàrquic en tota regla. No els deixarien mai tranquils els monàrquics als republicans, ja era vist. Joan començà a pensar que si les semblances eren diverses potser podia estar més tranquil, però home d'idees, no volia dubtes que ja n'hi començaven a entrar, i feu tres visites. La primera fou al carnisser.I sense embuts.

-Salvi, entre la meva dona i tu hi ha hagut cap més tracte que els de venedor a compradora?

- Joan, si t'has d'escoltar la gent l'hauràs de fer qui sap les vegades aquesta pregunta.

- Suposem que ja l'he feta, i que tots els visitats m'han dit que

m'han festejat la dona. Ja no li vindrà d'un. Tu, què dius?

- Mira, Joan...jo a la teva dona potser li he fet més compliments que a les altres quan ha vingut a la carnisseria. Però jo no li devia fer el pes.

- O sigui, que per tu no s'hagués perdut.

- Què vols que et digui...Si hagués d'anar pels homes, ja se sap... Però jo et dic que Gertrudeta no va passar mai de riure davant els meus compliments. I no ho dic per no perdre clients, ara, no....

Segona visita. A cal Paleta Xic, un dels avisadors de Joan abans del casori.

- Quan tu m'avisaves abans del casori, ho feien amb coneixement de causa?

- A què ve ara això?

- Es que em diuen que el meu noi té la mateixa boca que tu.

-- Joan, jo quan t'avisava ho feia per a sentir a dir. Jo amb la de casa en tinc prou, no pensis malament...

- Es pel meu descans, Xic. Ara no em puc treure els dubtes del daamunt. Alemnys si sabés que els dubtes tenen fonament estaria més tranquil.

- Veste'n tranquil, Joan, i sense dubtes. Almenys no els tinguis de mi. Jo sóc un d'aquells que les dones els hi agraden i prou. De mi se'n diuen moltes coses, però jo deixo dir. Si la gent es pensa que jo faig hores extres fora de casa, que s'ho pensi. Sempre dóna prestigi. Jo a la teva dona no he passat de mirar-la. Potser l'he mirada més que a les altres, això sí, però res de res...

Tercera visita. Al mestre d'aixa.

- Enriquet, a tu t'agrada la meva dona?

- Mira aquest ara d'n surt...Es clar que m'agrada.

- M'han dit que el meu noi té els mateixos fers que tu...

- Això és gent que em vol mal. Potser no seràs l'únic republicà de la

vila, mira què et dic!

- Veuràs, Enriquet. Si a mi em diuen que el noi acciona com tu i jo ho veig, què en pensaries tu si et trobéssis en el meu cas?

- I jo què vols que et digui...! Potser la teva dona, que passa tan sovint per davant de casa, en els moments decissius em tenia a la vista. La meva moltes vegades en aquests moments pensa amb els preus de l'escarola o amb el sermó del vicari nou. No és pas la primera vegada que li he tingut de dir: "Escolàstica, tu estàs distreta!" No s'entenen gaire les dones, Joan.

- Jo el que vull saber és si tu t'entenies amb la meva.

- Et diu sempre la veritat la teva dona a tu?

- M'ho penso.

- Doncs pregunta-li a n'ella. No són coses d'homes, aquestes. Els homes aviat ens enfilem.

- Oh, és que si ens hem d'enfilar ens enfilarem, Enriquet.

- Jo m'emfilaria si hi hagués motiu, Joan. M'he enfilat moltes vegades jo, ja ho saps, però aquest cop si m'enfilés seria ben bé per ganes d'enfilar-me...

- Però què tincde fer jo, si el noi s'assembla amb tothom menys amb mi?

- I jo què sé! Si és un ja està fet, ja està fet ara.

I Joan Nadal sortí amb més dubtes a coll de les tres visites que abans de fer-les. I el noi cada dia presentava cares noves. Fins que l'home no pogué més i portà la cosa a Gertrudeta.

- Joan, maco, si el teu noi s'assemblés amb algú determinat, tu estaries en el teu dret de mirar-me malament...

- Veuràs de mirar-te malament...Es molt poca cosa això.

- Doncs de fer el què et passés pel cap. Si el teu noi dius que cada dia s'assembla a gent diferent, segur que vindrà un dia que s'assem-

blarà amb tu. La gent és molt dolenta, Joan, i no sempre s'ha de creure de tot el què diu...I si aquest ens ha sortit amb diverses fesomies, fem-ne un altre davant de testimonis i si tampoc et retira a tu la culpa ja no serà meva...

Joan Nadal trobà que Gertrudeta tenia raó. Primer esperà a veure si el noi arribava per fi a tenir les seves faccions. No las tingué mai. I feu la prova, davant testimonis, que havia suggerit Gertrudeta. Els testimonis no perderen detall i tant autors com espectadors sortiren de la prova amb la satisfacció que dóna el deure complert.

I quan vingué l'hora del neixement, el nou-nat de Joan Nadal no en tenia res.

- Ho veus, Joan, com la culpa no és meva? - va dir Gertrudeta.

- Sí, ja ho veig...- digué Joan comparant els dos nois els quals ells amb ells tampoc s'assemblaven de res.

Ja se sabía que a cal coraler tenien les sis noies més boniques del poble. La coralera era dona d'empenta i ho envestía tot. Havia tingut sis noies, però demostrà que no les havia tingudes i prou, sinó que quan el coraler portava setmanades reduides, la coralera tirava la casa endavant anant a fregar i cuinar a les cases benestants. I les sis noies del coraler pujaven maques com sis sols. El coraler, quan la mar no donava facilitats es quedava a casa i passava el mal temps amb la coralera. Aquesta deia que les sis filles eren filles de sis temporals. Quan nasqué la cinquena, la coralera, de totes maneres, va dir:

- I si diguéssim prou, coraler?

- Ja em diràs que s'ha de fer quan fa mal temps...

- Es que hi ha molts pocs homes al poble, coraler, i si ens carreguem de noies no sé on anirem a parar...

- Mira, esperarem un altre temporal, a veure si ens porta un vailet.

Però vingué un nou temporal i, al seu degut temps, la coralera deslliurà la noia que feia sis.

- Què et sembla, coraler?

- La veritat, sis noies són moltes noies...

Les noies del coraler eren, ja de menudes, l'encant del barri. Sortien sempre juntes, com un vol d'ocells, i tothom les volía. I mai d'havien vist unes germanes més bones germanes. I la bona germanor es feu gran i, quan les trobem, són sis rams de roses. El coraler hagués mal ferit, segur, a qui hagués gosat ni tocar un cabell de les sis noies, perquè llevat de les nits de temporal el coraler era un home de geni viu. No se sap perquè les noies havien sortit, entre amb altres gràcies, tan rialleres tinguent un pare tan seriós. Es possible que fos perquè a la coralera els temporals la feien riure tenint, com tenía, l'home a casa i a la seva disposició.

El jovent del barri estava boig per les coraleres i elles no sabien com girar-se de feina que tenien davant els mussolejadors. Però era un temps que quan es feia fosc les noies havien de ser a casa i el jovent no podia mussolejar tant com volía...

Un dia a l'hora foscant, faltava Carineta, la que llavors tenia 18 anys que és una edat que només es té un cop quan hi ha jevent en porta. Quan arribà,el coraler l'escridassà cosa de no dir. Carineta s'espantà molt perquè el coraler no solia cridar gaire. La coralera li va dir que son pare quan agafava un cabrot tenia males bromes i que sobretot no n'hi fessin agafar gaires, i molt menys amb l'hora d'afibar a casa la qual cosa li podria donar per a tenir mals pensaments i no l'aguantaría ningú. Carineta ja s'havia espantat molt,

però la causa de fer tard es veu que era més forta que l'espant pels crits del coraler, i aquest hagué de cridar més vegades i cada vegada més fort. Ja hem sabut que el coraler si algú s'hagués atrevit a tocar un cabell de les nàies hagués fet un disbarat, i ell pensava que aquells retards de Carineta els podien ocasionar , pel cap baix, alguna tocada de cabells. Les altres cinc germanes, pensant que algun cop el coraler podia passar dels crits als cops, amb una solidaritat que enternía, començaren a fer tard com Carineta. I així com Carineta es podia pensar per què feia tard, les altres cinc en feien, amagades, per una qüestió de principis de bona germandat. I entraven a casa quan veien que ho havia fet la germana dels 18 anys. Aquell dia el coraler passà dels crits, a les plantofades. I començà a plantofejar a la primera que entrà amb defecte de puntualitat: Carina. Les cinc germanes entren i s'apleguen al voltant de la petruscada, però el coraler, ja embalat, les petrusca a totes.

- A mi tant me fa plantofejar-ne un com sis. A casa us hi vull a l'hora!

I plantofejà a les sis.

Aquella nit hi hagué ploralles a l'habitació de les sis noies. La gran, Anna, va dir:

- Però tant t'agrada, Carineta?

- El pare m'haurà de matar si no me'l vol deixar veure...

- Entre totes ho farem tot, Carineta. No ploris...

Però s'adormiren plorant. Totes. Si quan l'una reia les altres també ho feien, era just que quan l'una plorava ploressin totes. D'això se'n diu germanes!

S'entra amb puntualitat durant uns dies. El coraler creu que el càstig és la única cosa que fa creure a la gent, i malgrat que la coralera li diu que potser en va fer un gra massa, ell contesta:

- No les abonis que jo, quan em puja la mosca al nas, tinc plantofades per a tothom!

Es veu que feia dies que no hi havia hagut temporal, i la coralera callà. A n'ella tampoc li plavia gens que les noies no arribéssin a casa de clar, però el coraler, desfermat, li feia por. Quan la festejava, perquè un mariner li va dir que tenía les cames molt boniques, el coraler el va deixar sense les dents del davant. I una vegada casats, quan ella estava de la tercera, a un que li digué que es veia que el coraler no reposava, el coraler el deixà sense cap, de dent. Després, doncs, d'uns dies de puntualitat, hi hagué de nou retràs i el coraler, davant la solidaritat de les sis, les tornà a plantofejar a totes a consciència. La coralera, aquella vegada es posà del costat del seu home.

I fou la veïna Fortuny, que sempre s'havia de ficar on no la demanaven, la que portà la nova a la coralera. Segons la veïna Fortuny:

-...i les oliveres dels afores del poble han estat testimonis de coses molt grosses, coralera. I si els vols veure encara potser hi seràs a temps perquè ni sembla que siguin d'aquest món...

A la coralera li faltà temps per arribar-se a l'oliverar. Sí, hi havía Carineta asseguda al peu d'una olivera, i Tonet, el qual es mirava la noia de molt a prop. Qui sap què es pensà la coralera, però:

- Desgraciada - va dir -. El teu pare et matarà!

I se l'emportà a estiradès de l'oliverar.

- I tu prepara't! - engegà al pobre Tonet que no sabia quin paper fer davant l'entrada de la mare de Carineta.

- Mirate-la...Ací la tens! L'he trobada a l'oliverar fent jocs de mans amb el Tonet! - digué posant Carineta davant del coraler.

Al coraler se li posa un tel vermell als ulls. De moment s'aguanta i pregunta amb veu de tragèdia:

- Què hi has fet a l'oliverar?

Carineta sabia que havia de rebre. Si deia que no hi havia anat a fer res, son pare no s'ho creuría i rebria. Si deia allò que la veïna Fortuny i els coralers volien que digués, rebría. I si deia la veritat també rebria. I no digué res. Aquella vegada el coraler s'armà de garrot i,

- Primer et mataré a tu, i després a n'ell!

- No, a n'ell no! - implorà Carineta.

- El defenses, eh? Doncs té!

I caigué la primera garrotada. El coraler, malgrat el rem de sang que li ballava pels ulls, no pegà tant fort com de primer pensava fer-ho i la garrotada arribà a lloc una mica frenada. L'acte de l'oliverar mereixía càstig gros, però en el segon fatal el coraler pensà, bo i l'enuig que el tenía pres, que aquella noia havia costat més que les altres de tenir a la coralera. I pegà amb sordina. A la coralera, ara que veia com li garrotejaven la noia, el cor li feia mal d'haver estat l'acusadora, i per primer cop pensà que potser la veïna Fortuny no ho havia vist prou bé el què havia tingut lloc a l'oliverar. I aquella garrotada fou com si ella la rebés en plena espinada. Tant ho fou que arribà a llençar l'"ai!" que no llençà Carineta la qual ja sabia que havia de rebre però que estava disposada a rebre a gust pensant amb el pobre Tonet. Més allà on sorgí l'entera comunitat d'afecte, fou quan les cinc germanes a cop feren un bloc al voltant de Carineta.

- Aparteu-vos o rebreu totes! - deia el coraler fora de mare.

Però les cinc es convertiren en cinc Ifigènies disposades a tot en defensa de la seva germana. Devien pensar que allò que anava passant

a Carineta es podia esdevenir a qualsevulga d'elles a qualsevol moment, ja que fer tard a casa pel motiu que en feia la germana devía ser quelcom envejable.

El coraler ja tenia la segona garrotada a punt, quan la gran Anna, digué:

- Pare! A l'oliverar també hi he anat jo encara que hagi vingut a l'hora a casa.

- I jo també! - digueren els 19 anys de la segona.

- Igual que jo...- anaren dient una darrera l'altra.

Al veure aquella meravellosa solidaritat, la coralera estigué ben bé a punt de dir que ella també hi havia anat a l'oliverar.

El coraler quedà amb el garrot enlaire davant aquella declaració col.lectiva.

- Qui no s'escapa és aquest seductor de Tonet! - digué disposant-se a fer servir el garrot en altres latituds.

- Pare! - diuen les noies -. Que no és ell sol!

- Bé, a qui tinc de garrotejar, jo?!

- A sis almenys...I són molts...

- Llamps i trons, jo....!

- Coraler, alto! - diu la muller -. No anem barroers...Mira-t'hi a garrotejar...

Quan un ciutadà de geni viu es pensa que fent córrer un garrot quedarà salvat l'honor i la ràbia d'un cabrot, i no ho pot fer, porta males conseqüencies. I el coraler les sofrí aquelles conseqüencies. Al veure que no havia pogut arreglar les coses a garrotades s'anà capficant, capficant, que no era ell. Tant no era ell que li passà fins i tot un temporal per alt. I li anà vinguent la idea pitjor.

- Coralera, jo no m'he pogut esbravar i això m'ha de matar.

I una tarda sortí de casa portant mal nord. La coralera inutí males intencions i es presentà a casa la veïna Fortuny a veure si aclaría colls.

- Fortunya, jo vull saber la veritat ja que les noies no me la diuen, i si bé el meu home la volia saber amb un garrot, jo, Fortunya, tinc unes urpes tan afilades que per a treure ulls que no han vist bé no tenen preu. M'entens, Fortunya?

La veïna,que allò que més tenia era enveja de les sis noies del coraler perquè tot el jovent les cercava i en canvi no deia masses coses a la seva filla, declarà que potser havia mirat malament aquell dia a l'oliverar i que potser Tonet i Carineta no passaren de fer manetes...

No la deixà acabar la coralera, i sortí corrents a la recerca del marit de les males intencions. Algú li digué que l'havia vist passar cap-cot camí de l'aigua. Mai s'havia vist a una dona, per anguniada que estés, corrint com corría la coralera. Arribà just. El coraler anava mirant quina roca era la més alta...

- Coraler! No et neguis que no tens cap noia embarassada! Carineta no ha passat de dir-s'hi coses a l'orella a l'oliverar amb el Tonet, i les altres cinc no hi han anat mai amb ningú...Tot s'ho empescà aquesta desvergonyida de la Fortunya la qual té una filla que no se li mira ningú...

El coraler no es negà. I a la vila, d'aquell acte de solidaritat de les sis noies, se'n parlà molt...

A la vila el Carnaval vingué, sense saber-se'n res, amb les Festes Oficials de finals d'agost a Llafranc, quines Festes es feren molts anys seguits ja quan el poble era voltat de muralles i seguiren fent-se fins que de les muralles ja no en restava ni la torre en la qual es repenjava la taverna de Can Moragues que proveí de vi a molta gent.

Els amics dels dolmens eren sàtres auto-didactes. El trajo nacional, pels dos sexes, era la pell de xai més o menys esmotxada per a cobrir regions comprometedores en temps d'hivern. Es desconeix quines pells lluien a l'estiu, però s'ha de suposar que ells, per primaris que fossin, a l'estiu volien fresca i quan es vol fresca la roba més aviat fa nosa.. El guarda-roba, doncs, era precari i les pells de xai devien anar de pares a fills, com més endavant hi anaren les calces de vellut. Quan a Llafranc hi arribaren grecs, ja ho feren amb roba-roba. Es diu que la senyora Minerva, més antigua que els grecs que feren temporada a la cala, els va ensenyar l'art de teixir, això vol dir que quan ells desembarcaren ja anaven entunicats. Algú, començant a establir la disparitat de criteris,,vol que la inventora del teixir sigui Aramné, filla de tintorers la qual brodava com els àngels. Els egipcis diuen que qui va ensenyar a teixir als humans fou Isis, de la qual se sap que quan perdé el marit plorà tant que feu creixer el Nil. D'una senyora que tingui poder tan gran es pot creure tot. Per fi, els xinesos, els quals en moltes coses volen ser els primers, juren que el primer teixidor fou l'emperador Yao. L'afecció al fil i a l'agulla es veu que tingué partidaris entre la reialesa i no pas en la del temps de Yao. Ferran VIIè brodava tan bé com la senyora Aracné. Quan entraren els romans ja hi havia sastres que els vestien, i anaven més mudats que els grecs. Els romans sempre volgueren fer goig, militars i civils. Una bona part del pressupost de l'Imperi

es destinava a tenir un exèrcit presentable. Una gent d'armes si entra en una població mal guarnida, perd categoría i la gent, si pot, mira de no tenir-hi tractes. Si hi entra fent patxoca ho té tot guanyat, inspira confiança. L'exèrcit americà, abans d'entrar a les ciutats es raspallava i s'enllustrava de sabates. La gent es pensava que aquella gent a més de guanyar la guerra havien d'arreglar el món. Si l'Exèrcit Popular s'hagués preocupat de fer més planta, qui sap les coses com haguéssin anat. Una mala sastrería ha tingut, no se'n dubti, males interpretacions. L'anar mudat feu, durant segles, una gran impressió damunt els que no hi podian anar. Perxò els reis, que ho sabien, eren els que anaven més mudats de la terra. Es ara que els reis ja van en còs de mànegues, i la gent quan en veu un, veu un home com els altres. I això compta. Quan els reis eren reis, i n'hi havía més, ja que actualment s'acaben, no s'estaven de res en questió de sastreria. Enlluernaven de debó quan sortien al carrer. Un rei, sense una sastreria espectacular no s'hagués atrevit a portar corona, i si algú anava més mudat que ells el feien agafar. No es tolerava que el rei no fos el primer en tot, i, entre altres coses, en el vestir. El poble, d'un rei mal vestit no n'hagués fet cap cas.

A més de grecs i romans hi passaren altres forasters per Llafranc. Molts més dels que la gent es pensa. Els indigens i els descendents dels primers arribats tingueren ocasió de veure moltes menes de vestits, i fou com s'ha dit per les Festes d'Agost que la gent començà a presentar-se disfressada. Es disfressava de foraster - els forasters sempre ens han enlluernat una mica - i d'allò que el feia distint de les coses habituals: de grec, de romà, de moro, de pirata, de ric, de gras...I, amb el temps,la gent es disfressava , si podía, de personatges mudats. L'anar mudat era unaaspiració general. Els

pobres es disfressaven de benestants, i els benestants,de marquesos. Hi havia també disfressades en canvi de sexes, les dones es vestien d'home, i els homes sortien amb sac i faldilles...La gent mudada ens ha impressionat sempre. "Reinando Isabel II", a mig camí de Sant Sebastià es va inaugurar un pont. L'inaugurador era de fora i degué venir encasacat perquè d'aquell pont se n'ha dit sempre més el Pont d'En Casaca...Les disfressades acabaven saltant i ballant al so d'una orquestra el "Toca la corra"...Toca, toca, toca la Corra, el llorito i la cotorra, toca, toca-la bé, que els dissabet en tindré carta el el diumenge em casaré...Anys més tard vingué "L'Airet", L'airet, l'airet, l'airet de matinada, del ric estiu, estiu! Replega, replega la rosada, que llença el riu, el riu! La vila amb "La Corra" i "L'airet" treia faves d'olla. Aquestes dues composicions musicals no tenien aturador. Si no s'estava malalt o no hi havia alguna herència pel mig, la vila, al sentir-les, s'havia de tirar indefectiblement al carrer. Són, s'ha dit, les dues peces que més influència han tingut damunt el tarannà palafrugellenc. Ni Marselleses, ni himnes nacionals amb "La Virgen María que es nuestra protectora", ni res semblant, han fet saltar tanta gent amb l'alegría de les dues més damunt dites. A la vila el Carnestoltes hi va arrelar fort. La gent de condició varia es trobava, els dies de Carnaval, com el peix a l'aigua. Pel contriuent petit al més alt passant pel no contribuent, Carnaval era Carnaval. Sería rar que a la vila hi tornés a haver un consens nacional com el d'aquell temps. Els mantenidors de tot eren els tapers en seva època d'or. Arribà a fer-se tan imprescindible deixar els maldecaps i els casoris mal fets, durant tres dies, que un govern acabà decretant, per Carnaval, tres dies festius. A la vila, un sector o altre, sempre ha dit mal dels

governs, governés qui governés. I això que ho ha provat governants de tota mena, però mentre es mantigué el Carnaval amb tres dies de festa, almenys aquells tres dies els convilatans els passaven sense dir mal del govern de torn. D'ençà que no es fa el Carnaval com s'hauria de fer que els preus han pujat desmesuradament, que la joventut es droga, que per un jugador de futbol se n'ofereixen més de 400 milions de pessetes i que Barcelona Ciutat Gran no pot mantenir més d'un diari amb la llengua del País.

El veinat ja s'anava transformant a mida que s'acostaven les festes carnestolenques molt abans de ser declarades festes oficials i obligatòries. Hem dit obligatòries, senyores i senyors! El govern que les implantà, sense deixar de vetllar per les coses del catastre, és un govern que hauría de tenir el reconeixement de tothom i l'homenatge nacional. En deixem passar molts d'homenatges, i aquest és un d'ells. Llafranc, on aquestes festes hi començaren, ja existia en temps de les bacanals gregues i les saturnals romanes, i s'ha de creure que també hi passà alguna temporada algun trempat de les Gàl.lies, d'aquells que quan celebraven la sega del vesc no s'estaven de res. I s'ha de creure que si bé no amb tanta intensitat com a l'Atica, a Roma i a la Narbosènca, la mena de platxeri d'aquells il.lustres forasters algun ressó trobaren a la bella cala. Tota la gent que tenia bones relacions amb la tabola era ben rebuda en dies determinats al rodal, com ho era a la mateixa vila. Tant, que només un sollevament que deixà el País migpartit privà que els ciutadans tres dies l'any es podessin disfressar i saltar i ballar més que del compte, activitat la qual, almenys a la vila, no originà mai que s'hagués de declarar cap estat de setge, d'alarma i ni tan sols de prevenció. El Carnaval ens fou tret junt amb l'Estatut. D'estatut ara ens n'han donat un que no se sap si servirà prou. Ens fal-

ta el Carnaval, però el Carnaval amb decret obligant a fer festa tres dies. Costaría, al principi,després de 40 anys de dejuni carnavalesc, tornar a veure un personatge principal fent la "Corra" amb un anarquista, però amb el temps, si l'un i l'altre es veiessin més sovint, potser s'hi tornarien a veure i qui sap si no seria la manera d'arreglar coses que ara semblen de mal arreglar. Un ball de màscares en el qual un dirigent sindicalista ballés un vals de punta i taló amb la senyora d'un director de la RENFE, o un ministre de la presidència regalés la toia a una senyora diputada de l'oposició podrien ser sortides per a desenredar la tòca de situacions a les quals no s'hi sap veure l'entrellat. No s'ha provat...La primera pedra la plantaren els que vingueren després dels fundadors de Llafranc. Es diu que la que costa de posar és la darrera. Si algun ministre valent la hi posa - les variacions que admet la democràcia son infinites -, tindríem, segur, les portes del Marcat Comú obertes de bat a bat.

Que grecs, romans, cartaginesos, etc. deixaren rastre en costums, canvis d'humor, tendències a discutir i altres coses, és innegable. Ara bé, en una gran part d'hàbits, de gustos i de maneres d'entendre la vida i els seus misteris, la influència és enterament tapera. I es pot potser assegurar que si els forasters més amunt esmentats haguéssin vingut en temps dels tapers en actiu, els que en tindrien el seu bagatge serien grecs, romans, cartaginesos etc. De les mil-i-una deixes del geni taper - trobades a les platges, arrossos a noranta-cinc, premis a Beziers amb el penó de "La Taponera" al davant dels cantaires, serenates, cooperatives, treballar a gust, el Sant Dilluns, tres Festes Majors, el federalisme, i d'altres fins

a mil-i-una -, se n'han de destacar tres: le remodelació de la cuina, el cremat i el "relleno". Aquí no hi ha grecs ni romans que hi valguin. Els tapers, els quals tenien la pretenció de saber-ho fer tot, es posaren a la cuina, i posaren en circulació els grans suquets de peix, els monumentals estofats i els arrossos per un centenar de forquilles. No se sap que cap grec, per important que hagi estat, hagi fet obres semblants. El cremat, el cremat autèntic, és un invent taper. El van posar en circulació els tapers de la segona edat abonats al bronquitis. Al Centre Fraternal, quinquenis abans del Bingo, quan s'hi prenia cafè, els senyors socis tenien a la seva disposició una notable ampolla de canya portada de Cuba, es deia, quan a l'Illa no se sabía res de Fidel Castro. La gent del bronquitis creia, a l'hivern, amb les coses calentes: rajols calents al llit, mitjons en us plens de segons calents al coll, i, a l'interior canya calenta. I sense deixar de prendre cafè ni de fer el "tresillo" atacaven l'afecció bronquial cremant uns decímetres cúbics de canya al plat de la taça de prendre cafè, i se la bevíen al començar el bull. Els primers cremats eren medecines reals, però medecines amb bon gust. Era el temps que la climatología dels mesos freds es tenía en compte i per la vila la gent circulava amb mantes, capes i bufandes - tapa-boques-. Les dones ho feien amb mitja de llana, de punt espès, protectores de pantorrilles i genolls, peces que modernament s'havien deixat molt descuidades i el fred els solia pujar cames amunt amb perill de refredar espais vitals. Ultimament hi ha hagut diverses modificacions en la forma de cobrir les cames femenines. S'ha passat, de tapar-se amb faldilles màximes fins a turmells, a destapar-se amb faldilles mínimes fins a les zones centrals, i a posar-se calces d'home. Si bé elles, les dones, perden en delicadesa, guanyen en

protecció. Està per veure com serà la propera forma de presentar-se les cames de dona. Deu estar a mans dels modistes, elements que disposen de les dones com si fossin seves. Elles, quan algú vol discutir la manera de guarnir-se, aviat ho tenen entès,

- Es la moda - diuen.

I es veu que contra les modes no hi pot res ni ningú, ni parents, ni metges, ni sermons, ni les mateixes dones. Només hi ha una cosa que hi pot: una altra moda!

Els cremats, doncs, començaren essent una mena d'antibiòtics contra els refredaments, sinó que en lloc que prendre's en forma d'injeccions - no se sap quins efectes tindrien injectables de cremat -, es prenien en tomes líquides. Amb el temps, com moltes altres coses, els cremats s'han modificat, són artificials i es prenen a qualsevulga hora, vagin o ne a to i es tinguin o no bronquitis.

La tercera gran deixa del geni taper és el "relleno", el normal i el amb tap. La diferència entre l'un i l'altre és la que hi ha entre del "niu" de pobre i el de ric. A tenir en compte que el "relleno" s'inventà per a després de dinar i, sobretot, d'un bon dinar, un dinar de Festa Major. Ells trobaven que els faltava alguna cosa quan havíen fet honor a un dinar de Santa Margarida. I per a fer al dinar l'honor que es mereixía portaren el "relleno" al món amb totes les conseqüències. Sí, se n'ha de dir farcit, ja se sap, però el día que se'n digui el nom gramaticalment correcte, segur que el "relleno" no tindrà el mateix gust que abans.

Un temps, a la comarca es feia córrer molt el mot "Loor". "Loor a August Pagès" es deia quan s'inaugurà el tren de Palamós a Flassà. "Looor a la Taponera, i Loor a Trifon" es digué a la vila quan l'episodi de Bèziers. Per a fer-ho amb l'expressió d'aquells temps, po-

driem apuntar un "Loor" als tapers, que si bé és un castellanisme intolerable, vol dir allò que volien expressar al fer-lo servir els baix-empordanesos de quan fent taps a tant per mil implantaven la taperàcia, sistema de viure que mai més es podrà implantar per canvis de govern que hi hagin.

Quan erem íbers, al rodal es tenien valedors extra-terrestres com es tenien a molts llocs. Ara la gent se'n riu d'aquells valedors, però abans d'enriure-se'n la gent s'hauria de posar al lloc d'uns ciutadans que vivien tres mil anys enllà, any més any menys. La cosa que hauria de meravellar és que aquells nois bo i fent tants anys que existien en tinguéssin algun de valedor en un món com el que s'havien de desenvolupar, en el qual un bon xalet era una cova i un bon apartament una cabana de joncs o de branques de pi, i que s'havien d'entendre a cops de bombo o encenent i apagant fogueres. Ara que les constitucions per a quedar bé amb tothom ofereixen llibertat de cultes i hom pot triar esglésies de marques variades, que tot t'ho donen fet i que tens un bon assortit d'advocadors, la cosa és ben fàcil, però tinguem una mica de serietat amb els pobres íbers de milenis enllà els quals no en tenien cap de les facilitats que ara es tenen.

Quan vingueren els primers visitadors, es portaren els seus déus particulars, i els indigens es començaren a desorientar. Els segons, també vingueren amb els seus valedors del més enllà, i, els tercers ja arribaren amb patrons del més enllà i de més ençà. Amb tot això els indigens acabaren que no sabien quin ball ballaven. Quan Constantí es convertí bufaren nous vents i s'hagueren d'esborrar tots els va-

ledors anteriors. La nova activitat religiosa tenía l'avantatge de tenir una sola autoritat principal, i com que havia estat prohibida, com tota cosa prohibida tingué molts adeptes i comptà molt aviat amb bisbes il.lustres, grans sants i màrtitrs sens fi. Els del rodal ja deien que valdría més tenir un valedor local el qual tindria molt menys problemes que un d'universal, però la gent addicte a les creences de Constantí no acceptava debat de cap mena. Quan tot això succeía, al País encara hi havia moros els quals comptaven també amb valedors propis als quals dedicaren mesquites a desdir. Esglésies i mesquites s'hagueren de suportar durant molt temps. Aquestes darreres, però, tingueren baixes de consideració per questió de dones ja que prínceps d'anomenada es passaren al bàndols contraopinants seduits per cristianes de primera línia. També algun capità de grau es passà al costat dels constructors de mesquites els quals compàven darrerament amb mores temptadorissimes. Oficalment, però, sempre s'ha dit que es passaren molts més moros al costat cristià que cristians al costat mussulmà. Les dones devegades han arreglat coses que semblava que no es podien arreglar. Les passades de l'un a l'altre camp s'acabaren quan, potser per evitar-les es decidí foragitar els moros del país. Ja se n'anaren amb recança ja, els pobres moros al veure que se'ls havia acabat d'emparentar amb cristianes guapes...

La llavors nova religió es feu oficial i els reis acabaren protegint-la ja que algun tossut es va donar compte que fent el remoló tenia la corona penjada d'un fil. Costà al principi que la gent endrecés les velles creences. Sort n'hi hagué que la nova comunitat tenia uns predicadors fenomenals que ho convencien tot, i que un temps que hi hagué gent de mal convéncer, Roma - Roma tornava a ser el centre d'una bona part del món -, va fer córrer unes instruccions

donant carta blanca er a fer anar a rotlle als de mal convéncer. Al final acabà guanyant Roma. Però malgrat els efectes de la carta blanca i la llavia dels grans predicadors, hi havia gent que anava a la seva i concorria a comunitats privades: esperitistes, tiradores de cartes, bonaventuristes, pronosticadores, santons i pitonises. Això de la mateixa manera que en temps de grans metges una part de la població seguia fent-se amb el gremi dels curanders...

Un temps, doncs, en fa molts, als afores de la vila actuava la vella Macarina. Tenia obert dimarts, dijous i dissabtes, i s'havia especialitzat en resoldre questions sentimentals. I ho podia fer perquè segons ella s'havia trobat en tot: l'havien raptada amb totes les consequències, més d'una vegada, s'havia casat més d'una vegada, havia enviduat també més d'una vegada, havia protagonitzat escenes de gelosía infundades unes, i plenes de fonaments les altres, havia estat mare soltera, casada, vidua i separada...Amb tals questions era una veritable enciclopèdia vivent i mai es trobà en cap cas, per dificil que fos, que no el pogués resoldre partint d'experiències personals. El consultori havia passat moments difícils degut a que la vella havia donat consells que s'apartaven del seu camp d'acció. Aconsellà a un senyor de dalt en una questió de mals usos, i la gent es revoltà que era la cosa que volia Macarina. El senyor digué que la consellera feia política donant segons quins consells, i prohibí als veins d'anar-hi. Un quant temps s'hi tenia d'anar d'amagat. Fou quan hi anà més gent.

Normalment, però, donava bons consells Macarina. Quan hi acudí la noia Puig en estat de bona esperança, li digué que era abans de presentar l'estat que presentava que havia d'haver anat a consulta i que llavors sí que l'hagués aconsellada bé...

-...i el mal quan és fet és fet, i aquesta mena de mals quan són fets no hi ha consells que els arreglin...

De tota manera, com que la noia Puig digué el nom del causant dels seus tràngols, Macarina feu cridar i inventant-se una amenassa gross del pare Puig, inventada per ella puis el pare Puig res no sabia encara del mètode modern de : "Tu seràs la primera en saber-ho", obtingué la reparació que abans es creia necessària quan una noia passava el bullit que passà la seva clienta.

Macarina, si bé afavorí alguna vegada a consultants de butxaca poc desevolupada, era cara.

- Qui vulgui venir a casa, que pagui - deia sempre -. Jo no obligo a ningú a venir-me a consultar. I ja se sap que tot puja. A mi de consells me'n sobren, però no per a donar sinó per a vendre. Un que ven calces les fa pagar. Jo venc consells. I qui en vulgui que els pagui!

Ara, s'hi podia anar a la consellería.

Tenia unes quantes habitacions en les quals els aconsellats podien passar un temps de reflexió, i si els consells rebuts no els acabaven de convéncer - Macarina mai es llençava a fons en segons quins consells donava -, pagant extra tenien dret a noves sessions.

Una de les actuacions que afavoriren la vila fou quan intervingué en el cas iniciat pel botiguer Jubert. L'home li exposà que davant per davant de casa seva hi tenia el revenedor Jonama el qual venia la grana seca més barata que ell, i això no ho acabava d'entendre perquè sabia que tots dos compraven el gra allà mateix.

- Jubert, abaixa preus...

Jubert sabia que ho podia fer i posà els preus dessota dels de la competència.

I qui anà a recórrer a Macarina, fous després en revendor Jonama.

- Què li sembla que faci, Macarina? Aquest animal d'En Jubert es dedica a rebentar preus!

- Jonama, ven més barat que l'animal d'En Jubert!

Jonama sabía que ho podia fer i anà un punt més avall que el competidor.

Durà uns dies aquella rebaixa constant de preus fins que els dos botiguers, rebaixant, rebaixant, arribaren a preu de cost. Però la vila, aquells dies, pagà els cigrons a bonissims preus.

Quan els manadors carregaren els impostos, els imposats acudiren a Macarina abans de fer cap disbarat.

- No pagueu. - va dir la vella.

- Però...

- Si, no pagueu. Fins ara uns pagaveu i els altres no, i si seguiu fent-ho així acabareu pagant tots. No pagueu.

Fou de les vegades que hi hagué una unanimitat absoluta. A l'hora de no pagar hi estigué d'acord tothom. Adhuc els de bon taulell.

Veient que la gent no pagava, va baixar cuita-corrents un canonge a la vila a veure què dimoni passava.

- Que no paguin tots, altres vegades ho havien fet, però que no pagui ningú mai s'havia vist! - deia el canonge -. Aquesta gent es mal acostumarà...Res, espanteu-la!

Nova consulta a casa Macarina.

- Macarina, ells han fet baixar un canonge. I ha baixat emprenyat! I n'hi ha que s'han espantat i parlen de pagar...

Macarina canvià d'estratègia.

- Ara digueu que sí que voleu pagar, però que no voleu pagar tant. Però digueu-ho tots, sinó no farem res. Ara, si us rebaixen els impostos jo vull cobrar...

Davant la postura de la general, els cobradors no tingueren altre remei que anar modificant els impostos fins que els pagadors digueren: "Ara...!"

Macarina aplicà unes quotes segons l'estat econòmic dels consultants. Molt hi sortiren guanyant, però el mestre d'obres Cruanyes el qual sempre trobava que havia de donar massa quartos a paletes i manobres, se'n queixà de la cuota:

- ...i així jo pagaré com si no hi hagués hagut rebaixa?!

- Però al cobrador només li has pagat la meitat de l'impost que t'havia posat!

- Ah, això sí...

Quan Malafré anà a consulta perquè la noia no li menjava, Macarina tenía al reservat de les reflexions a l'agricultor Prats el qual li havia exposat el mateix mal del seu vailet, i feia poc havia rebut la visita de la noia Malafré dient-li que no tornaria a menjar mai més perquè el seu pare no volia que festegés al noi Prats, i d'aquest declarant que havia començat la vaga de la fam perquè son pare no volia que sortís amb la noia Malafré. Tenia els quatre interessats a casa. I no parà allà la cosa. Es presentaren les mestresses de casa de cada bàndol. O sigui que hi havien els actors i actrius, tota la companyía, en fi, del drama.

La cosa venia de lluny. Els Prats eren dos germans i es casaren amb dues germanes Malafré, però es casaren malament, ja que el Prats primer es casà amb la Malafré primera estan boig per la Malafré segona, i el Prats segon es casà amb la Malafré segona enamorat a tot estarho de la Malafré primera. I a les dones els succeí la mateixa cosa. I els dos matrimonis foren dos inferns encesos al roig viu. La vila, que estava en el secret, quan sentia cridar a casa els Prats sabia que no trigaria a sentir crits a casa l'altre Prats. I no es trigava. Si cridaven de dies, encara, però quan tocava cridar de nits al ba-

rri no dormia ningú ja que amb la caixa de ressonàncies de les muralles, els crits se sentíen dues vegades. Eren dos matrimonis mal fets però llavors no es podien desfer, s'havien d'aguantar haguéssin quedat com haguéssin quedat. A n'els matrimonis se'ls tolerava que s'escridassessin i, si convenia, que es platofegessin, però no es tolerava que es desfessin. Tan fàcil que hagués estat construir dos matrimonis durables i eficients casant-se cadascun amb la parella corresponent, però es casaren amb la que no s'havien d'haver casat. Un questió d'hereus i pubilles espatllà dos matrimonis. I d'aquí ja vingueren altres coses ademés dels crits, entre altres una renyida col.lectiva de les dues famílies. I les famílies, una vegada renyeixen tot és motiu de multiplicar les renyines. I així vingué l'afer dels presseguers. Uns presseguers que el pare Prats deia que els havia plantat i cuidat tota la vida, però l'autoritat, al senyalar termes, feu linies rectes i resultà que els presseguers passaren a la propietat Malafré. Prats sostenia que els presseguers eren seus, i Malafré que la llei era la llei i que Prats havia anat massa depressa a plantar-los. De les paraules es passà als cops i un dia que ambdós es trobaren sols al terreny de la discòrdia amb un garrot a cada mà els feren servir abundosament. Hi hagué judici. El jutge volgué saber qui havia pegat primer i no se'n sortí. Malafré deia que ell només havia defensat la seva propietat d'una invasió, mentre Prats sostenia que ell actuà en defensa d'un dret seu de tota la vida i que si la llei al senyalar nous limits s'havia errat, la culpa era de la llei. El jutge, veient que tal com s'agafaven les coses els dos veins podría ser que les garrotades només haguéssin començat, va decidir declarar neutral la franja dels presseguers atribuint-la a la comunitat excluint, però, de la donació, als dos jutjats.

I, ben lluny d'aquella decisió judicial, s'esdevingué que un noi Prats es feu de bo amb una noia Malafré, però quan s'acostava l'hora de la veritat, ni els pares d'un ni els de l'altra hi estigueren d'acord.

- I jo el que no vull és que la meva noia faci un matrimoni que després se n'hagi de penedir, que se n'hauria de penedir si es casés amb un Prats - deia el pare Malafré a Macarina -. I la noia se'm revolta contra la meva prohibició, dejunant...

Era més o menys la cosa que consultava el pare Prats.

- I a casa hi ha un matrimoni que només crida. I no vull que el de la meva filla en sigui un, perquè els Prats són cridaners de raça. Que es casi amb qui vulgui i que li surti un matrimoni cridaner, però que no hagi de cridar casant-se amb un Prats.

- A casa hi ha un matrimoni perdut el qual no es pot ja arreglar ni cridant, i no vull que el meu noi s'hagi de passar la vida cridant per haver-se casat amb una noia Malafré...I si han de tornar a sortir els garbots, sortiran.

- I a casa encara hi han els garrots que fa temps que no han servit!

Les senyores pledejaven així:

-...i el noi Prats, el qual retira a son pare, ha posat al cap de la meva noia que no mengés fins que li donguéssim el consentiment.

-...i la noia Malafré, no en podia ser d'altra, ha dit a n'el noi que no tasti res, que si veiem que no menja , ni menja ella, afluixarem...

La vella Macarina deixà dir a tothom recomanant calma ja que tenía gent a les sales de reflexió i es podría destorbar, però quan entraren en joc les mares la consellera va poder comprovar que aquelles dones cridant no es podien aturar. Tant el pare Mallafré com el pare Prats no trigaren a reconèixer l'espinguet de les pròpies però no

deixaren el refugi de la reflexió per mor de que les dones sabéssin que ells també havien anat a cercar consell la qual cosa portaria, segur, de saber-se, una nova temporada de crits. Quan la darrera a parlar, la senyora Prats, digué:

- Bé, com s'ha d'arreglar això, Macarina?

la vella contestà:

- Ja està arreglat.

- Com...?

I feu sortir primer els reflexionadors pares. I quan els quatre anaven a fer-se sentir,

- Un moment, espereu-vos...- digué Macarina. I feu sortir en escena els dos festejadors vetats.

- Jo, de matrimonis, de bons matrimonis i de mals matrimonis, en sé més que vosaltres perquè m'he casat bé i malament, moltes vegades. Amb això no tinc rival conegut. Vull dir que sé quins són els bons i quins són els dolents, de casoris. Vosaltres - diu mirant-se els quatre pares -, us vau errar per culpa dels vostres pares. Tu et vas errar de nuvi i tu de nuvia i vice-versa, però aquests rebrolls vostres no s'han errat...Mireu-vos-els!

Efectivament, valia la pena mirar-se'ls. Pensant la cosa pitjor al trobar-se davant tants pares s'abraçaven com si no s'haguéssin de veure mai més...

La vella Macarina s'emportà un èxit sense haver de fer cap intervenció sonada. La reunió de pares donà a n'aquella abraçada tot el valor que tenía.

Al cap de poc es feia el casori, i el convit es celebrà dessota els presseguers de les garrotades. Els dos garrots foren incinerats en honor dels nuvis. A la vila hi cridà molta gent. Però mai més es senti cap crit emès per components de les families Prats i Malafré.

Es parla de fer eleccions.

- Què vol dir eleccions?

- La gent, el poble, elegirà els consellers.

- Malament!

- Què vol dir, malamant...

- Ja no manarem els que sempre hem manat.

- Que no n'has fetes mai d'eleccions?

- No.

- Mira, quan s'han de fer eleccions hi ha una gent especialitzada que fa discursos dient al veinat a qui ha de votar.

- Però eleccions no vol dir elegir?

- Sí.

- Doncs si s'ha d'elegir s'ha de presentar més d'una colla. I si s'elegeixen als que nosaltres no volem?

- S'hi està tan acostumat a que manem nosaltres...després, perxò hi han els que fan discursos.

- I si els altres també en tenen de gent que fa discursos?

- Es tracta de tenir gent que els faci millor.

- I si els altres també tenen elements que els facin bons?

- Es veu que no n'has fetes mai d'eleccions. Pensa que una cosa és fer-les i l'altra guanyar-les.

- Oh, tothom que les fa deu volguer guanyar.

- Per a guanyar unes eleccions hi ha, per ara, diverses solucions. Una, que és la més fàcil: fer més vots que els contraris. Mirar que els altres presentin més d'un elegible, quants més en presentin, millor...deixar votar només els que ens hagin de votar a nosaltres. Comprar vots, o que el recompte vagi a càrrec nostre...Com que la gent no es mira mai els edictes que es planten a la finestra de la

Casa de la Vila, plantar-hi l'anunciador de les eleccions i fer-les d'amagat, o si guanyen els altres dir que no valen...Hi ha molts recursos de fer unes eleccions per a guanyar-les. Segons com es vegin els esdeveniments se'n fa un o l'altre, entens?

Se'n parlà novament i ja per a decidir campanyes d'aquelles eleccions. Però no tot foren adhesions. El conseller Planes deia:

- Jo, si els vots s'han de pagar, no jugo. I si trobeu lògic que tingui de pagar perquè em facin conseller, jo trobaria just que cobrés per esser-ne.

La posició del conseller Mauri era que les eleccions eren un luxe.

- Això ho heu après de fora. Sempre aquesta dèria de volguer fer les coses que es fan a fora. Els forasters aci ho poden fer tot, hasta fer-nos enrojolar les dones...

- Alto, conseller Mauri! Si a vostè li fan enrojolar la seva...

- Es un dir, homes. Vull dir que ens hi emmirallem massa amb els forasters. I amb l'enrojolar de les dones, pensi conseller Ribes que n'hi ha que enrojolen i no pas precisament perquè en sigui la causa ningú foraster. I qui tingui orelles, que escolti.

- Bé, aci s'ha vingut a parlar de dones que enrojolen o s'ha vingut a parlar d'eleccions i la manera de fer-les? Jo crec, conseller Mauri que seria bo dir unes paraules de desagravi al conseller Ribes, si és, naturalment, que s'hagi agraviat.

- Conseller Ribes, hi ha dones que no enrojolen mai, facin la cosa que facin. I tornant ja a les eleccions, jo sóc de l'opinió que aci no les sabrem fer. Ja ho veurem...

- En conseller Palau sembla que vol dir quelcom. No, conseller Palau?

- Si. Jo faria una candidatura desorientadora.

- Quina?

- Una en la qual podrem dir que hi és tothom. Primer, una representació dels majors contribuents, segon, els partidaris del rector, tercer els pagesos amb prous quartos per a no treballar, dos per mà i es pot deixar un lloc per la mà de baix...

Mai s'hi aturava la gent a llegir els edictes exposats a la Casa de la Vila. Primerament perquè tenia por que no fos un edicte fent saber que s'havia de pagar quelcom i, segonament perquè si l'edicte fos una mala noticia, algú o altre es cuidaria de fer-la córrer. Però aquell dia l'esparter Boix, federal ell, al fer un escandalós esternut davant la Casa, li caigué la gorra -excomunicada pel rector perquè no se la treia en ocasions que se l'havia de treure-, i quan s'alçà de collir-la es trobà de nassos amb l'edicte de les eleccions. Li faltà temps per anar corrents a la taverna dient:

- Nois, ha arribat la nostra! Es faran eleccions...!

- Les faran mal fetes! - va dir algú.

El federal Boix portà la parròquia de la taverna davant l'edicte i el llegí amb veu alta. Els consellers han vist la petita concentració

- Ja no les podem fer d'amagat...- es diu -. I tots aquests s'escolten el federal...

- Bé, no ens esvarem. Encara s'han de fer les eleccions! De moment no ens hem de deixar guanyar per la mà. Ara vindran els discursos. Nosaltres els farem a la Plaça Major...

Es feu la crida convocant el poble a la Plaça. I hi hagué discurs seguint el pla. Els altres feren el primer miting a la taverna. S'hi enviaren escoltadors...

- Què han dit?

- Les mateixes coses que nosaltres. Que ells són els millors i que

no poden perdre...

Es feren nous discursos, ja de cara a l'obtenció de vots, amb algun cop de mà personal contra els candidats. Els que encara eren consellers feren sortir la bandera de la cultura dient que la cultura només la tenía la gent que l'havia de tenir: la gent de quartos. I que tenir quartos només estava a l'abast de la gent intel.ligent, i que per aquesta raó hi havia gent que ténia diners i altra que no en tindria mai...Després s'anà a l'atac de candidats que no feien altra cosa que donar mals exemples a la joventut passant les hores a la taverna i fent anar més que prim s a les mestresses de casa les quals no feien comptes, i d'una gent que no fa comptes, deien, no es podia esperar que en fessin al Consell si es volia que el Consell en fes...

- Què han dit, ells?

- Ui! Ni mai ens hi haguéssim ficat amb coses domèstiques...Ha rebut tothom. Vostè sabía que al mas de les Taronges hi havia una minyona...

- Aquella grassa?

- Així vostè també hi ha anat de visita?

- Home...

- No, si resulta que l'únic del Consell que no n'hi feia de visites era jo! Però és que hi ha més que les visites. La minyona sap més coses del Consell que molts consellers. I sap les delicades, de coses...

- Però...

- Les xerra al federal Boix el qual també va de visita al Mas...

I si les coses delicades surten en els discursos...

- Oh, carai, amb això no s'hi havia comptat!

- Llavors, es fan eleccions o no se'n fan?

- Demoment a l'edicte només hi deia que n'hi haurien, però no es deia

quan serien...N'hem de parlar amb les autoritats de dalt de tot plegat.

- De la minyona grassa també?

- Si l'autoritat superior hi feia visites, també...

No hi ha papers respecte a si l'autoritat superior les feia aquelles visites. La solució que va donar tant podia fer creure una cosa com l'altra. La solució fou aquesta:

- Us negueu amb un got d'aigua. Les eleccions es faran quan es facin. Consellers? Tu, tu, tu, tu i tu...

Aquella solució fou adaptada anys a venir en algun lloc i donà bonissims resultats, sobretot a n'els nomenats d'aquella manera.

La més que discutida Ora Marítima del traductor Avié no ha tingut en general retop a l'oferir en vers la geografia del País llevat, és clar, de la ubicació de Cipsela, la qual ha fet discutir a molta gent arribant, un dels discutidors,pràctiament a engegar a l'amic Avié. Els poetes sempre han estat mal tractats a casa nostra. Però és que el veritable autor del periple traduit per Avié el qual ja feu prou posant-lo en vers, no en tingué prou de descriure la costa. Es ficà amb els empordanesos d'aquell temps que llavors se'n deien ilergets. I en diu que eren gent aspra, tossuda, dura, ferotge en la caça i donada a les purificacions amb aigua, foc i aire. Quan una gent porta coses com aquestes a dins, es trameten de generació en generació i quelcom en queda en els actuals descendents dels ilergets malgrat els anys passats. Els francesos van néixer educats,

i donava gust anar-hi a comprar encara que hom no es quedés res. Els compliments els feien igual. Els alemanys van venir al món a cops de taló i creient a qui cridava més i encara fa poc que ho feien. Els holandesos començaren fent formatges i en segueixen fent. Els italians cantaven i continuen cantant...I quan fa que els anglesos es pensen que tothom ha de dir "Yes!"? O sigui, que per anys que tombin queden rastres, trets, deixos, hàbits i relleixos dels primitius pobladors del lloc on es viu, o es mira de viure-hi la qual cosa devegades s'ha fet difícil. Potser sí que de les coses d'abans l'aspror no se'ns n'ha anat del tot, i de tossuts, el que n'és a casa nostra n'és més que l'ilerget que més n'era! Avars, avars...un temps que una dobla era una dobla i la gent, la que en tenía, la guardava dins una olla, dessota una rajola o l'ellosat d'un pati de casa de pagès - al rodal es digué, no fa pas tant, que un porcell descobrí unces davant una casa d'aquestes, dessota una llosa del pati-potser sí que se'n tenia una vergassada, però avui la gent no és que s'ho gasti tot, es gasta més del què té. S'ha sentit a dir que qui no té deutes no és ningú i tothom vol ser quelcom. Pel que fa a purificacions, s'hi podria posar un Déu n'hi dó...Totes aquestes afeccions han deixat més o menys senyals, ara, el company Aviè parla de ferotges en la cacera. Veuran ferotges en la cacera...L'adjectiu potser és una mica dur, almenys que en el temps en el qual els grecs en hi motejaren de ferotges la fauna del rodal fos una fauna de més volada que perdius i tudoms, conills i llebrots. Fos com fos de la ferotgia que versificà Aviè no n'ha quedat rastre almenys entre els caçadors oficials de la vila que serien els interessats, els que fins i tot fundaren una Societat de Caçadors. Aquests no passaven d'un sentiment vocacional per la caça, això sí. Les coses que contaven de cada actuació seguint petxes de llebres i conills eren epissodis comparables

als de Monsieur Tartarin de Tarascó reproduits pel senyor Daudet. Sentir aquells caçadors quan tornaven de la feina justificant errades de punteria degudes a errors en la cursa dels lepòrids, contant el camí fet en seguiment d'una peça, il.lustrant a l'escoltador de cada comal, de cada corriol, de cada marge , de cada mata del periple, era assistir a un magistral curs de geografía pura. Havien fet més aquella gent donant a conèixer en aquelles conferències puigs i vessants, masos i pinedes, rierals i vinyes, que tots els manuals publicats descrivint la configuració del rodal i dels voltants ja que una trotada seguint una llebre devegades significava deixar endarrera termes municipals per grossos que fossin. Alguns d'aquests caçadors eren partidaris de baixar els dilluns a les platges i hi baixaven prescindint del temps, de la situació política, social o familiar. Deixar d'anar a mar els dilluns, pels que eren socis d'aquest gremi, per questions de parentela, climatològiques o de canvis de règims, es podia considerar com un pecat mortal. Quan una dona es casava amb un caçador, , un cantador de cor, un federal o un amador del Sant Dilluns, ja sabía què li anava. Però elles deien que no ho podia pas fer tothom de casar-se amb gent com aquella. Seguim, doncs, creient que el mot ferotges d'Aviè no és res més que una llibertat poètica. I no sols per haver dit com eren els nostres caçadors, pels quals anà el pollastre, sinó perquè la vila, la gent honesta de la vila, de ferotge no en té res. Només s'hi tenen raons a la vila. Quan els tapers treballaven voltats de ganivets de tota mena, si parlant de política, de dones o del temps, s'encaraven cridant, la primera cosa que feien eren deixar l'eina de tall que tenien a la mà. No se sap mai que cap taper s'hagués batut a cops de ganiveta de llescar que era una ganiveta amb la qual segons qui l'hagués tinguda a les mans en segons quins moments, podia fer feina llarga. Abans de l'existència de les elegants i primes barres de pa, amb les ganivetes de llescar s'hi llescaven

aquells desapareguts pans de sis i de dotze de volum adequat per a ser tractats amb llesques de ple rendiment, per aquelles anyorades ganivetes de llescar que en pau descansin.

De coses que no n'ha parlat Aviè sí que n'hem anat plens, i ja se n'ha parlat. Diuen que els grecs que arribaren a Empúries s murallaren la part de la ciutat que donava a terra perquè tenien por dels indigens. En canvi la part que donava a mar estava lliure de muralles ja que la gent del país no disposava de vaixells armats i, segons els grecs, a l'aigua només s'hi banyaven. Degué durar molt poc la por que els grecs tenien dels elements del rodal, i més que gent d'armes a Empuries hi devia haver gent de negoci. Tant Emporion, com Emporia gregues, com l'Emporiae romana volen dir mercat. Això vol dir que a la ciutat hi havia més botiguers que gent armada. No hi va massa gent a comprar en un lloc que s'hi veu gent amb sabres i llances. No s'hauria gosat discutir cap preu amb soldats contemplant les operacions de compra. I quan grecs d'Empúries desembarcaren a Llafranc és lògic pensar que ho feren per anar-hi a establir botigues, de les quals se n'aprofitaren els romans engrandint l'establiment grec. I que a Llafranc s'hi feu comerç ho proven les monedes que es trobaren en terra i les àmfores que es trobaren a l'aigua, embalatges d'oli i de vi. La cosa que no se sap del cert és si les àmfores trobades procedien de naufragis de vaixells sortits de Llafranc o vinguts del mar Egeu. Queda fora de tot dubte que els grecs i romans que passaren per Llafranc eren negociants, com en devien ser els jueus que també hi degueren passar, malgrat que d'aquests no s'hagin trobat, per ara, monedes pròpies. Es possible que si es moriren a Llafranc ho fessin emportant-se les monedes a l'altre món per si els servien per a col.locar-s'hi bé. S'ha dit que a Montràs hi havia un senyor rector que venia vessanes de cel. Potser l'home no ho feia per negoci i sí únicament, sabent que al rodal hi havia jueus

per a posar-los-hi a l'abast una entrada assegurada.

Els que fundaren la vila hi vingueren a practicar el comerç que l'espant dels pirates no els hi deixava fer a gust a Llafranc. El comerç era petit perquè la vila també n'era, però hi havia botigues que proveien a la gent de l'interior de vi, d'oli, de gra cuit, de pa i de roba de sota. Les cases de fora vila es collien moltes de les coses les quals venien les botigues i, algunes proveien aquelles de pa. Hi havia dues menes de pa llavors: el blanc per la gent delicada de dins la vila, i el moreno, el de pagès, també amb partidaris de crostes honestes a l'hinterland. Amb el pa sí que els romans havien de baixar calces davant dels grecs i mai pogueren rebatre que Demèter feu la primera fornada pels propis moradors de l'Olimp, gent primmirada com la que més. El trobaren bo i ja no pogueren passar més sense. Si tenien les facultats que se les hi atribueixen, segur que s'emportaren flequer on es poden estar ara. Els botiguers instal.lats a la vila anaven fent, però un dia la dona del coraler Nicolau va veure com al seu davant el botiguer Cruanyes feia un preu diferent a la noia Pantaleu.

- Nicolau - va dir arribant a casa -, s'ha acabat d'anar a comprar a Can Cruanyes!

- Ah, no hi vagis.

- Oh no hi vagis, no hi vagis...

- Doncs ves-hi.

- Estàs per mi o no estàs per mi?

-- Mai m'hi he ficat jo on vas a comprar. Si vols anar a Can Cruanyes hi vas i si no hi vols anar no hi vagis...

- Doncs te n'hauries de preocupar més d'on vaig a comprar.

- Bé, què t'ha fet en Cruanyes...que t'ha natxat?

- Se'n guardaria pla bé!

- Doncs ho ha provat de natxar-te?

- Es veu que a tu tant te fa que et natxin la dona o no, però no es tracta de natxades, ara.

- Es que hi és molt afeccionat en Cruanyes a les natxades. Devegavades m'han dit que hi diu bones tardes a les clientes...

- Nicolau, tu tens ganes de fer-me xarnegar! Ja t'he dit que no era questió de natxades.

- Carai, Pasquala, doncs digues de què es tracta per si se li ha d'arribar a la cara a n'en Cruanyes!

- Això és cosa teva.

- Bé, vols dir què t'ha fet en Cruanyes del dimoni!

- M'ha fet pagar una botifarra més cara que a la noia Pantaleu.

- Veuràs hi ha botifarrres i botifarres hi ha...

- No, no, feien el mateix pes.

- Ah, mira, doncs s'ha de vigilar això...

I es vigilà. I es descobrí que no era pas el botiguer Cruanyes sol que venia més bé de preu a la noia Pantaleu, i es descobrí també que moltes botigueres tenien servei a domicili de pentinadora. I una part de convilatans, ja malfiats d'herència s'acabaren de mal fiar amb la informació del coralr Nicolau. Es començà a córrer que els botiguers, a més de fer dos preus, un pel públic en general i l'altre per la noia Pantaleu, feien més negoci que del compte, i quatre arriscats posaren una botiga comunal. Venien al mateixos preus que les altres, però a fi de temporada obsequiaven amb comestibles als compradors. Els altres botiguers no regalaven res. Els quatre de la botiga comunal els quals havien començat venent poques coses anaren endavant i, amb el temps, ja venien gairebé les mateixes que venien les botigues. I ja els compradors tenien participació en els

beneficis.La botiga comunal trontollà una vegada degut, segons deien els viperins de la vila, a que un dels fundadors també venia a més baix preu a la noia Pantaleu...Amb tot, s'estava posant la primera pedra a l'afany cooperativista els quals amb els anys s'havien de convertir en fundar una de les primeres societats del ram del País. A n'aquesta n'haurien de seguir d'altres perquè la vila quan la fa moure una cosa no té aturador. Algunes feren mala fi, però la causa, no se sap que hi hagués cap noia Pantaleu pel mig, no fou pas la manca d'esperit coopertivista dels soferts socis...

A Empúries, entre altres coses, s'hi trobà una terrissa reproduint tres grecs encaputxats agafats de mans, voltant un ciutadà tocant una doble flauta. I ja, en altres ceràmiques gregues, s'hi reproduien fadrins amb aire de voltar agafats de mans. "Ja ho tenim!", es va dir. "La sardana té més de dos mil anys!". "Els grecs, els quals ens ensenyaren tantes coses, ens van ensenyar a ballar sardanes...!" Però, com en el cas de Cipsela a Llafranc, ja tenim els erudits manifestant-se...

- Un del jocs de les mainades de molts paisos, és voltar fent rotllanes agafant-se les mans...
- La terrissa d'Empúries és de gent més aviat de la segona edat.
- No tenen aspecte de moviment les figures de la terrissa. I els grecs en sabien molt de reproduir el moviment.
- Les tres figures poden fer, en aquell moment, una tirada de curts, en la qual no en cal massa de moviment!
- I si els grecs d'Empúries ja ballaven sardanes, per què no han seguit ballant-ne i no les ballen els contemporanis de Caramapaulos?
- Oh, veurà, tampoc es passeja avui pel Partenó cap soci de l'Olimp, ni massa grecs s'hi passegen pel Partenó. Quin mal hi hauría que

els avis de la gent que avui viu a l'Escala s'haguéssin fet seu el ball d'aquells tres grecs de la terrissa? A l'Escala hi ha hagut grans compositors i grans balladors de sardanes...

I l'erudit va fent que no amb el cap. I diu que la sardana-sardana comença amb Pep Ventura, un altre català fill d'Alcalà la Real, el qual convertí la cobla, formada per tres músics, en una agrupació de set instrumentistes...

-Bé, però, i la cobla de tres músics, quan feia que feia ballar gent?

- Papers canten. On són els papers?

- Es que els tres músics i els que foren abans que ells podien tocar sense saber res del "Solfeo de los solfeos"!

- Amb nosaltres si s'hi vol discutir, s'hi ha de discutir amb papers a la mà. Sense papers, viuriem en un món de suposicions lliures.

- Es clar, no hi ha papers, però hi ha moltes històries que han anat de pares a fills...

- No són històries. Són llegendes. I de les llegendes, amb el temps, es deformen, com els noms dels pobles, o s'arreglen, com les cotilles de les dones...I les sardanes, perquè ho sàpigues, a Barcelona no les començaren a ballar fins que el senyor Clavé en posà una en solfa...No, no, papers, papers canten!

Davant d'aquells repetits "papers canten" un creu que els erudits són un estament molt difícil i de mal convéncer, i ha d'acabar fent-los-hi el sord i seguir creient que les primeres sardanes es ballaren per gent de l'Escala, hi hagin papers o no n'hi hagin. I ha de creure que quan la sardana arribà al rodal, com que era una dança popular, els balladors la feien acabar a l'esquerra. I que quan s'hi ficà, a fora, gent de casa bona la feien acabar a la dreta.

Aquí l'erudit ja diría que es vol fer política, addunit que la sardana no en té res, que és tolerant i que permet que la balli tothom l'acabin del cantó que vulguin. I que és una activitat que només vol unió, i que mai ha demanat a ningú, a l'entrar-hi, a qui havia votat. Amb això, tampoc s'ha de ser tan puntillós, potser hauriem de donar, ben mirat, la raó a l'erudit...

Quan un, però, descobreix un dibuix grec dibuixant un senyor que beu a gallet amb una banya foradada pel l'extrem meridional, judica que el ríton grec és un avant-passat del nostre porró. I no en diu res a cap erudit perquè no resulti, si ell no troba els papers corresponents, que el porró no té res a veure amb els grecs, i que és un estri de quatre dies.

De diners a la vila mai n'hi han sobrat. Sempre s'ha sentit a convilatans dir que en tenien pocs, a d'altres que no en tenien, i a tercers que en volien tenir més dels que posseien. La vila, en general, ha estat pobra. Pobra, però alegra. Fa molts anys que "Pobrets i alegrets!", diem.. La porva de que els quartos no corrien massa, és que els primers bancs trigaren molt a establir-s'hi. Les muralles, com hem vist,no es feren pas únicament per una qüestió econòmica malgrat que el parell e dos de rics que existien llavors amb les muralles dormía més a gust. Continua essent pobra la vila? Qui s'hi vegi en cor que contesti davant la neixor moderna de bancs. Si de temps tinguéssim una tradició bancària hom podria dir que som tradicionalistes i que de cases de banca sempre n'haviem tingudes, però de les coses que se saben se sap que abans, els quartos la gent els volía a prop, a tocar, i la que en tenía els ingressava en olles, rajols o xicres...A partir de la Banca Xurriaca, totes les banques que han vingut bancant a la vila han fet mala fi, com la primera. Les banques s'hi han trencat

les dents a la vila. Com s'explica, doncs, que en un poble que els bancs hi han fet més aviat mal paper, que avui hi hagin els que hi han i que segons informacions verídiques encara n'hi més de preparats, a punt de fer dir a la gent:

- Encara més?!

Hi ha algun erudit que sàpiga qui va ser el primer que va fer córrer que a la vila hi havia diners en gran originant aquesta mai vista mobilització bancària? Algú ho va haver de dir. La banca no és pas tonta i no sol treballar de franc, i potser n'hi ha més dels que ens pensem de quartos a la vila. O potser, la banca té un nas especial per a flairar negoci, ha sabut que al sub-sòl de la vila hi ha possibilitats d'haver-hi petroli, urani o algun altre material desconegut el qual amb el temps ens farà nedar en l'abundor i, de ser així, seria una pena no disposar, quan la cosa arribés, dels bancs necessaris per a canalitzar el fruit d'aquesta possible riquesa subterrània. Si no és això, misteri...

El que actualment hi hagin pocs convilatans que es dediquin a treballar fort la terra amb els maldecaps, diuen, que comporten tramuntanals, calabruixonades, eixuts i cuques, i s'hagi apuntat a feines de cobrar cada setmana, o deixi els camps erms amb el sant propòsit de vendre-se'ls per a fer-hi pisos, ha fet dir a la gent que diu coses, que l'agricultura de la vila ha estat sempre una agricultura de dividend passiu. S'ha de pensar que la vila ha estat pagesa durant molt temps, pagesa i part marinera, i que la majoria vivía de camps, hortes i vinyes. I quan això succeía, va venir l'escut del poble. I sembla que l'escut havia de dir, en pedra primer i mitjançant segells de goma més tard, com anava guarnida la po-

blació. En els llocs que hi passa un riu, hi ha un pont o hi ha viscut una comtessa guapa, a l'escut hi figura un riu, un pont, o la comtessa de pitrera en amunt. A l'escut de la vila, doncs, com tothom sap, hi ha una torre flanquejada per una garba de blat a cada costat. Com que de temps el nom de la vila començava amb "Palau", els convilatans van dir:

- Mira, ja tenim escut...Palau de Fruits...

Sí, sí, això que per aquella gent era tan senzill, els recercadors de les veritats remenant papers, van dir que "nanai". Que el Palau de Fruits no tenía res a veure amb el nom que un temps la vila es volía donar, ni amb l'escut de la torre i les garbes. No se'n pot dir Palau de Fruits d'una vila la qual no havia d'importar oli, blat, raims, fruita ni verdures? Quan en 1683 per no haver cregut a un general francès -part de la vila no ha volgut creure mai del tot -, el general ordenà pagar: 250 vaques, 300 càrregues de vi, 300 sacs de blat, 100 moltons...O el general francès va demanar més que del compte o, si una vila que tingués en aquell temps tota la ministra que demanava el general - i si la tenía oficialment algun roc es devía guardar a la faixa-, podia tenir perfectament un escut blasonant que anava bé de blat. En patiría la història de la vila i la mateixa del País en general, si els signes de l'escut volguéssin dir Palau de Fruits? Què hi havia a la vila quan es va fer l'escut que no fossin les coses demanades pel general francès? Potser per a retratar més a la vila a l'escut hi falta un peix al peu, peix que es pot veure reproduit damunt pedra en alguna llinda de portal o finestra. Cosa rara aquesta de conservar-se inscripcions damunt pedra ja que els convilatans, en general, hi són renyits amb la pedra. N'hi ha poca i molta, de la poca que hi ha, es veu recoberta per infinites emblan-

quinades...Remarcant una vegada més el nostre gran respecte per la gent partidària dels papers i, en aquest cas, contrària del Palau de Fruits, nosaltres, com probablement els convilatans d'anys enllà, en som devots. Les garbes de l'escut retraten a tot retratar, una de les primeres afeccions de la vila: el pa. Hem estat sempre una vila panarra. No cal repetir aquell famós "Poseu-hi pa!" que la mainada de la vila ha vingut sentint des de temps immemorial. La vila, amb pa, es veia salvada. Quan nevava, en el temps que a la vila hi nevava, la primera cosa que feia la gent era anar per pa. Pa amb oli, pa amb vi i sucre, que reforçava, sopes de pa bullit "sopes bullides allarguen la vida", i aquelles llesques de pa gros que podien transportar terces completes de verats...Durant anys el ganivet fou gairebé un misteri a les taules convilatanes. Treballava la forquilla i el pa servía per ajustar el contingut del plat en ajut de la forquilla, i si es tractava d'un plat sucós, el pa feia l'ofici d'una mena d'esponja...Per tant, si el pa tenia un tal predicament, és normal que es reflectís a l'escut de la vila.

Si s'hagués d'escriure remenant arxius bé, no podrien escriure més enllà de mitja dotzena de persones en tot el País. I d'altra part per quelcom es va inventar la democràcia la qual permet devegades anar pel món amb opinions diverses. I no hi ha cap llei democràtica, que nosaltres sapiguem, que prohibeixi dir que el castell i les dues garbes de l'escut de la vila vulguin dir Palau de Fruits. Els erudits s'hi oposen. La democràcia i aquell general francès dónen peu a opinions diverses. L'escut és ací per a tots aquells a qui plagui opinar.

Bepes, maig del 1980